

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
EĞİTİM TEKNOLOJİSİ BİLİM DALI

EĞİTİMDE MİZAH VE KARİKATÜR KULLANIMININ ÖĞRENCİ
BAŞARISI VE MOTİVASYONUNA ETKİSİ
(ORTAOKUL 7. SINIF FEN VE TEKNOLOJİ DERSİ ÖRNEĞİ)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Gökçen DEMİRCİ

Tez Danışmanı

Yrd. Doç Dr. Demet H. Somuncuoğlu ÖZERBAŞ

Ankara, 2013

JÜRİ ONAY SAYFASI

Gökçen DEMİRCİ'nin "Eğitimde Mizah ve Karikatür Kullanımının Öğrenci Başarısı ve Motivasyonuna Etkisi (Ortaokul 7. Sınıf Fen ve Teknoloji Dersi Örneği)" başlıklı tezi 09/12/2013 tarihinde, jürimiz tarafından Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Adı Soyadı

İmza

Başkan: Prof. Dr. Ülker AKKUTAY

Üye : Prof. Dr. Ahmet MAHİROĞLU

Üye (Tez Danışmanı): Yrd. Doç. Dr. Demet H. SOMUNCUOĞLU ÖZERBAŞ

.....
.....
.....

ÖN SÖZ

Çalışmamın her aşamasında bana destek olan, tezimin en iyi şekilde olması için zamanını ayıran, değerli fikirleri ile bana yön veren, iyi ve güler yüzlü iletişimi ile beni hep rahatlatan ve cesaretlendiren değerli hocam, tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Demet H. Somuncuoğlu ÖZERBAŞ'a sonsuz teşekkür ederim.

Eğitimde mizah ve karikatür kullanımı üzerine önemli çalışmalar yapan, görüş ve önerileri ile çalışmamda çok önemli katkıları bulunan Yrd. Doç Dr. Ahmet KILINÇ'a teşekkür ederim.

Karikatür etkinliklerinin hazırlanması sürecinde görüşlerini ve bilgilerini paylaşan değerli karikatürist Bülent OKUTAN ve grafiker Murat KEÇELİ'ye; Arş. Gör. Ezgi GÜVEN, Arş. Gör. Elif ÖZATA YÜCE, Arş. Gör. Ayşe Sert ÇIBIK'a; Fen ve Teknoloji öğretmeni Sertaç ERDEMİRCİ'ye; Mehmet GÜNDÜZ hocama; İngilizce kaynakların çevirisinde yardımcı olan Hülya KÜÇÜK'e, teşekkürlerimi sunuyorum.

Uygulama için okullarının imkânlarını sunan Ali Ersoy İlköğretim Okulu idarecilerine, uygulamanın en doğru şekilde olması için çaba gösteren Ramazan KAYA'ya ve öğrencilerine teşekkür ederim.

Hayatım boyunca bana her konuda sonuna kadar destek olan, benim bugünlere gelmemde en önemli paya sahip olan annem Refika DEMİRCİ ve babam Mustafa DEMİRCİ'ye; çalışma boyunca zaman zaman ihmal ettiğim, stresimi yansıttığım, buna rağmen sevgi ve desteğini artırarak bana sunan sevgili eşim Canan DEMİRCİ'ye sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

ÖZET

EĞİTİMDE MİZAH VE KARİKATÜR KULLANMININ ÖĞRENCİ BAŞARISI VE MOTİVASYONUNA ETKİSİ (ORTAOKUL 7. SINIF FEN VE TEKNOLOJİ DERSİ ÖRNEĞİ)

DEMİRCİ, Gökçen

Yüksek Lisans, Eğitim Teknolojisi Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Yrd. Doç Dr. Demet H. Somuncuoğlu ÖZERBAŞ

Aralık, 2013, 104 sayfa

Bu çalışmada eğitimde mizah ve karikatür materyalleri kullanılarak yapılan öğretim, geleneksel materyaller kullanılarak yapılan öğretim ile başarı ve motivasyon açısından karşılaştırılarak incelenmiştir.

Uygulamada araştırmacı tarafından fen ve teknoloji uzmanlarından ve öğretmenlerinden görüş alınarak konu ile ilgili 14 adet karikatür çizilmiş ve öğrencilere her konu sonunda bu karikatür etkinlikleri uygulanmış ayrıca süreç içinde öğretmen, dersi mizahi hikâye ve örneklerle anlatmış ve bu uygulamaların öğrencilerin başarı ve motivasyonlarına olan etkileri incelenmiştir.

Araştırmada ilköğretim 7. sınıf fen ve teknoloji dersi örnek olarak ele alınmıştır. Dersin konusu ise “İnsan ve Çevre” ünitesi ile sınırlandırılmıştır.

Araştırma, 2011-2012 öğretim yılının 2. yarısında Ankara Altındağ Ali Ulvi Ersoy İlköğretim Okulunda 30 öğrenciye dört hafta süreyle uygulanmıştır. Araştırmada, ön test-son test kontrol gruplu deneysel desen kullanılmıştır.

Araştırmanın verileri, “İnsan ve Çevre” ünitesine ilişkin bilgi, kavrama, analiz düzeylerinde yazılan hedef ve davranışlar doğrultusunda hazırlanan ve araştırmanın ön testi ile son testinde uygulanan çoktan seçmeli (1 doğru, 3 çeldirici) 19 maddelik iki test ile toplanmıştır. Öğrencilerin motivasyonları incelenirken de geçerlilik ve güvenilirlik çalışması Özerbaş (2003) tarafından yapılan “Motivasyon Ölçeği” kullanılmıştır. Ölçek toplam 30 maddeden oluşmaktadır. Olumlu ve olumsuz ifadelerin (16’sı olumlu, 14’ü

olumsuz) yer aldığı ölçek puanlanırken, olumsuz ifadeler tersine çevrilerek toplam puan bulunmuştur.

Araştırmanın alt problemlerine ilişkin bulgular; SPSS programı ile bağımlı ve bağımsız t-testi kullanılarak analiz edilmiştir. Yapılan uygulama ve değerlendirmelerin sonucunda, eğitimde mizah ve karikatür materyali kullanılarak yapılan öğretim ile öğrenim gören öğrenciler “İnsan ve Çevre” ünitesi konularını öğrenmede, geleneksel materyaller ile öğretim gören öğrencilerden daha başarılı olmuşlardır ve bu öğrencilerin derse karşı motivasyonları artmıştır.

Anahtar Kelimeler: Mizah, Karikatür, Başarı, Motivasyon, Eğitimde Mizah

ABSTRACT

**THE EFFECT OF USING HUMOUR AND CARICATURE IN EDUCATION ON
THE SUCCESS AND THE MOTIVATION OF THE STUDENTS
(A SAMPLE OF SCIENCE AND TECHNOLOGY LESSON FOR 7TH CLASSES IN
PRIMARY SCHOOL EDUCATION)**

DEMİRCİ, Gökçen

Post Graduate, Educational Technology

Thesis Advisor: Asst. Prof. Dr. Demet H. Somuncuoğlu ÖZERBAŞ

December, 2013, 104 pages

In this study, teaching with humour and caricature was examined by comparing it to teaching with traditional materials in terms of success and motivation.

During the implementation process, 14 caricatures were drawn by the researcher taking opinions of science and technology experts and teachers; the students were given these caricatures at the end of every lesson; the teacher used humourous anectodes and examples during the process and the effects of these activities on the success and the motivation of the students were examined.

In this study, the Science and Technology lesson of the 7th classes in the primary school was taken as a sample. The topic of the lesson was limited to the unit “Human and Environment”.

The research was done on a group of 30 students for a period of four weeks at Ankara Altındağ Ali Ulvi Ersoy Primary School in the second term of the 2011-2012 educational year. In the research, pre test-post test control group experimental design was applied.

The data of the research were collected from 2 multiple choice (1 true, 3 false) tests each of which had 19 questions. These tests were prepared in accordance with the target behaviors written at the information, comprehension and analysis levels about the unit “Human and Environment”. These were used as the pre and post tests of the research. The “Motivation Scale”, the validity and the reliability of which were tested by Özerbaş

(2003), was applied to examine the motivation of the students. The scale had 30 elements in total. When the scale, which had 16 positive, 14 negative expressions, was graded, the negative ones were changed into positive to find the total point.

The data about the sub-problems of the research, were analyzed using SPSS and depended-independed t-tests. At the end of the implementations and the evaluations, it was observed that the students who were taught with humour and caricature were more successful in the unit “Human and Environment” than the ones who were taught with traditional materials and their motivation was increased.

Key Words: Humor, Caricature, Cartoon, Success ,Motivation, Humor in Education

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
JÜRİ ONAY SAYFASI.....	ii
ÖN SÖZ.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER.....	viii
TABLolar LİSTESİ.....	x
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xi
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xii

BÖLÜM I

GİRİŞ.....	1
1.1. Problem.....	1
1.2. Amaç.....	5
1.3. Önem.....	6
1.4. Varsayımlar.....	7
1.5. Sınırlılıklar.....	7
1.6. Tanımlar.....	7

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	8
2.1. Mizahın Tanımı.....	8
2.2. Mizah Kuramları.....	13
2.2.1. Üstünlük Kuramı.....	13
2.2.2. Uyuşmazlık Kuramı.....	13
2.2.3. Rahatlama Kuramı.....	15
2.3. Mizahın Fonksiyonları.....	16
2.3.1. Psikolojik Fonksiyonu.....	16
2.3.2. İletişim Fonksiyonu.....	17
2.4. Mizah ve Eğitim İlişkisi.....	18
2.5. Karikatür.....	25
2.6. Motivasyon (Güdüleme, İlgi Uyandırma).....	27
2.7. Karikatür ve Eğitim İlişkisi.....	27

2.8. Bir İletişim Aracı Olarak Karikatür	30
2.9. Öğretimde Karikatürün Kullanılması.....	31
2.10. İlgili Araştırmalar	41
2.10.1. Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar.....	41
2.10.2. Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar	45

BÖLÜM III

YÖNTEM.....	46
3.1. Araştırmanın Modeli.....	46
3.2. Çalışma Grubu	50
3.3. Materyal ve Uygulama	50
3.4. Veri Toplama Araçları	50
3.5. Verilerin Analizi	51

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM	52
4.1. Birinci Alt Amaca Ait Bulgular ve Yorum.....	52
4.2. İkinci Alt Amaca Ait Bulgular ve Yorum.....	52
4.3. Üçüncü Alt Amaca Ait Bulgular ve Yorum.....	53
4.4. Dördüncü Alt Amaca Ait Bulgular ve Yorum	55
4.5. Beşinci Alt Amaca Ait Bulgular ve Yorum	56

BÖLÜM V

SONUÇLAR VE ÖNERİLER.....	58
5.1. Sonuçlar.....	58
5.2. Öneriler	60
5.2.1. Uygulamaya Dönük Öneriler	60
5.2.2. Yapılacak Araştırmalara Dönük Öneriler	61
KAYNAKLAR.....	612
EKLER.....	70

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1: Fowler'e göre mizah çeşitleri.....	12
Tablo 2: Derslerde mizahı kullanma şekilleri.....	23
Tablo 3: Deney ve kontrol grupları başarı ön testi için betimsel istatistikler.....	46
Tablo 4: Deney ve kontrol grupları başarı ön testine ait Shapiro-Wilks testi sonuçları.....	47
Tablo 5: Deney ve kontrol grupları motivasyon ön testi için betimsel istatistikler.....	48
Tablo 6: Deney ve kontrol grupları motivasyon ön testine ait Shapiro-Wilks testi sonuçları.....	49
Tablo 7: Araştırma deseni	49
Tablo 8: Deneklerin özellikleri	51
Tablo 9: Kontrol ve deney grubunun FTBT ön test sonuçları ilişkisiz örneklem t testi.....	52
Tablo 10: Deney ve kontrol grubunun MÖ ön test ilişkisiz örneklem t testi ile analizi.....	53
Tablo 11: Deney ve kontrol grubunun MÖ ön test ve son test ilişkili örneklem t testi analizi.....	54
Tablo 12: Kontrol ve deney grubunun FTBT son test sonuçları ilişkisiz örneklem t testi	55
Tablo 13: Deney ve kontrol grubunun FTBT ön test-son test arasındaki erişim sonuçlarının ilişkisiz örneklem t testi ile analizi	56
Tablo 14: Deney ve kontrol grubunun motivasyon son test ilişkisiz örneklem t testi ile analizi.....	57

ŞEKİLLERİN LİSTESİ

Şekil 1: Gülme kavramının diğer kavramlarla ilişkisi.....	10
Şekil 3: Mizahın reklamlardaki etkileri	18
Şekil 3: İletişim süreci	30
Şekil 4: Karikatürdeki iletişim süreci	31
Şekil 5: Türkçe ders kitaplarında karikatür kullanımı.....	33
Şekil 6: Dikkat Toplama Aşaması.....	34
Şekil 7: Yayma Aşaması	34
Şekil 8: Karikatürden kopuş ve metne yöneliş.....	35
Şekil 9: Ara aşamada karikatürün kullanımı	35
Şekil 10: Ara aşamada konunun odaklanması.....	35
Şekil 11: Karikatür (Çizer Lorient, Topuz, 1985:55).....	37
Şekil 12: Karikatür (Çizer Jürg Spahr, Topuz, 1985:55)	37
Şekil 13: Öğretim amaçlı çizilmiş bir karikatür 1	38
Şekil 15: Karikatür	40

KISALTMALAR

Akt: Aktaran

Ed: Editör

FTBT: Fen ve teknoloji başarı testi

GÖ: Geleneksel materyaller ile yapılan öğretim

GD: Deney grubu

GK: Kontrol grubu

N: Birey sayısı

MKÖ: Mizah öğeleri ve mizahi karikatür kullanılarak yapılan öğretim

MÖ: Motivasyon ölçeği

O1: Deney grubunun ön test ölçümleri

O3: Deney grubunun son test ölçümleri

O2: Kontrol grubunun ön test ölçümleri

O4: Kontrol grubunun son test ölçümleri

p: Anlamlılık derecesi

R: Deneklerin gruplara yansız olarak atanması

S: Standart sapma

Sd: Serbestlik derecesi

t: t değeri

Vd: ve diğerleri

X: Deney grubundaki deneklere uygulanan bağımsız değişken (deneysel değişkeni)

BÖLÜM I

1. GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problem durumu, amaç cümlesi, alt amaçlar, önemi, varsayımları, sınırlılıkları ve araştırmada kullanılan kavramların tanımı verilmiştir.

1.1. Problem

Ertürk (1979:12) eğitimi bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla kasıtlı ve istendik değişiklik meydana getirme süreci olarak tanımlar. Bir diğer tanıma göre eğitim, “Kişinin toplumsal yeteneklerinin ve optimum kişisel gelişmelerinin sağlanması için, seçkin ve kontrollü bir çevreyi içine alan sosyal bir süreçtir.” Bu tanım, bireyin gelişimine ve eğitim öğretim ortamlarına odaklanmaktadır (İşman, 2008:48). Bunların dışında Türkçe ve yabancı kaynaklarda değişik tanımlar da yapılmıştır. Bu tanımların ortak noktaları bireyin hayatı boyunca bir değişim sürecinde olduğudur. Bu değişim sürecindeki anahtar kavramlar birey, yaşantı, kültürleme ve davranıştır (Demirel,2003:6).

Öğretim ise eğitimin tanımındaki davranış değişikliğini planlı ve programlı bir şekilde yapılması sürecidir (Demirel, 2003:9).

Teknoloji kavramı insanlarda yeni makine ya da aletler veya bilgisayarlar gibi nesnelere çağrıtırsa da tanım olarak incelendiğinde kuramsal bilgileri uygulamaya koyma yöntemidir (Alkan, 1974:340) . Bir endüstri dalıyla ilgili yapım yöntemlerinin, yollarının ve araçlarının incelenmesinden oluşan bilgi dalı (TDK-BSTS 1974) olarak da tanımlanan teknoloji, insanların yaşamını kolaylaştıracak bilgileri üretme ve pratik olarak uygulama yoludur (İşman, 2008). İnsanın doğayla olan çekişmesi ve hayatı kolaylaştırma güdüsü sürekli olduğundan teknoloji kendini her zaman yenilemektedir.

Dünyamızda yaşanan değişikliklerde demografik, bilimsel, ekonomik, toplumsal birçok faktör rol oynamaktadır (Alkan, 2005:3). Bunların en önemlilerinden bir tanesi de eğitim teknolojisidir. Eğitim teknolojisi genelde eğitime, özelde öğrenme durumlarına egemen olabilmek için ilgili bilgi ve becerilerin işe koşulmasıyla öğrenme ya da eğitim süreçlerinin işlevsel olarak yapılandırılmasıdır (Alkan 2005:13). Yine Alkan'a (1974:340) göre daha etkin bir öğrenme-öğretme temini için insan-makine

sistemlerinde personel ve öğretim araçlarının faaliyetlerini koordine eden; çevresel faktörleri artan bir duyarlılıkla kontrol altında bulunduran, kuram ile uygulamanın birleştiği ve eğitim işlemlerinin devamlı olarak geliştirildiği uygulamalı bilimsel araştırmalara dayalı bir disiplin alanıdır. Eğitim teknolojisi kapsamına eğitim felsefesinden öğrenme ve öğretime kadar birçok öge girmektedir. Bu teknoloji sadece araç ve ortamlarla sınırlı değildir. Eğitimin tüm kademelerini kapsar ve öğrenme öğretme süreçlerini ele almaktadır (İşman, 2008).

Eğitim teknolojisi "eğitim bilimleri" ailesinde yer almakla birlikte bilgisayar bilimleri, dizge kuramı, bilişsel bilimler, psikoloji, toplumbilim ve diğer bazı bilim dallarından beslenen, kendine has özellikleri olan, çoklu disiplin bir bilim dalıdır. Bu ifade, eğitim teknolojisi bilim dalının uluslararası örgütü olan Association for Educational Communications and Technology'nin (AECT) son eğitim teknolojisi tanımıdır. (www.wikipedia.org, 2009).

Eğitim teknolojisinin belli bir disiplinin kendine özgü yönleri temel alınarak uygulamaya konmuş şekli olarak ele alınabilecek olan öğretim teknolojisi, ilgili disiplin alanlarına özgü etkili öğrenme düzenlemeleri oluşturmak üzere amaçlı ve kontrollü durumlarda insan gücü ve insan gücü dışı kaynakları birlikte işe koşarak belirli özel hedefler doğrultusunda öğrenme öğretme süreçlerini tasarlama, işe koşma, değerlendirme ve geliştirme eylemlerinin bütününe içeren sistematik bir yaklaşımı ifade etmektedir (Alkan,1995). Eğitim teknolojisi genel anlamda öğrenme ya da eğitim süreçlerinin daha işlevsel olmasını amaçlarken öğretim eğitimin alt basamağı olduğundan öğretim teknolojisi daha dar ve disiplinli bir kavramdır.

Öğretim, en yeni eğitim teknolojisine ve maksada uygun araç gereçlere dayandırılmalıdır (Uçar, 1999:26). Bu materyallerin başında da görsel-ışitsel materyaller gelmektedir. Yalnızca anlatım yöntemini kullanan bir öğretmen görsel ışitsel materyaller yardımıyla öğretimi zenginleştirebilir. Ancak derste kullanılacak araçlardan gerekli yararın sağlanması, uygun aracın, uygun zamanda, uygun yerde ve uygun bir biçimde kullanılmasına bağlıdır (Küçükahmet, 2008:130)

Eğitimde araç kullanmanın öğrencilerin güdülenme düzeylerini artırması, hareket, renk, ses boyutlarıyla öğrenmeyi kolaylaştırması, öğrenmeyi somutlaştırması, sınıf dışı

olgu ve olayların sınıfa taşınması, öğrenme öğretme sürecine çeşitlilik ve değişiklik katması gibi faydaları vardır (Seferoğlu, 2006:57). Teknoloji ve materyal kullanılarak öğretim daha ekonomik hâle getirilebilmektedir. Teknoloji ve materyal kullanılarak sunulan öğretim ile öğrencilerin gereksinimlerini belirlemek ve buna göre öğretimi ayarlamak için daha az zaman harcanmaktadır (Kaya, 2006:29).

Öğretmenler daha kaliteli öğretim ortamları oluşturmak için mutlaka öğretim teknolojilerinden faydalanmalıdırlar. Çünkü öğrenilenlerin %83'ü görme, %11'i işitme, %3,5'i koklama, %1,5'i dokunma ve %1'i tatma yaşantıları yolu ile öğrenilmektedir (Kaya, 2006:28).

Araçlara dayalı olarak yapılan öğretimin yararları aşağıdaki gibi sıralanabilir (Demirel,2003 : 53)

- Öğrencilerin güdülenme düzeyleri artar.
- Öğrenmeyi somutlaştırır.
- Öğrenme öğretme sürecine çeşitlilik ve değişiklik katar.
- Verbalizmi önler yani sözden ekonomi sağlar ve zamanı daha iyi değerlendirmeyi sağlar.
- Öğrenilecek konular üzerinde daha etkili alıştırma ve pratik yapmayı sağlar.

Eğitimin etkili olabilmesi için öğretmenlerin değişik teknolojilerden faydalanması gerekir. Bu teknolojilerin en yaygın olarak kullanılanlarından biri de görsel klasik (yansıtıcısız) eğitim teknolojileridir. Görsel klasik eğitim teknolojilerini kullanmak için elektriğe ve elektronik sistemlere ihtiyaç yoktur. Bu yüzden maliyetleri ucuz olabilir ve malzemeleri hemen hemen her yerde bulunabilir (İşman, 2008:256). Bazı durumlarda ya da bazı kırsal bölgelerde olanaklar olmayabilir. Bu gibi durumlarda basit materyallerin kullanımı bir anlamda zorunludur (Kaya, 2006 :43).

Görsel klasik eğitim teknolojileri tahtalar, basılı materyaller, resimler, geziler, gazete kupürleri, posterler ve afişler, karikatürler, model ve numuneler gibi materyallerdir.

Bu materyallerin faydaları aşağıdaki gibidir (Seferoğlu, 2006; Kaya, 2006; İşman, 2009).

- El yapımı olabilir.
- Ucuz olabilir.
- Kolaylıkla temin edilebilir.
- Etkili görsel özellikleri bulunabilir.
- Diğer eğitim teknolojileri ile kubaşık çalışmalar yaparak öğrenme ortamları oluşturulabilir.
- Kullanımı kolaydır.
- Büyük ve küçük gruplarda kullanılabilir.

Cabbar 1995 yılında yaptığı "İzmir İli Orta Dereceli Okullarda Eğitim Teknolojisinin Uygulamaları" konulu araştırmasında, öğretmenlerin çoğunluğunun yazı tahtası dışında araç gereç kullanmadığını, resimlerin ve levhaların kullanım oranının çok düşük olduğunu, diğer araçların ise hiç kullanılmadığını ortaya koymuştur. Öğretmenlerin üçte ikisi, araç gereç kullanmalarının nedeni olarak okullarda bu araçların olmamasını veya yetersiz olmasını ileri sürmüşlerdir.

Boyraz 2008 yılında yaptığı "Türk Eğitim Sisteminde Eğitim Teknolojisinin Eğitim - Öğretim Kalitesine Etkisi" adlı araştırmasında öğretmenlerin çoğunun, eğitim teknolojisi araç gereçlerinin, eğitim-öğretim ile öğretmen başarısını ve kalitesini artıracığı yönünde hemfikir olduğunu görmüştür. Buna ek olarak araştırma sonuçlarına göre öğretim materyalleri öğrencilerin derse katılımını da artırmaktadır. Eğitim teknolojisi araç gereçleri öğrencilerin motivasyonlarını artırarak algılama kolaylığı sağlar ve derse aktif katılımı artırır. Bu durumun da eğitim kalitesini yükselttiği yargısına varılmıştır. Öğretmenlerin eğitim teknolojisi ile ilgili bilgi, istek ve düzeylerini geliştirmek için ilgili hizmet içi eğitim kurslarına ihtiyaçları olduğu gözlenmiştir. Öğretmenler araç gereç ve yöntemlerden yararlanırken en çok öğrencilerin bu araçları kullanabilme becerisine bakmışlardır.

Eğitimde kullanılabilir bu materyallere mizah ve karikatürler örnek verilebilir. Mizah rahat bir sınıf atmosferi oluşturmak, sınıf arkadaşları arasında bağ kurmak için etkili bir yöntemdir. Mizahi bir anlatımla işlenen ders ilgi çekici ve eğlenceli olur. Eğlenceli sınıf ortamı ise öğrencileri rahatlatmakta onlara sosyal ve psikolojik yönden yardımcı olmaktadır (Bell, 2009: 241).

Yerinde ve ölçülü bir mizah etkili öğretmenlerin önemli özelliklerindedir. Bu öğretmenler eğitimi eğlenceli hâle getirirler. Mizah tansiyonu düşürür, disiplin problemlerini azaltır ve güven duygusunu artırır (Tatar, 2004).

Oral'a (2005) göre "Eğitimde kullanılacak mizahi çizimler, öğrenmeyi kolaylaştıracak olan ortamı rahatlatmalı, dalga geçen o aykırı bakış açısı ile tek yanlı bilgiyi anlamadan ezberleme yanlısının önünde sevecen bir engel oluşturabilmelidir. Eğitimin öğrenci için zevkli yanları olduğu kadar, zor, sıkıcı, kaçıp uzaklaşma isteği uyandıran olumsuz yanları da vardır. Öğrenciler başarılı olmak için öğrenme gayretleri kadar bu olumsuz duygularla da baş etmek zorundadırlar. Mizahi çizimlerin kullanımı, öğrencilerin bu çabalarında onlara sevecen bir ortam sunabilir.

Karikatür ise öğrenmeyi kolaylaştırır. Düzgün anlatım ve kendini ifade etmeyi sağlar. Öğrenciye, konuşmasında kompozisyon bütünlüğü oluşturmasına yardım eder ve felsefi düşüncüyü anlamada ve anlatımda zekânın iyi kullanılıp nasıl vurucu bir silah hâlinde getirilebileceğini öğretir (Göker, 2005). Eğitimde karikatürün kullanılması öğrencinin yaratıcılığını geliştirdiği gibi kendine güvenen, toplum içinde sorunları ortaya koyan, çözüm üreten bireyler yetiştirilmesine de yardımcı olur (Aydın, 2005). Karikatürde eğitimin amacı eğlendirmek ya da ezberletmek değil, düşündürerek öğretmek ya da yaratıcılığı geliştirmek olmalıdır. Karikatürle eğitim ezberci bireyci gençler yerine düşünen, üreten ve toplumsal sorumluluk duyan gençler yetiştirilmesine katkı sağlamalıdır (Örs, 2007:27). Karikatürler eğlenceli olduğu kadar düşündürücüdür. Probleme dayalı öğrenmeye başlangıç için ders amaçları ile tutarlılık gösteren ve sorgulanması öğrencileri bir düşünme ve araştırma sürecine götürebilecek bir ya da bir seri karikatürün kullanılması ilgi çekici olabilir (Baysal, 2005).

1.2. Amaç

Bu araştırmanın genel amacı mizahi karikatür kullanılarak yapılan öğretimin öğrencilerin akademik başarılarına ve motivasyonlarına etkisinin belirlenmesidir.

Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

Alt amaçlar

1. MKÖ'nün uygulandığı deney grubu ile GÖ'nün uygulandığı kontrol grubunun başarı ön test puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
2. MKÖ'nün uygulandığı deney grubu ile GÖ'nün uygulandığı kontrol grubunun motivasyon ön test puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
3. Deney ve kontrol gruplarının kendi içinde motivasyon ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
4. MKÖ'nün uygulandığı deney grubu ile GÖ'nün uygulandığı kontrol grubu öğrencilerinin:
 - a. Başarı son test puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
 - b. Erişi puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
5. MKÖ'nün uygulandığı deney grubu ile GÖ'nün uygulandığı kontrol grubu öğrencilerinin motivasyon son test puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

1.3. Önem

Mizah hayatın her alanında olan bir düşünme biçimidir. İnsanlar iletişim süreci içinde sık sık mizahı kullanırlar. Öğretmenlerin de zaman zaman öğretim esnasında mizahı kullandıkları görölmektedir. Bu şekilde yapılan öğretimin öğrencilerin akademik ve duyuşsal süreçlerine etkisinin ortaya çıkarılması mizahın öğretimde daha etkili ve doğru bir şekilde kullanılmasını sağlayacaktır.

Karikatür sanatı oldukça yaygındır. Bu sanat her yaş grubundan insanın dikkatini çekmektedir. Karikatür insanları düşünmeye sevk eder ve mizahi bir yönü de olduğundan okuyucusunun ilgisini çeker. Ülkemizde eğitimde karikatür ve mizah ile ilgili çalışmalar 2000'li yıllardan sonra yoğunluk kazanmıştır. Bu yönüyle etkisi çok yakın bir zamandan bu yana araştırılan materyallerdir. Bu çalışmada alan uzmanlarından destek alınarak ve doğrudan öğretim amacı ile çizilmiş karikatürler kullanılmıştır. Bu yönü ile bu çalışma her derste kullanılacak doğrudan öğretim materyali haline getirilmiş karikatürlerin eğitimdeki etkisini göstermesi açısından önemlidir.

Bu araştırma, etkili bir öğretim için kullanılan materyallerden mizah ve karikatürün öğrenci başarısı ve motivasyonu üzerindeki etkisini ortaya koyması açısından ve bu

konuda yapılacak araştırmalar için kaynak olması sebebiyle önemli olarak görölmektedir.

1.4. Varsayımlar

1. Araştırmaya katılan öğrencilerin verdikleri yanıtlar, onların gerçek durumlarını yansıtmaktadır.

1.5. Sınırlılıklar

1. Araştırmanın alışma grubu, Altındağ İlçesi Ali Ersoy İlköğretim Okulu 7. sınıflarında öğrenim gören 30 öğrenciyle sınırlandırılmıştır.
2. Araştırmanın uygulama safhası, fen ve teknoloji dersinin “İnsan ve evre” ünitesi “ ile sınırlandırılmıştır.
3. Uygulama süresi dört hafta ile sınırlandırılmıştır.

1.6. Tanımlar

Mizah: Eğlendirme, güldürme ve bir kimsenin davranışına incitmeden takılma amacını güden ince alaydır (TDK, 2005: 806).

Karikatür: İnsanın veya eşyanın abartılarak çizilmesi olayıdır. Günümüz anlayışında ise karikatür çizgiyle mizah yapma işidir. Çizgide mizah yapma sanattır (Kar, 1999, Akt. şenyapılı 2003: 133).

Mizahi Karikatür: Öğretim amaçlı olarak hazırlanan mizah içerikli karikatürdür (Kılınç, 2008:71).

Geleneksel Öğretim Materyalleri: Yazı tahtası, kitap, model gibi yaygın olarak kullanılan öğretim materyalleridir (İşman, 2008).

Motivasyon (Güdülenme): Organizmayı harekete geçmesi için uyaran güçtür. Güdülenme harekete geçmeye hazır hâle gelme olarak tanımlanabilir (Ed. Yıldırım, 2010: 352).

Erişi: Bir eğitim programında girdiler ile çıktılar arasındaki program hedefleri ile tutarlı fark (Demirel, 2003:273).

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Mizahın tanımı

Birçok alanda çeşitli şekillerde kullanılan mizah kavramının tek bir tanımı yoktur. Mizah kavramı her çalışmada farklı bir yönüne vurgu yapılarak farklı şekillerde tanımlanmıştır.

Mizah sözcüğü Arapçadır. Bütün eski sözlüklerde sözcüğün doğru söylenişinin “mizah” değil “müzah” olduğu yazılıdır ve “mizah” söylenişinin galat yani yanlış söylenen söz olduğu belirtilmektedir (Nesin, 2002:43). TDK’ya göre “gülmece” kelimesinin eş anlamlısı olan mizah, eğlendirme, güldürme ve bir kimsenin davranışına incitmeden takılma amacını güden ince alaydır (TDK, 2005: 806).

Mizah, ansiklopedi ve sözlüklerde “Gerçeğin gülünç, alışılmamış özelliklerini vurgulayan bir düşünce biçimi”, “Olayları gülünç, alışılmadık ve çelişkili yönlerini yansıtarak insanı düşündürme, eğlendirme ve güldürme sanatına verilen ad.” olarak tanımlanır (Ana Britanica 1993).

Mizah, beklenenden farklı bir durumun ortaya çıkmasıyla yaratılan şaşkınlıktan, şaşırtmadan beslenir. Yani uyumsuzluk mizahın temel kalıbıdır. Mizah; gerçek olanla, ideal olan (yani olması gerekenler) arasındaki çatışmadan ortaya çıkar. Mizahın sözlük anlam ise; kişilerdeki ya da doğal saydığımız bazı olaylardaki birtakım çarpıklık, uyumsuzluk, çelişki ve gülünçlükleri bulup açığa vurma, gözler önüne serme sanatıdır. (Cevizci, 2002; 282).

Mizah bir düşünme biçimidir. Gerçeğin gülünç, alışılmamış özelliklerini vurgulayan bir düşünme biçimidir. Olayların gülünç, alışılmadık, beklenmeyen ve çelişkili yanlarını ortaya çıkararak insanı düşündürme, eğlendirme ya da güldürme sanatına verilen ad. Hemen tüm biçimlerinde birbirleriyle uyum içinde görülen olaylar arasındaki çelişkinin birdenbire ortaya çıkarılmasına dayanır (Ç. Güler ve B. U. Güler 2010:173).

Mizahın temelinde aykırılık vardır. Yani beklenti-sürpriz, mekanik-tinsel, denge abartma, edeplilik- bayağılık gibi alışılmadık, birbirine aykırı durumlar insanlara gülünç gelmektedir. Ancak aykırılık kendi başına mizah için yeterli koşul değildir. Bunun üç nedeni vardır: Aykırılık fark edilmeyebilir, bir anlam taşımayabilir, duygusal ortam olmayabilir (Paulos, 2003:15).

Mizah kelimesinin İngilizce karşılığı humor, humour; Fransızca karşılığı ise humour'dur. Fransızca İletişim Sözlüğü'nde humour'un karşılığı şudur: Gerçeği en hoş ya da en özgür bir biçimde tasarlamaya ve sunmaya yönelik ruh durumudur.(Topuz, 1997:9). Dilimizde "gülmece" ve "güldürü" aynı anlamlarda kullanılsa da birçok dilde farklı anlamda kullanılmaktadır. Gülmece (mizah) bir hedefe, bir sebebe yönelik yapılı ve sebep ortadan kalkınca kenara çekilir ancak güldürü öyle değildir. Bir sebebe bir hedefe bağlı değildir. Güldürüde amaç herkesi ama herkesi sadece eğlendirmektir (Oral, 1998: 57-58).

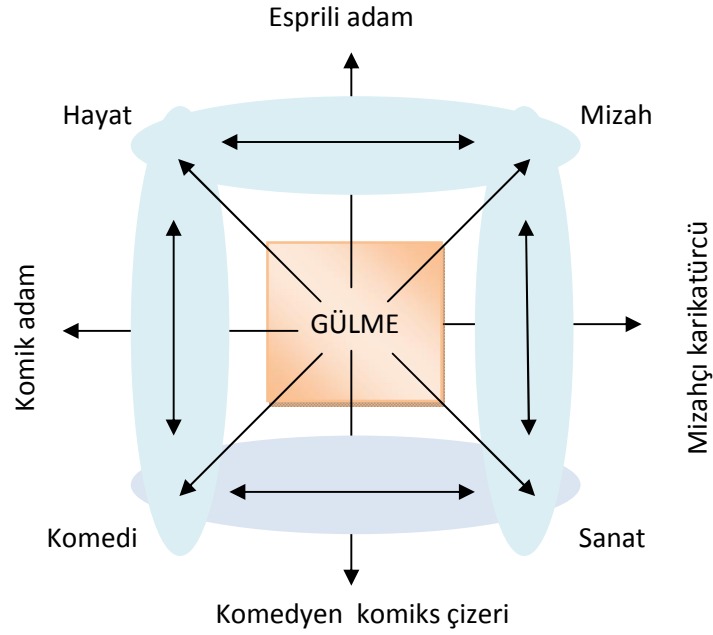
Freud espri işleminin ruhsal süreçlerden haz elde etmenin bir yolu olduğunu belirtir ve herkesin bu yöntemi kullanmaya eşit şekilde yetenekli olmadığını söyler. Freud'a göre pek az kişi bu konuda yeteneklidir. Nükteli olmak özel bir yetenektir ve bellek vb. gibi diğer yeteneklerden bağımsız olarak ortaya çıkar (2003: 171).

Nesin'e göre mizah, içinde mutlaka gülme eylemi barındırır. Gülme olmayan şey mizah olmaz. Mizahın kökeninde gülmeden başka bir şey aramak doğru olmaz. Ancak bu gülmenin oranı, kaslar çatlayıncaya dek katılırcasına gülmekten gülümsemeye, belli belirsiz gülmekten içten gülmeye kadar değişir ancak hepsi mizahın kapsamına giren, mizahın konusu olan gülmedir (2002: 43).

Nesin (2001: 20) gülmece kavramını şöyle tanımlar: "Gülmece, seslendiği insanı, hangi oranda olursa olsun, sağlıklı olarak güldürebilen her şeydir. Çünkü güldürmek, gülmecenin işlevidir. Gülmecede bulunabilecek her türlü niteliğin, görevlerin hepsi, güldürmek işlevinden sonra gelir. Az da olsa güldürmeyen bir şey gülmece değildir."

Nesin gibi Oral (2001: 85) da mizah ile gülmenin birbirleri ile ilişkili olduğunu söyler ancak Oral'a göre komik olan her şey mizahın kapsamına girmez. Mizah, hayat, komedi, sanat ve gülme arasındaki ilişkiyi aşağıdaki şekilde gösterir.

Şekil 1: Gülme kavramının diğer kavramlarla ilişkisi

Oral, gülme merkezli tablosunu özetle şu şekilde açıklar: Gülme merkeze yerleştirilir. Hayat bir süreçtir, sanat ise bir tasarım. Mizah eleştiri amaçlıdır, ancak bir nedene bağlıdır. Komiklik güldürme amaçlıdır. Her zaman, nedensizce yapılabilir. Gülünç olana gülünür, herkes güler. Mizah ise ciddi bir iştir. Acı yüklüdür. Gülenler olduğu gibi öfkelenenler de olabilir. Mizah bir tepki bir eleştiri biçimidir. Hayat ile mizah ilişkilidir. Her ikisi de kendiliğindedir, kural dışıdır, tekrarlanmaz. Komedi ve sanat her ikisi de tasarımılamadır. Kurala bağlanabilir, şaşırtıcıdır. Mizah ve sanat, her ikisi de ilkelidir, eleştiricidir; öze eleştiri yapar, çevresine tepeden bakar ama, sevecendir. Komedi ve hayat, her ikisi de ilkesizdir (Oral, 2002:90-95, Fidan 2007: 31).

Kelly (2004, Akt. Çelik, 2006:11) mizahın birçok çeşidi olmasına rağmen temelde ikiye ayrıldığını belirtmiştir:

- 1. Appropriate (Uygun mizah):** Bu tür mizah insanları eğlendirir. Bu iki şekilde gerçekleşebilir. Birisi istemeden bir şeyleri yanlış ifade ettiğimizde ortaya çıkan komik durum ile diğeri de bilerek eğlenceli bir ortam oluşturmak için yanlış ifadeler kullanmakla gerçekleşir.

2. Inappropriate (Uygun olmayan mizah): Bu tür mizah ise insanları sinirlendirir. Yıkıcı olabilir. Sınıf ortamlarında bu tür durumlar ortaya çıktığında öğretmen olarak sınıf yönetimi becerilerimizi kullanıp sınıf kontrolünü sağlamaya çalışmalıyız. Burada önemli olan ciddiyetle mizahı dengelemektir.

Mizah tanımı gibi mizah çeşitleri de birçok yayında farklılık göstermektedir. Mizah türleri temel amaçları ve motifleri bakımından da ayrılmaktadır. Bazı türler dar anlamda eğlendirme ve güldürmeyi, bazıları kendini kanıtlamayı veya kendini rahatlatmayı ön plana çıkarırken bir kısmı ise fikri ifade etme, bir gerçeği belirtme, aydınlatma hatta düzeltme temeline oturtmaktadır. Sonuç itibarıyla önemli bir grup da hedefi aşağılama, küçültme incitme gibi motivasyonları beslemektedir (Bilgin, 2007 : 245).

Mizah kavramı; hiciv, satir, komedi, espri, şaka, halt, gülmece, ironi ve nükte gibi terimlerin birbirleriyle kesişen, her zaman tam olarak ayırt edilemeyen anlam alanlarının oluşturduğu terminolojik karmaşa içindedir. (Eker, 2009: 67). Bu mizah türlerin değişik kaynaklardaki ortak özelliklerle oluşturulmuş tanımları aşağıdaki gibidir:

Hiciv: Gerçekliğin alaya maruz kalan kimi yönlerine estetik bir üslupla gerçekleştirilen sözlü saldırıdır (Fletcher, 1987; Akt. Eker, 2009: 67). Bir diğer tanıma göre de hiciv “Bir nesneyi, bir kimseyi, bir yeri, bir inancı ya da düşünüş biçimini yermek, toplumun ya da düzenin aksayan, kusurlu yanlarını iğneleyici, alaycı bir şekilde eleştirmek amacı taşıyan manzum ürünlerdir.” (Özkırmılı; Akt. Apaydın, 1993:18). Hiciv eleştirel bir yön taşır, edebiyatta sıklıkla kullanılır. İngilizcede satir kelimesi birçok kaynakta hiciv kelimesiyle aynı anlamda kullanılır. Hiciv ile aynı anlamda kullanılan yergi, aşağılarken gülünçleştirmeye de araç olarak sık sık başvurur. Eski kültür devrelerinde şairler bu yola sık sık başvurmuştur (Kortantamer, 2007:70).

Espri, şaka: Her yönü ile gerçek hatta ürküntü, korku verici bir ilişkiler zinciri hazırlanarak hoşgörü sınırimız tartılmak istenir. Sonunda durum açıklanarak eğlence ve mizah elde edilir. Şaka, bir olaylar zincirinin gerçek olmayışından anlamını aldığı gibi, kişiler arasında özel bir dostluk istediği için de tipiklik gösterir (Öngören, 1983:40).

İroni: Türk Dil Kurumu'nun sözlüğünde ironi “Söylenen sözün tersini kastederek kişiyle veya olayla alay etme.” şeklinde tanımlanır. Gülbiçmez'e göre (Akt. Altıkulaç,

2003:12) ironi kullanıldığı bir tür karşıtlığı içerir ama etkisi ancak iki karşıt duygunun yan yana gelmesiyle açığa çıkar: acı çekme ve gülme. Bir durum ya da olay hem acıklı hem de komik olduğunda ironinin kuralları işlemeye başlamış demektir. Acı çekme ve gülme etkilerinin aynı anda gündeme gelebilmesi için, ironi ile karşılaşan kişi acı çekecek denli özdeşleşmiştir. İroni tiyatrodaki, edebiyatta, karikatürde, sinemada, televizyon skeçlerinde sıkça kullanılan bir mizah çeşididir.

Nükte: Bir sözün, düşüncenin yanlış olması hâlinde, ya da bir açık verildiğinde, karşımızdakinin hakettiği bir imkândır. Nüktenin ölçüsü zarif oluşu ile ölçülür. Nükte incelik ve kıvrak bir zekâ gerektirir. Sözlü mizahta “nüktedan” diye bir tip oluşturulmuştur. Bu tiplere toplum geniş bir hoşgörü tanımıştır. Nüktelerin çoğunda şiirdeki cinas, istiare, teşbih örneği, dil cambazlığı ve çift anlamlılık göze çarpar (Öngören, 1983:40).

Tablo1 : Fowler'e göre mizah çeşitleri (Akt. Çelik, 2006)

ÇEŞİT	MOTİF VEYA AMAÇ	ALANI	YÖNTEM VEYA ARAÇ	DİNLEYİCİ
Mizah	Keşfetme	İnsan tabiatı	Gözlem	Sempatik tipler
Nükte	Aydılatma	Kelimeler ve fikirler	Sürpriz	Zeki tipler
Hiciv	Düzeltilme	Ahlak ve davranışlar	Vurgulayarak etkileme	Kendinden emin tipler
Acı Şaka	İstirap verme	Hatalar ve zaafılar	Tersine çevirme	Fail (kurban) ve seyirciler
Tahkir	İtibarı zedeleme	Kötü muamele	Doğrudan söyleme	Halk
İroni	Kendi çevresine has olma	Gerçeklerin söylenmesi	Efsaneleştirme	Daha dar bir çevre
İstihza	Kendini kanıtlama	Ahlak	Açık seçik bütün çıplaklığıyla ortaya koyma	Saygıdeğer tipler
Alay	Kendini rahatlama	Düşmanlık	Kötümser	Kendisi

2.2. Mizah Kuramları

2.2.1. Üstünlük Kuramı

Bu kuram bilinen en eski ve büyük bir olasılıkla en yaygın gülme kuramıdır. Bu kuramın ana fikri gülmenin bir kişinin diğer insanlar üzerindeki üstünlük duygusunun bir ifadesi olduğudur (Morreall, 1997: 8). Bu kurama göre insanlığın genel eğilimi, bitip tükenmek bilmez bir güç arzusu ve galibiyet isteğidir. Hayat denilen mücadelede insanlar birbirlerinin rakibidir. Kişi, özellikle de yeteneksiz ya da kusurlu kişi ya rakibini alt etmek için onun kusurlarını arar ya da talihsiz bir anını bekler. Bu kusurun kendinde olmaması ya da bu talihsizliğin kendisinin başına gelmemesi nedeniyle “birdenbire duyulmuş gurur ile” güler (Usta, 2005 : 82).

Üstünlük kuramının temelinde rakibi saf dışı bırakmaktan duyulan keyif, bir başkasını dezavantajlı duruma getirmenin verdiği haz, öteki konumundaki kişinin düştüğü kötü durumdan duyulan mutluluk, başkalarının talihsizliklerinden ve acılarından alınan zevk ile, bedensel bozuklukların kendi bedeninde olmamasından duyulan memnuniyetle mantıksız hareket ve eylemlere gülme yer almaktadır (Eker, 2009: 140).

Üstünlük kuramına göre herhangi bir gülmece ögesini ya da fikrayı okuyan, duyan ya da seyreden kişi olay kahramanlarının yaptığı yanlışlığı kendisinin yapmayacağından emin olarak kendisini gülmece kahramanından daha üstün hisseder, bir rahatlama duyar, bu durum hoşuna gider ve güler (Özünlü, 1999: 21).

Başkalarıyla eğlenmek için mizahı kullanmak üstünlük teorisine bir örnektir. Bilim adamları mizahın büyük kısmının kökeninin saldırganlık olarak görüldüğünü belirtmişlerdir fakat Gruner mizahı şakayı yapanın ya da güldürenin kazandığı şaka yollu bir yarışma olarak görür. (Banas Dunbar, Rodriguez, Shr-Jie Liu, 2011).

2.2.2. Uyuşmazlık Kuramı

Bu kuramının temelini, Aristoteles’in insanların belli bir beklenti içerisindeyken beklenmedik başka bir sonuçla karşılaşmasının gülme eylemini ortaya çıkardığı düşüncesi oluşturmaktadır (Eker, 2009: 135). Aristoteles, dinleyicileri arasında belli bir beklenti oluşturup sonra da onları beklenmedik bir şekilde vurmanın, bir konuşmacı için iyi bir güldürme yolu olduğuna dikkat çeker (Morreal,1997: 25). Beklenmedik

durumlar tutarsızlığa işaret ettikleri için komik bulunurlar. Başka bir açıdan ifade edilirse komik olan şey bilişsel senaryolara aykırı durumdur (Bacanlı, 2010: 76). Mizah temelinde aykırılık olan bir kavramdır. Birbirine aykırı olan durumlar insanlara komik gelmektedir (Paulos, 2003:15).

Uyuşmazlık kuramında, gülmenin gerçekleşebilmesi için öne sürülen bazı koşullar vardır. Bunlardan biri; iki ya da daha çok tutarsız, uygunsuz, bağdaşmaz, aykırı kısım ya da koşulun karmaşık bir nesne veya durumların toplanmasıyla oluşmuş gibi algılanması ya da zihnin onları kendine özgü bir şekilde, bir tür karşılıklı ilişki içinde görmesidir. Diğer mühim şart ise diğer kuramlarda üzerinde pek durulmayan sürpriz unsurudur (Usta, 2009: 82).

Bu kurama göre, herhangi bir gülmece metninde olayların akışında, dinleyici ya da okuyucuda, olayların nasıl sona ereceğine ilişkin bir beklenti vardır. Olaylar beklenilenin dışında geliştiği zaman, insanlar bir çeşit şoka uğrarlar. Umulanın tersi bulunduğu, o sonuç insanların gülmesine neden olur (Özünü, 1999:21). Aşağıdaki fıkra bu kuramın temel düşüncesini yansıtmaktadır.

“Zengin bir iş adamı çok tehlikeli bir kaza geçirmiştir; tüm vücudu alçı ve sargı içinde hastanede yatmaktadır. Eşi de yanından bir dakika bile ayrılmamaktadır. Adam eşine döner ve konuşmaya başlar:

-Ahh güzel karıcığım, işler çok kötü gittiğinde ve şirket iflasın eşiğine geldiğinde çok zor durumdaydım. Her şeyi kaybetmek üzereydim ve âdeta hayata küsmüştüm. Bu kötü durumda yanımda sen vardın.

Kadın sevinçle gülümser ve adam konuşmasına devam eder:

-Ahh o kötü, o sinsî hastalığın pençesine düştüğümde, acılar içinde yaşarken de yanımda sadece ve sadece sen vardın.

Kadın mutlulukla gülümser, adam devam eder:

-Şimdi de büyük bir trafik kazası geçirdim. Ölümle burun buruna geldim. Çok zor olsa da hayata tutundum ve şimdi bu hastane odasında ve sargılar içindeyken yine yanımda sadece sen varsın.

Kadın yine mutlulukla ve hep eşinin yanında olmasının verdiği gururla gülümserken adam tekrar konuşmaya başlar ancak bu sefer ses tonunu daha yükseltir:

-Yahu sen ne uğursuz kadınmışsın. Ne zaman başıma kötü bir şey gelse, ne zaman zor durumda kalsam hep sen yanımdasın. İyileşeyim ilk işim seni boşamak olacak.

Burada kadının sürekli kocasının yanında olmasının sebebi onu zor günlerinde yalnız bırakmamaktır. Normal ve mantıklı bir durumdur. Dinleyici / okuyucu fıkrayı boyunca bu mantıklı ve normal durum üzerinde düşünür. Dinleyicide ya da okuyucuda adamın, hiç yalnız bırakmadığından dolayı eşine teşekkür edeceği beklentisi oluşur. Ancak fıkranın sonunda adamın bir batıl inanç oluşturması ve başına gelenleri eşinin yanında olmasına bağlanması mantıksız bir durumdur. Bu durum beklenilenden çok farklı bir durumdur. Fıkranın mantıklı durumda ilerlerken birden mantıksız duruma geçmesi bir uyumsuzluk oluşturur. Bu aykırılık insanlarda gülme tepkisi oluşturur. Ayrıca bu aykırı durumun birdenbire açığa çıkması, sürpriz bir durumdur. Bu sürpriz durumdaki şaşkınlık da gülme eylemine katkı sağlar. Zaten genellikle fıkraların en komik bölümlerinin sonda olmasının açıklaması da daha çok uyumsuzluk kuramı ile ilgilidir.

Uyumsuzluk kuramı mizahi durumlarda rahatlıkla söz konusudur ancak, mizahi olmayan birçok durumda söz konusu olmamaktadır. Bu yüzden uyumsuzluk kuramı genel bir gülme kuramı olarak kabul edilmemektedir (Morreall, 1997: 31). Bu çalışmanın özünü mizah kavramı oluşturduğundan uyumsuzluk kuramı önemli olmaktadır.

2.2.3. Rahatlama Kuramı

Rahatlama kuramına göre gülme, herhangi bir nedenle insanın içinde biriken sinirsel enerjinin boşaltılması sonucu oluşur. Gülme yoluyla gereksiz enerjiden kurtulan insan rahatlar. Kişinin bilincinin önemli şeylerden önemsiz şeylere, hazırlıksız olarak geçişi sinirsel enerjinin birikmesine neden olan en önemli hadisedir (Usta, 2005: 86).

Gülme, rahatlama ve enerjinin harcanması arasında en azından bazı bağlantılarının olduğu açıktır. Hepimiz tehlikeli durumlarla karşı karşıya kalmışızdır. Örneğin, düştüğümüz ve sonra kalkıp güvenliğimizi yeniden kazandığımız anlarda başımızdan geçen bu duruma gülmüşüzdür. Tehlikeli bir durumdan kaynaklanan kassal gerginlik, ancak güvenliğimizi yeniden kazandığımızda düzeler. Büyük olasılıkla hepimiz katıla

katıla güldükten sonra, büyük enerji harcadığımızı hissetmişizdir. Bu, gülmenin bir sinirsel enerji arınması sağlaması anlamına gelir (Morreall, 1997: 38).

Mc. Dougall gülmeyi, "insan ırkında duygudaşlığa karşı bir panzehir" olarak tanımlamakta ve "diğer insanların kusurlarının bunaltıcı etkisine karşı kalkan oluşturan koruyucu bir tepki olarak doğduğunu" belirtmektedir. Ona göre gülmenin esas nedeni; zevk almak değil, başkalarının sıkıntılarına şahit olup onların zararsız olduklarını bilmekten duyulan rahattır (Koestler, 1997,41).

2.3. Mizahın Fonksiyonları

Mizah hayatın her alanında olan bir kavramdır. İnsanlar her anında mizahı kullanabilirler ve mizah insanları her durumda değişik şekillerde etkiler. Mizah üzerine yapılmış araştırmalarda mizahın birçok (iletişim, psikolojik, sosyolojik, eğlence, sağlık vs.) fonksiyonu olduğu görülmektedir ancak bu çalışmada konuyla en çok ilişkisi olan mizahın psikolojik ve iletişim fonksiyonları üzerinde durulmuştur.

2.3.1. Psikolojik Fonksiyonu

Mizahın insanlar üzerinde belki de en fazla etkili olan fonksiyonudur. Gülme ve mizahın psikolojik açıdan insanları nasıl etkilediğini bulmak için çok sayıda araştırma yapılmıştır. Çalışmalara göre mizah, insanlardaki acımasızlığı, sertliği, kabalığı en aza indirmeye yardımcı olmaktadır. Bu nedenle mizahın insanlar üzerindeki psikolojik etkisinin olumlu olduğu düşünülmektedir. Mizahı kullananların morallerinin yüksek olduğu kaydedilmiştir. Bu da insanları depresyondan uzaklaştırmaktadır (Du Pré, 1998: 22 Akt. Yardımcı, 2010:18).Gülme sayesinde vücutta meydana gelen değişimler ve salgılanan hormonlar sayesinde insanda bir rahatlama duygusu oluşur (Uğur, 2008: 77). İnsanların stresle başa çıkabilmesi ve yaşadıkları zorluklarla daha kolay mücadele edebilmeleri için mizah etkili bir yöntemdir (Eker, 2009: 36). İyi gelişmiş bir mizah ruhu kişinin sorunu göğüsleme yeteneğini arttırmaktadır. Olumlu etkisiyle olumsuz duygu ve düşünceleri engellemektedir. Bu nedenle birçok ruhsal sorunda mizahın olumlu katkısından yararlanılabilir(Ç. Güler ve B. U. Güler 2010:84). Kişi bir ortamda üzülduğünde, başarısızlıkla karşılaştığında mizahtan faydalanırsa rahatlar. Bu rahatlama kişinin olaylara farklı yönlerden bakarak dengede kalmasını sağlar. Kişi mizah kullanarak en çaresiz durumlarda bile olaylara değişik açılardan bakabilir (Uğur, 2008: 78). Psikanalizde anksiyetenin giderilmesinde başarılı savunma mekanizmalarından biri

de şakalaşmadır. Bu sayede kişi yaşadığı olumsuzlukları mizahın olumlu etkilerinden faydalanarak olumluya çevirebilir.

2.3.2. İletişim Fonksiyonu:

Sözlü ve sözsüz yapılan her türlü iletişimde mizahın yeri büyüktür. Mizahi bir ortamın oluşması Mizah bireyin diğer bireylerle iletişim kurmasına yardımcı olmaktadır. Gülmek; birliktelik, yakınlık, samimiyet ve arkadaşlık duygularını güçlendirmektedir (Beck, 1997; Olsson ve ark.,2002; Aydın, 2005:2).

Mizah iletişimde karşıt görüşleri daha kolay ifade etmeyi sağlar. Burada güven ortamı önemlidir. Kişinin karşıt görüşlerini söylerken kendine daha fazla güvenmesine yardımcı olur. Çünkü olumlu mizah alay ya da reddedilme korkusu olmadan fikirleri özgürce söylemek için güven duygusu oluşturmaya yardımcı olur (Gee, <http://www.laughterremedy.com/articles/communication.html>).

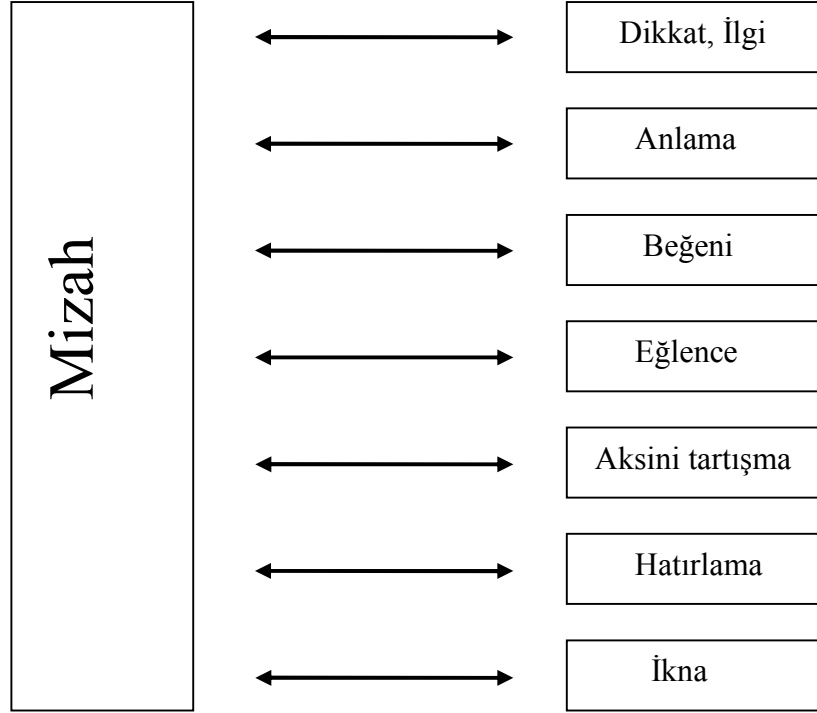
Mizah, bireyler ve gruplar arası iletişimin gelişmesinde önemli bir faktördür. Mizah, grup ruhuna canlılık katmaktadır. İnsan etkileşiminin neredeyse her şeklinde görülen mizah, gruptaki kişilere enerji vermekte, iletişimin gelişmesine güç katmakta, kişilerin birbirleriyle etkileşimde bulunmasını teşvik etmekte, güzel bir diyalog kurulmasına yardımcı olmaktadır. İnsanlar sohbetinden hoşnut oldukları kişilerle iletişimde bulunmaktadırlar. Mizah da konuşmalara canlılık ve hoşluk katmaktadır (Lippert, 2001: 23; Aktaran Yardımcı, 2010:20).

Mizah okul, iş gibi insanlar arası ilişki ve etkileşim gerektiren ortamlarda insanların sosyalleşmesi açısından önemli bir rol üstlenir (Jones, 2004, Aktaran: Eker 2009:34).

Mizah verilen mesajlara dikkat çekme, mesajı anlama, mesajda verilenleri beğenme ve hatırlama üzerinde etkilidir. Aynı zamanda mesajları daha yumuşak bir şekilde iletmeyi sağladığından ve insanları ikna edici bir yönü bulunduğundan pazarlama ve reklamcılıkta da çok sık kullanılmaktadır (Uğur, 2008: 132-148).

Mizah, kişi tarafından diğer insanların kendisini iyi hissetmesini sağlamak amacıyla, kişiler arası iletişimi kolaylaştırıcı, çatışmaları azaltıcı ve kişiler arası bağları kuvvetlendirici bir biçimde kullanılabilir. Bu aynı zamanda mizahın, grup üyelerinin moralini yükseltmek, grup bağlılığını ve kimliğini güçlendirmek, grup normlarını

desteklemek ve eğlenceli bir atmosfer yaratmak amacıyla kullanılmasıyla da ilgilidir (Martin Vd ., 2003, Aktaran: Yerlikaya, 2009:29-30).

Şekil 2: Mizahın reklamlardaki etkileri

2.4. Mizah ve Eğitim İlişkisi

Eğitimde iletişim çok önemlidir. Etkili bir öğretim etkili bir iletişim ile mümkündür (Küçükahmet, 2009). Öğretmenin derste iletişimde duruş, jestler, yüz ifadesi vb. gibi noktalara dikkat etmesi gerekir. Dikkat etmesi gereken noktalardan biri de mizah kullanımıdır. Sunuşlarda mizah kullanımı çok etkilidir. Mizah, kolay hatırlamayı, eğitilenlerin dikkatinin çekilmesini ve sürdürülmesini sağlar. (http://tip.erciyes.edu.tr/Anabilim/Temel/web/Tip_Egitimi/Editim_Rehberi/b5.PDF).

Mizah çok önemli bir iletişim aracıdır. Carlyle'ye göre gerçek mizah sevgidir. Mizahın esası duyarlılıktır; duyarlık, var olan bütün biçimleriyle sıcak, sevecen duygu paylaşımıdır (Ç. Güler ve B. U. Güler 2010:167).

Stres ve anksiyete, bireyin biyopsikososyal dengesini olumsuz yönde etkilediği gibi, öğrenmeyi de olumsuz yönde etkilemektedir. Bu nedenle anksiyete düzeyi ve stresörler eğitimciler tarafından kabul edilebilir bir düzeyde tutulmaya çalışılır. Eğitimci tarafından mizahın kullanılması öğrencideki soru sorma ve konuşma korkusunu azaltır (Aydın, 2005:3).

Selenow 1994 yılında yapmış olduğu araştırmada öğrencilerin %97'sinin öğretmenlerince sınıf içerisinde yapılan, konu ile ilgili esprilerden olumlu yönde etkilendikleri sonucuna ulaşmıştır. Sınıf içerisinde öğretmenin konu ile ilgili yapmış olduğu espriler ile mizaha yönelmesi öğrencilerin ders konularını, günlük hayatın komik ya da düşündürücü yönleriyle ilişkilendirmelerine olanak veren bir davranıştır (Ergin ve Birol, 2000: 203).

Öğretmenler derslerinde mizaha yer vermelidir. Mizah olan bir atmosferin yararlı yönleri vardır. Örneğin, öğretmen öğrenci ilişkisinde mizah önemlidir. Birçok öğrenciye göre öğretmenin en önemli özelliklerinden biri mizahi bir yönünün olmasıdır. McDermott ve Rothenberg yaptıkları bir çalışmada öğrenciler favori öğretmenlerinin özelliklerinden biri olarak mizah yanını söylemişlerdir (Russel, 2007:4).

Eğitimde mizah, dikkatleri vurgulanmak istenen noktalara çeker. Yeni bakış açıları kazandırır. Vurgulanan konuları anımsamaya yardımcı olur, önemli noktaları daha da belirginleştirir (Ç. Güler ve B. U. Güler, 2010:205).

Öğrenme/öğretme sürecinde olumlu bir öğrenme öğretme ortamının oluşturulmasında ve öğretmen – öğrenci ilişkilerinin kurulmasında mizahın önemli bir payı vardır. Bir öğretimde mizahın öğrenmeyi artırma, ilgi, merak artırmak, motivasyonu geliştirme, derse karşı olumlu tutum geliştirme gibi, yaratıcı düşünme gibi faydaları vardır. Ayrıca mizahın akademik stres, kaygı ve anksiyeteyi azaltma gibi psikolojik etkileri de vardır (Sever ve Ungar 1997, Pollack ve Freda 1999 Parrott 1994 ; Akt. Wyk, 2011: 117).

Sınıflarda mizaha başvurulması öğrencilerin sosyal ilişkilerinin gelişmesi açısından da yararlıdır. Mizah her şeyden önce paylaşımdır. Paylaşıcılık güvensizlik duygusunun aşılmasında vazgeçilmez bir davranış biçimidir. Paylaşıcılık, birliktelik, içtenlik, arkadaşlık duygularının güçlenmesinde önemlidir. Dahası mizah farklı kültürlerin birbirlerini anlamasında bir köprü görevi üstlenebilir (Topçuoğlu, 2007: 50)

Edebiyat tarihimiz boyunca pek çok eğitici öğretici eser mizahtan yararlanmıştır. Söz gelimi Anadolu'daki edebiyatımızın oluşmasında çok derin etkileri olan Mevlana Celaleddin-i Rumi bu konuda ilk akla gelen isimlerden biridir. Mevlana'nın eserlerinde yer yer mizahtan yararlandığı görülür. Onun en tanınmış eseri olan Mesnevi'sinde bir

küçük kitapçık dolduracak kadar güldürücü, aynı zamanda eğitici ve öğretici olan hikâyeler vardır (Kortantamer, 2007:115).

Mizahın eğitici işlevi “yanlış yapan bireye gülme” yoluyla kusurlu bireye ve diğer toplum fertlerine yanlış göstermek ve bu davranışın tekrarının önüne geçmektir. Mizahın eğitici fonksiyonu Nasrettin Hoca fıkralarında belirgin bir şekilde görülmektedir. Hoca'nın dokunmadığı toplumsal sorun yok gibidir. Hoca fıkralarında halkın karşısına, gülerken ders veren, toplum kurallarını mizah yoluyla halka kavratmaya çalışan bir eğitimci olarak çıkar (Bayrak, 2001:112).

Türkiye’de mizah ve eğitim üzerine en eski araştırmalardan birini yapan Işık ve Kolçak’a (1953: 46) göre eğitimde mizah kullanmanın amaçlarından bazıları şunlardır:

- Yaşamın neşe ve iyimserlik içerisinde geçmesini sağlamak
- Mizahın sağladığı ince gülümseme ve haz duygusu ile hayatın ağır yükünü hafifletmek
- Çatık kaşlı, gülmeyen, somurtkan insanlar yerine işlerinde neşe ve güler yüzü eksik olmayan çağdaş insanlar yetiştirmek
- Çocuklara Nasrettin Hoca, Karagöz, Keloğlan gibi Türk kültürünün ünlü mizah tiplerini tanıtmak
- Sınıf içi, salon ve her türlü hayat alanında bir fıkrayı düzgün ve eksiksiz olarak anlatan çocuk yetiştirmek.
- Mizah eğitimi yoluyla aynı zamanda Türkçe öğretimi de takviye edilmiş olur. Böylece sözlü ifade en gerçek ve hayati yardımcısını bulmuş olur.
- Çocukları güldürürken eğiten, gerçekleri içeren mizah, eğitimde çok önemli yardımcımız olur.
- Çocuğu mizah alanında yeni buluşlara yönelterek yaratıcı hayal gücünü gelişmesini sağlamak
- Nükte ve espri zekânın en önemli belirtisidir. Çocuk mizah yoluyla eğitildikçe konuşmalarını esprilerle süslemeye çalışacaktır. Bu nedenle en seçkin ruhsal yeteneklerden birisi olan zekâ inkişaf edecektir.

Rareshid'e (1992, Akt. Oruç, 2010: 96) göre öğretmen tarafından mizahın sınıfta kullanım amaçları şunlardır:

- Kişiliği öğrencilerle bağdaştırmak,
- Öğrenme aktivitesini canlandırmak/neşelendirmek,
- Otoriter disipline alternatif kullanmak
- Daha yüksek seviyeli düşünmeyi teşvik etmek,

Öğretmenlerin sınıfta mizahı kullanmaları hem öğrencileri etkili bir iletişim kurmalarına hem de öğrenmelerin daha iyi bir şekilde gerçekleşmesine sebep olacaktır. Ancak sınıfta mizahı kullanacak öğretmenlerin dikkat etmeleri gereken bazı noktalar vardır. Bunlardan bazıları şunlardır (Banas, Dunbar, Rodriguez ve Liu, 2011:123):

- Herkeste mizah yeteneği bulunmayabilir. Eğer bir öğretmenin mizahi eğilimi düşükse ya da sınıf içi mizah kullanımını küçümseyen bir kültürden geliyorsa sınıf içi mizah kullanımında zorluk çekebilir ve bu kesinlikle kabul edilebilir bir durumdur. Fakat mizah eğilimi düşük öğretmenlerin mizahın olumlu yönlerinden faydalanmaları amacıyla komik bir video ya da komik bir çizgi film ekledikleri slaytlar kullanarak mizahı işe koşabilirler, Böylece doğaçlama şaka yapmanın yükünü hafifletmiş olurlar.
- Öğretmenler, öğrencilerle sıcaklık ve yakınlık duygusunu oluşturmak için olumsuz ve düşmanca şakalardan özellikle de öğrenciyi öğretmen ve sınıftan uzaklaştıran şakalardan, dikkatsizliği için öğrenciyi aşağılayan şakalardan, uygunsuz davranışlardan ve ders materyalindeki hatalardan kaçınmalıdırlar.
- Öğretmenlerin yaptıkları şakaların dinleyiciye uygun olduğundan emin olmaları gereklidir, dinleyicilerin yaşı ve şakanın içeriği dinleyiciye uygunluk içine girer. Yaşı ele alacak olursak, öğretmenler küçük çocuklara şaka yaparken özellikle kafa karıştırıcı olmamaya özen göstermelidirler. Küçük çocuklar ironiyi, abartıları, şakalarda sıkça rastlanan çarpıklıkları anlayamayabilirler, dolayısıyla, dikkatsizce yanlış bilgiler öğrenebilirler. Daha büyük çocuklarda ise konu ile alakalı mizah öğeleri kullanılmalıdır
- Uygunlukla ilişkili olarak, mizahın hem bilişsel hem de etkili bir element olduğunu ve öğrenmeyi etkilediğini hatırlamak önemlidir. Eğer öğrenciler öğretmenin

şakasını anlamazsa onu işleyemez. Bu sebepten dolayı, eski televizyon programları ve filmlerdeki komik sahnelerden alıntı yapmak öğretmene göre komik olabilir ama öğrencileri eğlendirmekten öte akıllarını karıştıracaktır.

- Eğer öğretici mizahın kullanım amacı sadece ortamı yumuşatmak değil de öğrenmeyi artırmak, ders materyalini hatırd tutmaksı belli başlı adımlar takip edilmelidir. Öğretici şaka, öğretilcek olan içeriği açıklamalıdır ve gülüşmeler yatıştıktan sonra öğretmen ders materyalini yeniden tekrarlamalıdır. Bu şekilde mizah kullanmanın öğrenme için iki teorik avantajı vardır. Bir tanesi mizahın, içerikteki materyalin hafızaya yeniden çağrılmasını artırma yeteneğidir. Öğrenme bilginin hatırlanmasını gerektirir. İkincisi ise mizahın dikkat ve ilgisini artırma yeteneğidir. Şaka ile bilgi pekiştirildikten sonra içeriğin yeniden açıklanması, öğrenmeyi artırır.

Mizahı, öğretim tekniği olarak kullanan bir öğretmen, sınıfta daha fazla enerji harcayacaktır. Öğrencilerini hazır bilgi alıcı olarak görmeyip, onları meraklı, oyun canlısı ve yaratıcı insanlar olarak gören öğretmenler, öğrencilerin düşüncelerle oynadıklarını, sık sık garip sorular sorduklarını, kimi zaman da nükteli sözler sarf ettiklerini göreceklerdir. Böyle bir öğretmen artık öğrettiği şeyi tek bir şekilde anlaşılan, kuru bir bilgi şeklinde sunmayacaktır. Sınıfta geçen süreyi yalnızca bir şeylerin öğretildiği bir zaman dilimi olarak görmez (Morreall, 1997: 137).

Mizahın eğitimde kullanımını sadece bir ya da birkaç şekilde olmaz. Mizah eğitimde değişik amaçlarla ve değişik şekillerde kullanılabilir. Bu kullanımla ilgili birçok mizah çeşidi vardır ve birçok araştırma yapılmıştır. Ancak bu mizah çeşitlerinin hepsinin eğitimde kullanılması uygun olmayabilir. Bazıları eğitimde kullanılabilirken bazılarının eğitimde kullanılması öğretimin içeriğine bağlı olarak değişmektedir. Banas, Dunbar, Rodriges ve Liu (2011:123) son 40 yılda eğitimde mizah kullanımını ile ilgili yaptıkları araştırmaları sonucunda sınıfta kullanılan mizahın türlerini aşağıdaki tabloda olduğu gibi sınıflandırmıştır.

Tablo 2: Derslerde mizahı kullanma şekilleri

Mizah Çeşidi	Tanım	Kaynak Çalışma	Sınıfa Uygunluk
Birleştirici; dayanışma temelli	Başkalarını eğlendirme, dayanışmayı sağlama, gerilimi yatıştırmak	Hay (2000); Martin et al. (2003)	Uygun
Psikolojik ihtiyaçlar/kendini geliştirici	Kendini savunmak, duyguları düzenlemek, etkileşim sırasında oluşan problemlerle baş ederken kullanılan mizah	Hay (2000); Martin et al. (2003)	Uygun
Güç temelli mizah	Sınırları belirleyip statü farklılıklarını ortaya koymak	Hay (2000)	Uygun
Sınıf materyalleri ile ilişkili mizah	Fıkralar, şakalar ve ders içeriğiyle ilgili diğer komik öğeler	Cornett (1986); Frymier et al. (2008); Kaplan and Pascoe (1977); Wanzer et al. (2006)	Uygun
Komik hikayeler	Masal gibi ilişkilendirilmiş tek bir olaya dayanan olay ya da aktiviteler	Bryant et al. (1979); Bryant et al. (1980)	Uygun
Komik yorumlar	Mizahi öge ile ilgili açıklama	Bryant et al. (1979)	Uygun
Komik kişileri aramak	Başkalarını mizah kullanmaları için cesaretlendirme ve komik olarak tanınan kişileri araştırma	Wanzer et al. (2005); Cornett (1986)	Uygun
Ders materyaliyle ilişkisiz mizah	Fıkra, şaka ve dersle ilişkisi olmayan diğer mizah öğeleri	Frymier et al. (2008); Wanzer et al. (2006)	İçeriğe bağlı
Kendini aşağılayan şaka	Kişinin kendini mizahın hedefine koyma	Bryant and Zillmann (1989); Cornett (1986); Frymier and Thompson (1992); Frymier et al. (2008); Wanzer et al. (2006)	İçeriğe bağlı

Plansız mizah	Planlı değil de doğaçlama yapılan mizah	Martin (2007); Wanzer et al. (2006)	İçeriğe bağlı
Kelime oyunları	Yapı ya da ses olarak aynı olan kelimelerin ya da iki ve daha fazla anlama gelen kelime gruplarının aynı anda birden çok anlamda kullanılması	Bryant et al. (1979)	İçeriğe bağlı
Kötü espriler	Belli bir durumda aptalca ya da absürt şekilde davranmak	Wanzer et al. (2005)	İçeriğe bağlı
Sözsüz mizah	Jestleri ve komik yüz ifadeleri kullanıp komik sesler çıkarma	Wanzer et al. (2005)	İçeriğe bağlı
Canlandırma	Ünlü karakterlerin ses ya da ifadelerini taklit etme		İçeriğe bağlı
Dil ya da kelime oyunu	Alay ya da iğnelemeleri içeren zekice konuşmalar	Wanzer et al. (2005)	İçeriğe bağlı
Kahkaha	Başkalarını güldürmek için çeşitli şekillerde gülmek	Wanzer et al. (2005)	İçeriğe bağlı
Komik gereçler kullanma	Karikatür, su tabancası, komik kartlar gibi komik gereçler kullanma	Wanzer et al. (2005)	İçeriğe bağlı
Görsel öğeler	Mizahı destekleyen resim ya da öğeler kullanmak	Bryant et al. (1981)	İçeriğe bağlı
Komik çarpıtmalar	İroni ya da komik abartılar kullanma	Bryant and Zillmann (1989)	İçeriğe bağlı
Test öğeleri	Mizah içeren sınav ya da değerlendirme öğeleri kullanma	Ziv (1988)	İçeriğe bağlı
Saldırgan, ya da diğer sinir bozucu mizah	Başkalarının sinirini bozmak, alay edip dalga geçmek	Frymier et al. (2008); Gorham and Christophel (1990); Martin et al. (2003); Stuart and Rosenfeld (1994)	Uygunsuz
Kırıcı mizah	Birinin ırkı, etnik kökeni, cinsiyeti, politik görüşleri ya da cinsel eğilimine yönelik şakalar	Frymier et al. (2008)	Uygunsuz

2.5. Karikatür

Karikatür sözcüğünün ilk defa kullanılışı 1646'dadır. Kitabında geçtiği için kimileri Annibale Caraci'nin kimileri ise Carracci'nin söze konu kitabı Bologna Sanatları için yazdığı ön sözde Mosini'nin karikatür sözcüğünü ilk telaffuz eden kişi olduğunu öne sürerler (Şenyapılı, 2003: 14). "Caricature" kelimesi muhtemelen İtalyanca "caricareé"den türetilmiş, yüklemek anlamına geliyor. 1756 yılında ilk sözlüklerden birine Dr. Johnson tarafından dâhil edilmiştir. "Caricure": sürdürmek, alay etmek, yorum yapmak, hiciv, mizah olarak niyet edilen çizim şeklinde tanımlanabilir (Nieuwendijk, 2004:21). Her ne kadar karikatür sözcük olarak 1646 yılında ilk defa telaffuz edilse de tarihi çok daha eskilere dayanır. Yapılan arkeolojik çalışmalar sonucunda tarih öncesi zamanlarda yaşamış insanların mağara duvarlarına çizdikleri desenler karikatürün ilk örnekleridir (Topuz, 1997:15). Ama o çağların insanları onları gülmece amacıyla değil başka amaçlarla yapmışlardır. Onlar belki bu desenlere hiç gülmemişlerdir ama günümüzdeki insanlar gülebilir (Topuz, 1997:16). Kütüphanelerde bulunan karikatürlerin en eskisi 1466'da adı bilinmeyen bir yapıtına E.S. imzasını atan bir Alman gravürcü tarafından yapılmıştır (Topuz, 1985).

Ana Britannica Ansiklopedisi'nde (1994:188) karikatür; kişi ya da olayların gülünç, çelişkili yanlarını yakalayıp bazen yazıyla da desteklenen abartılmış çizgilerle mizaha dönüştürme sanatı şeklinde tanımlanır.

Karikatür, yaşamın güncel, tarihsel ve geleceğine ilişkin tüm alanlarını haber, ileti ve bilgi özeti hâline getirirken sanat olma savını sürdüren ilginç bir iletişim dalıdır (Oral, 1998: 10).

Birçok yazar ve karikatüriste göre karikatürün değişik tanımları vardır. Bunların ortak noktaları şunlardır (Kar, 1999, aktaran Şenyapılı 2003: 133): Karikatür, insanın veya eşyanın abartılarak çizilmesi olayıdır. Her şeyden önce bir şakadır. Şaka kalıbına bürünmüş bir çizgi tekniğidir. Günümüz anlayışında ise karikatür, çizgiyle mizah yapma işidir. Çizgide mizah yapma sanatıdır.

Gürel (Akt. Fidan,2007:41) çizgi+espri=karikatür şeklinde tanımlamıştır. Efe (Akt. Uslu, 2007: 38) ise buna benzer bir tanım yapmıştır ancak bu tanımda karikatürü oluşturan öğeler sadece çizgi ve espri (mizah) değildir, aynı zamanda düşünce de karikatürün bir parçasıdır.

Karikatür tüm dünyada yaygın olan bir sanat dalıdır. Her zaman popüler olmuştur ve hayatın içerisinde yer almaktadır. Bütün sanat dalları gibi toplumlarda etkili olmuştur. Değişik kaynaklarda karikatür değişik şekillerde sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırmalar değişik başlıklar altında toplanabilir. Bunların bazıları aşağıdaki şekildedir.

Semantik (anlam) bakımından sınıflandırma:

Editöryal karikatür (Siyasi karikatür, political cartoon, editorial cartoon): Esprisi gazete ya da dergi yöneticilerince oluşturulan karikatürler editöryal karikatür olarak adlandırılmaktadır (Şenyapılı, 2003: 107). Editöryal karikatürlerde yayımlandığı gazetenin amacına göre değişse de genellikle siyasal mesajlar ağırlıktadır. Editöryal karikatürler mizahtan ziyade karikatüristin siyasal görüşünü yansıtır (http://fusionanomaly.net/cartoons.html).

Mizahi Karikatür: Herhangi bir siyasal hiciv barındırmayan amacı sadece güldürmek olan karikatürlerdir. (http://fusionanomaly.net/cartoons.html). Bunun bir türü de absürt (gerçek üstü çığınca) karikatürdür (Özer, 1988:19).

Açıklayıcı Karikatür: Bu tür karikatürler öğrenme materyalleri ya da reklamlar ile bağlantılı olarak kullanılan onlara ilişkin önemli noktaları açıklayan yapıdadır. Eğitsel bir metni ya da reklamı güçlendirmek için gerekli olan süreçlerin görsel temsillerini sağlarlar (Moralı ve Uğurel, 2006).

Bu sınıflandırmanın dışında kurgu – yapı özelliğine göre de bir sınıflandırma yapılabilir (Fidan, 2007: 45, Özer 2007-a: 20). Bu sınıflandırma vinyet, tek bir kareden oluşan karikatür ve bant karikatür (birden çok kareden oluşan karikatür) şeklindedir.

Vinyet olarak çizilen karikatürde herhangi bir yazıda anlatılanlar görselleştirilir. Genellikle yazının en önemli noktaları karikatürist tarafından çizilerek yazının içine konur.

Tek karelik karikatürde kompozisyon sadece tek bir kare içinde sunulur. Espri tek bir karede yani bir aşamada anlatılmıştır (Fidan, 2007:45).

Çok kareli karikatürlerde ileti, birden fazla karenin içinde verilir. Tüm kareler tek bir sayfada algılanabilecek biçimde tasarlanır. Son kare düğümün açıldığı noktadır, verilmek istenen mesaj, bu son karede anlaşılabilir (Aşıcıoğlu, 2001; Akt. Coşkun, 2009).

2.6. Motivasyon (Güdüleme, İlgi Uyandırma)

Motivasyon (güdü), organizmayı harekete geçmesi için uyaran güçtür. Güdülenme harekete geçmeye hazır hâle gelme olarak tanımlanabilir (Ed. Yıldırım, 2010: 352). Motivasyon kelimesi Latince “hareket etmek (to move)” anlamında olan “movere” kelimesinden gelir. Bütün organizmalar, istekleri ve isteksizlikleriyle belirlendiği üzere bazı uyarıcılar ve aktiviteler yönünde hareket ederler, Bazılarından ise sıkılırlar. Motivasyon teorileri hem insanları da kapsayan her bir hayvan türünün hareket ediş hem de bir türün bireysel üyelerinin kişisel tercih ve çalışmalarını açıklar (Gerrig ve Zimbardo, 2012: 342). Güdülenme okuldaki öğrenci davranışlarının yönünü, şiddetini ve kararlılığını belirleyen en önemli güç kaynaklarından biridir (Ed. Kaya, 2008: 590).

Öğrenmenin temelini oluşturan güdülenme uyarılma, dikkat, kaygı, dönüt, pekiştirme gibi süreçlerle ilgilidir (Ed. Kaya, 2008: 269). Eggen&Kauchak’ın öğrenme odaklı sınıf modelinde öğrenci güdülenmesini artırmada üç önemli faktör vardır. Bunlar öğretmen nitelikleri, iklim değişkenleri (sınıf ortamı vb.) ve öğretim değişkenleridir (Bacanlı, 2010:205).

Öğretimde kullanılan teknolojiler de öğrencilerin güdülenme düzeylerini önemli şekilde etkilemektedir. Öğretimde araç kullanma öğrencilerin dikkatlerini derse yönlendirmelerini ve onların güdülenmelerini sağlar (Seferlioğlu, 2006 ve İşman 2008).

2.7. Karikatür ve Eğitim İlişkisi

Karikatürle derste gülümsemeli bir atmosfer yaratılarak, kuru kuruya anlatılan dersten daha başarılı olunacaktır. Eğitim çağındaki çocukların etkin bir iletişim aracı olan karikatürle araları iyidir. Karikatürün çocuksu, naif çizgisi onları cezbeder. Çocuklar, mesajı algılamaya ve karikatürün içerisindeki espriyi yakalamaya çalışırken beyin jimnastiği de yaparlar (Rozenal, 2005).

Karikatürdeki espriyi bulmaya çalışmak çocuklar için bir bulmacanın çözülmesi ya da yeni şeylerin keşfedilmesi anlamına gelir. Öğrenciler espriyi anlamak için zihinsel bir çaba gösterecektir. Bir olay ya da durum karşısında düşünebilen bireyler yetiştirmek eğitimin en önemli hedefleri arasındadır. Dolayısıyla bu anlamda karikatür eğitim açısından büyük önem taşımaktadır (Uslu, 2007:16).

Grünwald; Almanya’da yayımladığı Ders İçinde Karikatür kitabında “Karikatür kültürü almış kişilere karikatürden yararlanarak ders verildiğinde o kişiler gerçeği ve özellikle

o konudaki problemleri daha iyi anlama yoluna gideceklerdir. Karikatürü gerçeklikle bir arada değerlendirmek gerekliliği bilinçli olmayı, demokratik değerleri bilmeyi gündeme getirecektir. Hoşgörüyü gündeme getirecektir. Bu demektir ki karikatür yoluyla ders gören bir öğrenci, yöntem iyi olduğu takdirde öğrenme ve uygulama aşamasında demokratikleşme yolunda da olacaktır.” demiştir (Grünwald, 1979, Akt. Özer, 2007-a: 24).

Bir derste belli bir konu işlenirken giriş bilgileri olarak sunulan genel açıklamalarda veya konuya başlangıç noktası olarak yapılan girişlerde karikatür bir provokasyon olarak kullanılabilir. Bu, derste bir gülme olayı yaratacaktır ancak bu gülme ciddiyetsizliğin verdiği ortamın yaratılması anlamında değil, aksine öğrenmeye doğru kişiyi çekme olayıdır (Özer,2007-b:38). Bu gülme durumu karikatürlerin güdüleyici özelliklerinin ön planına çıkmasını da sağlar.

Karikatür 2004 yılında ilk kez ilköğretim okullarının Türkçe dersi programlarında görsel okuma içinde “Karikatürde verilen mesajı algılar.” ifadesiyle bu sanatın varlığı kabul görmüştür (Özer, 2007-a:22).

Öğretmenlerin karikatür kullanması eğitim ve öğretim faaliyetlerine çeşitli katkılar getirebilir. Bu katkılar aşağıdaki gibidir (İşman, 2008).

- Konunun kısa tanıtımını sağlar. Konunun ayrıntılarına değinmeden ana fikrini verir.
- Öğrenmeyi eğlenceli hâle getirir.
- Öğrencilerin motivasyonunu artırır.
- Öğrenme öğretme ortamlarında defalarca kullanılabilir.
- Mesajın görsel yolla iletimini sağlar.
- Mesajın algılanmasını sağlar.

Yabancı dil, sosyal bilgiler, tarih, coğrafya, fen ve teknoloji gibi derslerde, karikatür iyi bir araç olarak değerlendirilme potansiyelini taşımaktadır. Ancak eğitimde görsel grafik öğelerden biri olan karikatürden yararlanmak eğitimcilere yeteri kadar sempatik gelmemektedir. Bunun en önemli nedenlerinden birisi öğretmenin derse materyal bulamaması ya da kendisinin çizim konusunda eğitim görmemesidir. İkinci nedeni de karikatüre karşı takınılmış olan geleneksel bir güvensizlikte aramak gerekir. Kamuoyu karikatür çizen kişileri

sanki bir konu ile alay eden, normal olayları gereksiz yere abartan kişiler olarak düşünmektedir (Özer 2005). Kaptan'ın (2003:51) Sakarya ilinde yaptığı araştırma da karikatür materyalinin öğretmenler tarafından çok fazla tercih edilmediğini göstermektedir. Araştırmaya göre yapılan anket çalışmasında derslerde karikatür kullanımının sıklığına dair sorulan soruya öğretmenlerin %87.6'sı "hiç katılmıyorum" cevabını verirken %12'si ise "sıklıkla" cevabını vermiştir.

Eğitimci ve karikatürist, yazar Hakkı Uslu'nun karikatürün eğitimde niçin kullanılması gerektiğine dair görüşlerinden bazıları aşağıdaki gibidir (2007 :15-19).

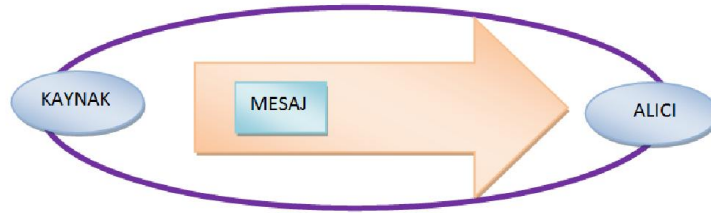
- Çocuklar sürekli eğlence arayışı içindedirler. Çünkü gülmek ve eğlenmek onların en önemli gereksinimlerinden biridir. Bu nedenle, karikatür mizahi yönü sayesinde çocukların ilgisini çeken bir sanat dalıdır.
- Çocukların ilgi süresi çok kısıtlıdır. Derslerde dikkatleri çabuk dağılır, çabuk sıkılırlar. Ama dersin karikatürle işlenmesi onların sıkılmalarını engelleyecek ve daha uzun süre konsantre olmalarını sağlayacaktır. Aynı zamanda o dersi sevmelerinde de önemli katkısı olacaktır.
- Karikatürdeki espriyi bulmaya, anlamaya çalışmak çocuklar için bir bulmacanın çözülmesi ya da yeni bir şeylerin keşfedilmesi anlamına gelir. Öğrenciler, espriyi anlamak için zihinsel bir etkinlik göstereceklerdir.. Öğrencilerin düşünme, algılama, anlama, fark etme gibi özellikleri karikatür sayesinde daha da gelişecektir.
- Her ne kadar temel bir ana fikri varsa da karikatür yoruma açık bir sanattır. Öğrencilerin karikatüre bakış açısı farklı olabilecek ve aynı konuda farklı yorumlar ortaya çıkabilecektir. Bu insanlar arasındaki düşünce zenginliğini ve çeşitliliğini göstermenin yanı sıra, grup olarak tartışmayı ve birlikte en doğru sonucu bulmayı beraberinde getirir.
- Öğrencilerin bir karikatürü inceledikten sonra, onunla ilgili yorum yapmaya çalışmaları ifade güçlerini geliştirir.
- Karikatür her derste ve her konuda yararlanılabilecek bir araçtır. Çünkü karikatür insanı ve yaşamı konu alır.
- Konuların işlenişinde, ağırlıklı olarak görme duyusuna hitap eden, zihinsel çabayı gerektiren bir eğitim etkinliği gerçekleşeceği için öğrenme kalıcı olacaktır.
- Karikatür sayesinde çocuğun muhakeme gücü gelişir. Olaylar arasında daha kolay neden-sonuç ilişkisi kurabilir hâle gelir.
- Karikatür, çocuğun çevresini ve içinde yaşadığı toplumu daha iyi tanımasına yardımcı olur.
- Çocuğun toplumsal olaylara bakış açısını geliştirir, bilinçlenmesini sağlar.

- Öğrencilerin eleştirme, eleştiriye açık olma, özeleştiri yapabilme, sorunları görebilme ve bu sorunlar için çözüm üretebilme gibi davranışlar kazanmasına önemli katkıda bulunur.
- Sanata olan ilgileri artar ve estetik duyguları gelişir. Bu da bugün sık karşılaştığımız estetik kirlenmenin engellenmesi açısından son derece önemlidir.
- Karikatüre ilgi duyan, karikatür yeteneğine sahip olan çocukların ortaya çıkmasına yardımcı olacaktır.

2.8. Bir İletişim Aracı Olarak Karikatür

Karikatür materyalinin öğretimde kullanımı derslerin yapısı, konunun içeriği, konuların zorluk derecesi, öğretmenin karikatür sanatına olan yatkınlığı vb. özelliklere göre değişiklik gösterebilir. Ayrıca dersin değişik zamanlarında dikkat çekme, güdüleme gibi değişik amaçlarla da karikatür materyali kullanılabilir..

Bir iletişim sürecinin beş ögesi verici (kaynak), mesaj, kanal ve alıcı ve dönüttür (Şekil 3) (Demirel,2004 Akt. Seferoğlu 2006).

Şekil 3: İletişim süreci

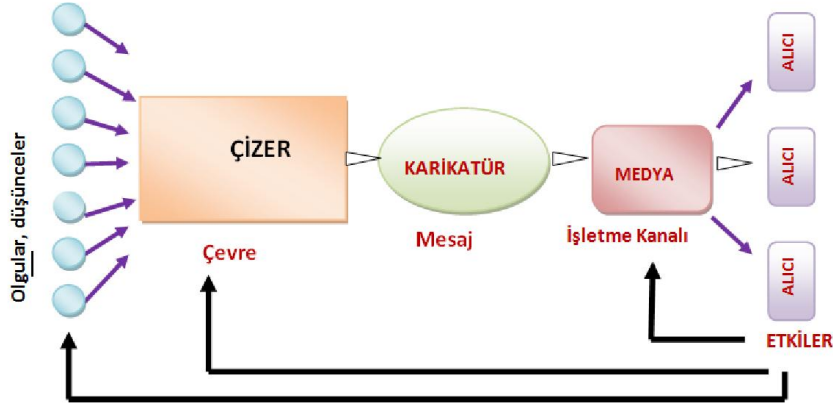
Karikatürler de çok etkili bir iletişim aracıdır. Karikatürün diğer mizah türlerinden daha etkin olmasını sağlayan ise mesajın yazıya gerek kalmadan sadece çizgi ile verilmesidir (Fidan, 2004: 108). Özer (1988; 32-34) karikatürdeki iletişim sürecini özetle şu şekilde açıklar: “Karikatürün iletişim sürecinde de kaynaktaki olgular, olaylar kişiler ve düşünceler vardır. İletişim sürecinde çizer karikatürde verici konumundadır. Sonra mesaj (yani karikatür), sonra araç (yani gazete, dergi, televizyon, afiş ya da başka bir şey) gelir. Mesajın okuyucuya ulaşmasıyla etkilenme başlar. Okuyucu mesajı çözümlemeye başladığında karikatüristin söylemek istediğine varacaktır.”

Özer’in Karikatür Sanatı ve Reklamcılık adlı doktora tezinde (1988) karikatürün iletişimdeki rolü aşağıdaki şekilde özetlenmiştir:

Karikatürçü yapıtını hazırlarken kodunun çabuk çözülmesini ve okuyucuda bir şok, bir darbe etkisi yaratmasını ister, bunun için de bazı simgeler bulur. Kod, bu simgelerdedir. Karikatürçü karikatürü hazırladıktan

sonra bir kitle iletişim aracı ile okuyucuya ulaştırır. Karikatür okuyucuya ulaştığında okuyucu alıcı konumundadır. Alıcının ilk işi bu kodları çözmek olacaktır. Bazı kodlar kolay çözülür, bazı kodlar ise izleyiciyi uzun uzun düşündürür.

Bu iletişim sürecini eğitim ortamına aktarırsak öğretmen öğrenciye ulaştırmak istediği mesajı karikatürün içerisine yerleştirir. Öğretmen bu mesajı öğrenciye ulaştırır iken kullandığı araç karikatürdür. Öğrenci karikatürü alır ve içerisindeki kodu çözmeye başlar. Bu süreçte derste öğrendikleri ile karikatür arasında ilişkiler kurar. Bu beyindeki bilgilerin daha fazla oturmasını sağlar. Bu süreç Şekil 4’te gösterilmiştir.

Şekil 4: Karikatürdeki iletişim süreci

Oral (1998:16) çizim ile karikatüristin okuyucu ile iletişimini şu şekilde açıklar: Çizimde de yalnız kendini ifade eden kimi şeylerin resimleri, bazen öylesine bir araya gelirler ki bu durumda bambaşka bir anlam oluşur, hiç akla gelmeyecek bir durum ortaya çıkar ve değişik bir anlatım gerçekleşebilir. Yine çizimlerde öylesine eksiklik, fazlalık, kusur ya da çizim bozuklukları olabilir ki, bu da hiç hesapta olmayan bambaşka anlamlar çağrıştırabilir. Böylece ortaya çıkan engin anlatım tarzı “şey”lerin ötesinde, duygu ve düşüncelerin de ifade edilmelerine sınırsız olanaklar getirmiş olur.

2.9. Öğretimde Karikatürün Kullanılması

Karikatür öğretimde hemen hemen bütün derslerde, konularda ve eğitim seviyelerinden kullanılabilir son derece kullanışlı bir materyaldir. Çok yönlü bir materyal olduğundan kullanımı da değişiklik gösterebilir. Karikatür öğretimde aşağıdaki şekillerde kullanılabilir.

Üstün'e (2007: 69-71) göre edebiyat derslerinde dil bilgisi konuları öğretilirken dilin işleyiş kuralları karikatürler aracılığıyla öğrenciye kazandırılabilir. İsim, sıfat, zamir, zarf, eylem, ünlem, edat, bağlaç gibi sözcük türleri yine bant karikatürler aracılığıyla öğrenciye öğretilir.

Türk dili ve edebiyatı dersi için arka arkaya birkaç kareden oluşan ve bant karikatür adı verilen karikatürlerin yazılı alanlarında yazım ve noktalama çalışmaları yapılabilir. Yanlış yazımlar varsa bu yanlışlıkların düzeltilmesi istenebileceği gibi doğru kullanımlar da vurgulanarak bilinenlerin pekişmesi sağlanır.

Karikatürlerin eğitsel amaçlı kullanılabileceği bir başka alan ise yazılı anlatım çalışmalarıdır. Öğrenci, kendisine verilen karikatürü yazılı olarak yorumlarken yalnızca karikatürün iletisini belirtmekle kalmaz yazma, edinimini farklı araçlarla sürdürme şansına da sahip olur.

Tarih derslerinde karikatür verilerek ve karikatürle ilişkili çeşitli sorular sorularak öğrencinin karikatürleri betimlemesi ve analiz etmesi istenilebilir. Bu sorular aşağıda örneklendirilmiştir. (Kılınç, 2006: 65)

- Karikatürde çizilmiş olan karakterleri betimleyin. Nasıl giyinmişler? Ne yapıyorlar?
- Bu karakterlerin çizimi gerçekçi mi, abartılı mı? Eğer abartılıysa hangi açılardan abartılmış?
- Karikatürde görünen bütün nesnelere betimleyin. Bunlar gerçekçi mi, yoksa abartılı mı çizilmiş?
- Karikatürün ön ve arka planlarında, ortasında, sağında, solunda görebildiklerinizi betimleyin.(Yararlı olacaksa karelere bölünmüş bir slayt kullanın.)
- Bu karikatüre ilişkin vardığımız sonuçları kontrol etmenize yarayacak başka tarihsel kaynaklar neler olabilir?
- Bu karikatür amacına ulaşma açısından ne kadar etkili?
- Bu karikatür ele alınan olay, konu veya kişilere yönelik yorumunuzu değiştirdi mi?

Diğer bir etkili kullanım ise bir pano oluşturmaktır. Bu olumlu bir sınıf atmosferi oluşturacaktır. Dil sınıflarında öğretmen öğrencilerin bu karikatürleri tercüme etmelerini

isteyebilir. Öğrenciler kendi kültürleri ile ilgili karikatürleri sınıfa getirebilir ve bunlar hem öğretmen hem de öğrenciler tarafından çözümlenebilir (Kılınç: 2008:40).

Karikatür materyali son yıllarda ders kitaplarına da girmeye başlamıştır. Buna 2012-2013 öğretim yılı Milli Eğitim Bakanlığı Türkçe Dersi 3. Sınıf ders kitaplarında aşağıdaki karikatürler örnek olarak verilebilir. Bu etkinliklerde karikatürü yorumlama yöntemine gidilmiştir.

Şekil 5: Türkçe ders kitaplarında karikatür kullanımı

Efe (2008) genel anlamda karikatür ile konunun bütünleştirilmesi için üç aşamanın söz konusu olabileceğini söylemiştir. Bunlar şu şekilde açıklanabilir:

1. Karikatür ile ilk odağın başlaması,
2. Ara aşamada karikatürün kullanımı,
3. Son aşamada konunun odaklanması.

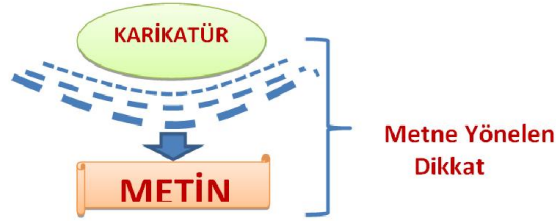
Karikatür ile ilk odağın başlaması olarak adlandırılan bu aşama öğrencilerin derse motivasyonunun başladığı aşamadır. Derse uygun olarak seçilen bir karikatür görsel bir metin olarak ders ile ilişkilendirildiği zaman öğrencilerin güdülenmelerini artırarak onların

dikkatlerini konuya çeker. Dersin ilk aşaması bu olan süreç, dikkat toplama ya da yayma aşaması olarak da adlandırılabilir. Bu aşama Şekil 6’da gösterilmiştir.

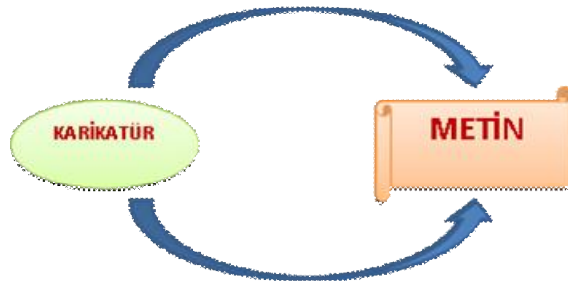
Şekil .6: Dikkat Toplama Aşaması

Yayılma aşaması kesik çizgiler ile gösterilmiştir. Bu aşamada dikkat metne kayar. Bu aşamada bilgiler ya da sunumlar öğrenciye 4-6 dakika arasındaki bir sürede verilir Bu süre bu aşamanın en etkili olduğu süredir ve konuya veya konunun içindeki bilgilere göre değişebilir. Çok yoğun konuların öğretiminde bu süre 10-15 dakika olabilir.

Şekil 7: Yayma Aşaması

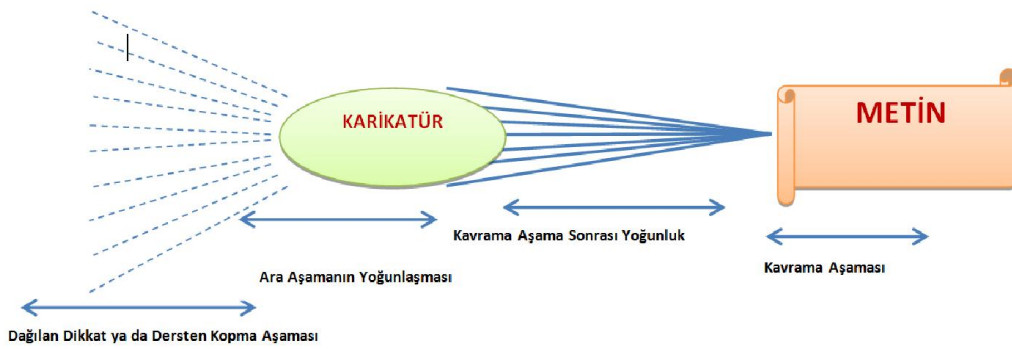
Karikatür ile ilk odağın başlaması aşamasının üçüncü alt aşaması ise karikatürden kopuş ve metne yöneliştir. Sonunun metinle bütünleştirildiği bölümdür. Karikatürün işlevi azalır.

Şekil 8: Karikatürden kopuş ve metne yöneliş

“Bilgileri (Konuları) Toplama ve Sonuç” bölümünde de anlatılan konu toplanır ve verilerin sonucu tamamlanır. Karikatürün işlevi biter.

Ara aşamada karikatürün kullanımı ise şu şekildedir: Öğretmen derse başladıktan sonra ders ortasında öğrencilerin dikkatlerini derse toplamak için karikatür kullanarak derse canlılık getirir. Bu aşamada dersin başlangıcında konuya odaklanamayan öğrencinin dikkatinin konuya yönlendirilmesi sağlanır. Bu şekilde öğrenci dersin kalan kısımlarında dikkatini derse yönlendirir. Öğretmen öğrencideki eksiği kapatmak için önceki kısımları toparlayarak verir. Bu aşama sayesinde öğrenci konudan koparılmadan derse çekilir.

Şekil 9: Ara aşamada karikatürün kullanımı

Son aşamada olan konunun odaklanması da şu şekildedir: Dersin başında dikkatini derse veremeyen veya dikkati dağılan öğrencinin kaçırdığı konular bu son aşamada verilebilir. Öğrencinin kaçırdığı konular bu aşamada karikatür ile özet olarak verilir ve öğrencinin dikkati toparlanır. Bu sayede öğrenci ders hakkında detaylı bilgi sahibi olmasa bile en azından dersteki konuları ana hatları ile kavrar.

Şekil 10: Son aşamada konunun odaklanması

Karikatürü anlamsal olarak okuyabilen bir öğretmen, elindeki konu ile ilgili bir karikatürü bu üç aşamada kullanabilir. Karikatürün anlamsal boyutu ve karikatürü konuyla ilişkilendirme süreci öğretmenin yetisiyle ilgilidir.

Birine bir şeyi çizerek anlatılıyorken, izlenecek en geçerli yol, hitap edilen kişinin kafasında, anlatmak istenilen şeyle ilgili daha önceden toplanmış ne kadar bilgi varsa onlardan yararlanmak olacaktır. Yapılacak olan, bu bilgileri harekete geçirmeyi, onları canlandırmayı ve öne çıkarmayı sağlayacak çizimi gerçekleştirmektir (Oral, 1998:15).

Kılınç'a (2008) göre karikatürler yorumlanırken bir mizahi kavrama mekanizması kullanılmaktadır. Bu mizahi kavrama mekanizması daha çok mizah kuramlarından uyumsuzluk kuramına dayanmaktadır ve kısaca şu şekildedir. Bir kişi bir espri ile karşılaştığında ve sözel veya görsel uyarıcıları aldığı anda zihnindeki şemaları çalıştırır ve esprinin içindeki uyarıcılarla ilgili bir beklenti havuzundan bilgileri aklına getirir. Daha sonra bu havuzdaki bilgileri ile esprinin içindeki bilgileri karşılaştırır. Bu bilgiler arasında bir zıtlık / uyumsuzluk oluşursa bu durum kişiye haz verir ve gülme duygusu açığa çıkar. Bir televizyon dizisindeki komik bir sahnenin insanda uyandırdığı gülme duygusu bu mizahi kavrama mekanizması ile şu şekilde çözümlenebilir. Sahne şöyledir: Geceleri evlere girerek televizyon çalan bir hırsız, sevgilisi ile sohbet etmektedir. Sevgilisi onun bu şekilde davranmasına üzülür, hırsızlık yapmaya nasıl başladığını sorar ve hırsız, "Küçük bir çocuktum, hava çok soğuktu ve karnım açtı, bu sırada bir ekmek fırının önünden geçerken burnuma ekmek kokuları geldi." der. Bu sırada görüntü siyah beyaz olur ve hırsızın çocukluğu gösterilmeye başlar. Küçük bir çocuk bir ekmek fırının önünden geçerken durur, fırının camından ekmeklere bakar. Bu sahneleri izleyen bir kişiye tam bu sırada görüntüyü dondurup "Şimdi bu çocuk ne yapacak?" diye sorulduğunda genelde "Dayanamayıp içeri girip ekmek çalacak." cevabını verir. Çünkü hırsızın geçmişini anlatırken söyledikleri ve ekrana gelen görüntüler kişide beklenti havuzu oluşturur. Kişinin bu beklentileri, deneyimleri sonucu oluşturduğu şemalar yardımıyla oluşur. Ancak görüntü devam ettiğinde çocuk fırından içeri girer ve kucağında bir televizyon ile koşmaya başlar. Bu duruma şahit olan izleyiciler gülerler çünkü çocuğun bu yaptığı, beklentilerle uyumsuzdur ve kişiye komik gelir. Bu mizahi kavrama mekanizması aşağıdaki karikatürle şu şekilde açıklanabilir:

Şekil 11: Karikatür (Çizer Loriot, Topuz, 1985:55)

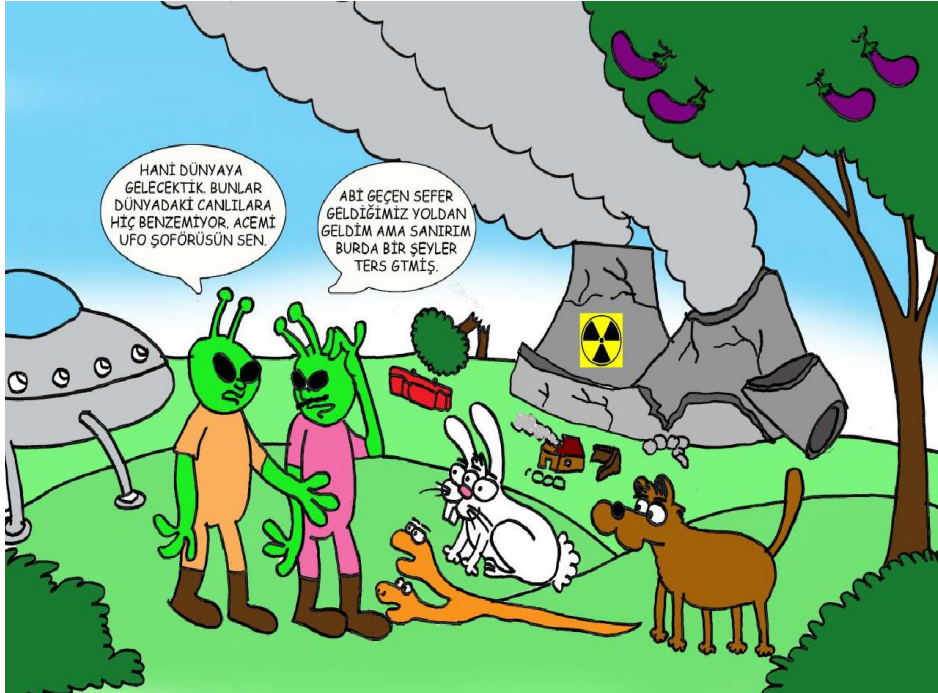
Yukarıdaki üç kareli karikatür incelendiğinde insanlarda oluşan beklenti, düşen bombanın patlayacağı ve iki askerin zarar göreceğidir. Çünkü insanların okudukları kitaplar, izledikleri filmler ve programlar veya bizzat kendi yaşantıları sonucunda oluşturdukları şemaları böyle bir beklenti oluşturur. Düşen bomba patlar ve etrafındakileri yaralar. Ancak karikatürün son karesinde düşen bomba patlamaz ve içinden şaka oyuncacı çıkar. Bu durum beklenti havuzundaki bilgilerin tam tersinedir. Beklentiler ile uyuşmaz ve bu uyuşmazlık kişide gülme duygusunun ortaya çıkmasına neden olur.

Şekil 12: Karikatür (Çizer Jürg Spahr, Topuz, 1985:55)

Şekil 12’deki karikatür incelendiğinde bilgi havuzunda doktorlar ile bilgiler harekete geçer. Gerek kişisel deneyimlerimiz gerekse okuduklarımız ve izlediklerimiz sonucunda “Bir doktor nasıl olur?” diye düşündüğümüzde birçok insanın beyninde beyaz önlük giyen, boynunda stetoskop ve alnında da ışıklı bant bulunan bir insan belirir. Odasındaki eşyalardan biri de bir iskelet maketidir. Tecrübelerimiz sonucunda en azından temsili bir doktor odasında iskelet maketi bulunur. Yine beklenti havuzuna göre bu iskelet maketi doktorun araştırma yapmasına ve hastalarına hastalıkları hakkında bilgi vermesine yardımcı olur. Ancak karikatürdeki durum çok farklıdır. Doktor iskelet maketini öğretim amaçlı değil, sırtını kaşımak için kullanmaktadır. Bu uyuşmazlık ve beklenmedik sürpriz durum kişide gülme duygusunun ortaya çıkmasına neden olur.

Kılınç (2008) öğretimde bu şekilde kullanılabilen karikatürleri “bilim karikatürleri” olarak adlandırır. Öğrenci yukarıdaki mizahi kavrama mekanizmasını çalıştırır, bu şekilde karikatürde kullanır ve öğrencide gülme duygusu ve haz oluşur. Ayrıca bu mizahi kavrama mekanizmasındaki uyuşmazlık öğrencinin beyninde bir bilişsel dengesizlik oluşturur. Öğrencide oluşan bu dengesizlik öğrenciyi düşünmeye sevk eder. Bu sefer de öğrenci ders ile ilgili beynindeki şemaları kullanır ve bilgi havuzundaki bilgiler ile karikatürdeki bilgileri karşılaştırır. Bu şekilde karikatürdeki bilgileri yorumlar. Bu sayede çocuğun ders ile ilgili öğrendiği bilgiler daha kalıcı olur.

Şekil 13: Öğretim amaçlı çizilmiş bir karikatür

Şekil 13'teki karikatür öğretim amaçlı olarak incelendiğinde Kılınç'ın (2008) bilim karikatürlerindeki mizahi kavrama mekanizmasına göre şu şekilde analiz edilebilir: Öğrenci bu karikatüre baktığında öncelikle kafasında iki tane uzaylının tartıştığı şeklinde bir düşünce oluşur. Çünkü çocuk hayatında hiç uzaylı görmemesine rağmen izlediği sinema filmlerinde, çizgi filmlerde veya okuduğu kitaplarda uzaylı canlılar genellikle büyük gözlü, antenli ve genellikle yeşil renkli betimlenir. Bu bilgilerine göre bu özelliklerin birkaçının bulunması o canlının uzaylı olduğunu gösterir. Yine öğrencinin beyninde uzaylılar genellikle uçan dairelerle seyahat ederler. Arkalarındaki uçan daire de öğrencilerin beynindeki “uzaylı” şemasını karşılar. Ayrıca uzaylılar ileri teknoloji kullanan zeki canlılardır. Uzaylılardan birinin diğerine sitem etmesi ve konuşurken dünyalı gibi konuşmaları, bir uzaylının “acemi şoför” gibi davranması öğrencilerin beyinlerindeki uzaylı şemasına ters düşer ve bu durum öğrenciye komik gelir. Öğrenci, karikatürü incelediğinde uzaylının o çevreyi neden dünyaya benzetemediğini anlamaya çalışır. Çevredeki canlılar yılan, köpeğe, tavşana benzemektedir ancak vücutları farklıdır. Tavşan üç gözlü, yılan iki kafalı, köpek beş ayaklıdır. Ayrıca arkada bir nükleer santral patlamıştır. Öğrenci hem nükleer santralin şeklinden hem de yıkık dökük yapının üzerindeki simgeden yapının nükleer santral olduğunu anlar. Bu durum derste öğrendiği “mutasyon” kavramını düşünmesine yol açar. Mutasyon, ağır çevresel etkenler sonucunda canlılarda meydana gelen kalıcı değişimlerdir. Mutasyona uğrayan canlıların ve soylarındaki canlıların organlarında genetik bozukluklardan dolayı değişiklikler oluşabilir. Buna yol açan çevresel şartlar da genellikle ağır radyasyon veya ağır kimyasallardır. Radyasyonun en önemli nedenlerinden biri nükleer santrallerdeki arızalar veya patlamalardır. Tüm bilgileri kafasında birleştiren öğrenci uzaylıların daha önce de dünyayı ziyaret ettiğini ve ikinci ziyaretlerinde ilk ziyaretinden farklı bir durumla karşılaştığını düşünür. Nükleer patlamadan dolayı canlıların değiştiğini ve bu yüzden uzaylının durumu yanlış anladığını yorumlar. Buradan da nükleer santrallerin eğer yeterli tedbirler alınmazsa çevreye zarar vereceğini anlar. Böylece daha önceden öğrendiği nükleer kirlilik konusunu daha iyi kavrar.

Bu araştırmada da karikatürler bu şekilde kullanılmıştır. Bu yöntemin seçilmesinin sebebi, mizahın ve karikatürün sadece bir ders ya da bir konudaki etkisini incelemek değil genel anlamda eğitimdeki başarı ve motivasyonuna etkisini incelemektir. Karikatürlerin bu şekilde yorumlanması her ders ve her öğretim seviyesi için uygundur. Öğrencilerin yorumlama, analiz etme, eleştirel düşünme, esnek düşünme gibi üst düzey düşünme becerilerini geliştirmesine yardımcı olur. Öğrenci beynini aktif şekilde çalıştırır. Bilgileri kullanır düzenler ve yeniden

yapılandırır. Bu da günümüzde eğitimde oldukça etkili olan yapılandırmacı, beyin temelli öğrenme gibi yaklaşımların ilkelerine uygundur (Kılınç, 2008).

Açıklanan iki karikatür de araştırmacı tarafından doğrudan derste konuya yönelik çizilmiş karikatürlerdir. Ülkemizde karikatür materyali ne yazık ki eğitimde çok sıklıkla kullanılmadığından öğretmenler doğrudan konuya ya da derse yönelik karikatürler bulmakta zorlanmaktadır. Eğer öğretmenin de karikatür çizmeye yeteneği yoksa bu durum öğretilmekte çok ciddi bir sorun oluşturur. Böyle bir durumda öğretmen mizah dergilerinden, gazetelerden veya internetten eğlence, siyaset, hiciv vb. amaçlı karikatürlerden derslere, konuya veya öğrencilerin seviyelerine uygun olanları seçip öğretilmekte kullanabilir. Bu konuda öğretmen dikkatli olmalıdır. Mizah ve karikatür sanatını takip etmeli. Bir gazetede, dergide veya internette okuduğu karikatürü sadece gülmek veya verilmek istenen mesajı almak için okumamalı bir yanda da “Acaba ben bu karikatürü sınıf ortamında, dersimde nasıl kullanabilirim?” diye düşünmelidir. Bu şekilde dergilerdeki ve internetteki karikatürlerin öğretilmekte nasıl kullanılacağı şekil 15’teki karikatürde gösterilmiştir.

Şekil 14: Karikatür (www.komikaze.net adresinden alınmıştır.)

Yukarıdaki karikatür www.komikaze.net internet adresinden alınmıştır. Eğitim fakültelerinde eğitim psikolojisi ve ilgili diğer formasyon derslerinde anne-baba tutumları konusu anlatılırken kullanılabilir. Bu karikatüre bakan öğrenci bebek arabası içinde yetişkin bir insan ve annesini görmektedir. Ancak karikatürdeki görüntüler zihinlerindeki yetişkin insan şeması ile uyuşmamaktadır. Çünkü yaşantılar sonucunda yetişkin bir insanın bebek

arabasında olması beklendik bir durum değildir. Bebek içindir. Bu durum kişide mizah duygusunun uyanmasına yol açar. Karikatürdeki yetişkin annesinin gözünde hâlâ küçük bir çocuktur. Bu çocuğuna bu şekilde davranarak onun bağımsız bir şekilde hareket etmesini engellemektedir. Zaten adam da yetişkin bir insan olduğu halde ve annesine üzüldüğü halde içinde bulunduğu durumu rahat bir şekilde annesine ifade edememektedir. Bu annenin tutumu, aşırı koruyucu anne baba tutumudur. Bu koruma hissi ile yaklaşan anne babaların bu tutumları çocuğun özerklik duygusunun gelişmesini engellerler. Çocuklar bu şekilde yetiştirildiklerinde kafeste büyümüş kuş gibi sürekli anne babaya bağımlı olurlar. Kendi başlarına karar veremezler ve hareket edemezler (Uslu, 2008:145).

2.10. İlgili Araştırmalar

2.10.1. Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar

Özalp (2006) Karikatür Tekniğinin Fen ve Çevre Eğitiminde Kullanılabilirliği Üzerine Bir Araştırma” adlı çalışmasında Karikatür materyali kullanılarak yapılan eğitimin fen ve çevre eğitiminde öğrenci başarısını ve öğrenilenlerin kalıcılığını önemli ölçüde arttırdığını gözlemiştir. Ayrıca karikatür materyali kullanılarak yapılan öğretimin öğrencilerin derse karşı olan tutum ve ilgilerinin de arttığı sonucuna varmıştır.

Durualp (2006) “İlköğretimde Sosyal Bilgiler Öğretiminde Karikatür Kullanımı” adlı çalışmasında değişik kitaplardan ve karikatür albümlerinden derlediği karikatürleri kullanmıştır. Sosyal Bilgiler öğretiminde kullanılabilecek karikatürleri, yapılandırmacı (constructivist) yaklaşımı temel alan bir öğretim yöntemi olarak tanıtmıştır. Çalışmada ayrıca, sosyal bilgiler öğretiminde karikatür kullanımının öğrenci başarısına etkisi, geleneksel öğretim yöntemiyle karşılaştırılarak incelenmiştir. Analizlerin sonucunda, ilköğretimde sosyal bilgiler öğretiminde karikatür kullanılarak yapılan öğretim yöntemiyle öğrenim gören öğrenciler, “Demokratik Hayat” ünitesini öğrenmede geleneksel öğretim yöntemiyle öğrenim gören öğrencilerden daha başarılı olmuşlardır.

Çelik (2006) “Fizik Öğretiminde Bilgisayar Destekli Mizahın Öğrenci Başarısına ve Tutumuna Etkisi” adlı çalışmasında öğretim, kontrol grubunda geleneksel yöntemle, deney grubunda bilgisayar destekli mizah ile sürdürülmüştür. Araştırmada, karikatürler kullanılmış ve karikatür konuşmaları araştırmacı tarafından geliştirilerek, deney grubuna uygulanmıştır. Araştırmada elde edilen bulgulara göre, bilgisayar destekli mizah ile fizik öğretimi gören deney grubunun, geleneksel öğretim yönteminin uygulandığı kontrol grubundan hem

akademik başarısı daha yüksek hem de fizik dersine yönelik tutumları daha olumlu olduğu görülmüştür.

Kılınç (2006) "Tarih Öğretiminde Karikatür Materyali Kullanımının Öğrenci Başarısına Etkisi" adlı çalışmasında tarih öğretiminde materyal olarak karikatür kullanımının öğrenci başarısına etkisi, geleneksel öğretim yöntemiyle karşılaştırılarak incelenmiştir. Yapılan uygulama ve değerlendirmelerin sonucunda tarih öğretiminde "karikatür" kullanılarak yapılan öğretim yöntemi ile öğrenim gören öğrenciler "Birinci Dünya Savaşı" ünitesi konularını öğrenmede, geleneksel öğretim yöntemiyle öğrenim gören öğrencilerden daha başarılı olmuşlardır.

Oruç (2006) "Sosyal Bilgiler Öğretiminde Mizah" adlı çalışmasında ilköğretim 6. sınıf sosyal bilgiler dersi "Yeryüzünde Yaşam" ünitesinde işlenen konularda deney grubu öğrencilerine mizah ürünlerine dayalı olarak geliştirilen etkinlikler uygulanmıştır. Araştırma sonunda, deney ve kontrol grubu öğrencileri, akademik başarı ve sosyal bilgiler dersi tutumları arasında anlamlı farklılıklar ortaya çıkmıştır. Bu farkın kaynağını belirlemek üzere yapılan istatistiki işlemlerden sonra kontrol grubuna oranla deney grubu lehine anlamlı farklılıklar belirlenmiştir. Bu farkın mizah içerikli etkinliklerle yapılan öğretimden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Üstün (2007) "Ortaöğretim 3. Sınıfta Türk Dili ve Edebiyatı Dersinde Karikatür Kullanımının Yazılı Anlatım Öğretimine Etkisi" adlı çalışmasında kontrol grubuna yazması için verilen "Televizyonun insanlar üzerindeki etkisi hakkında neler düşünüyorsunuz?" konusu, hiçbir araç gereçle desteklenmemiş; bu grupta yazılı anlatım öğretimi, yaygın bir biçimde yürütülen klasik yöntemle göre yapılmıştır. Deney grubunda ise aynı konu görsel araçlarla desteklenmiş, kompozisyon öğretimi sırasında öğrencilere konu ile ilgili olarak çeşitli karikatürler gösterilmiş ve öğrencilerden bu karikatürleri yazılı olarak yorumlamaları istenmiştir. Karikatürlerin yazılı anlatım öğretimine etkisi ile ilgili olarak başlık, anlatım düzeni, anlatım zenginliği, dil-yazım-noktalama ve mesaj doğrultusunda deney ve kontrol grupları arasında anlamlı farklar bulunmuştur. Sonuç olarak karikatürlerle yapılan yazılı anlatım derslerinin öğretim üzerinde daha olumlu bir etki yarattığı yargısına ulaşılmıştır.

Kılınç (2008) "Öğretimde Mizahi Kavramaya Dayalı Bir Materyal Geliştirme Çalışması: Bilim Karikatürleri" adlı çalışmasında öğretimde mizahi kavramaya dayalı bir materyal (bilim karikatürleri) geliştirmiş ve bu materyal ile yapılan öğretim ile düz anlatım yönteminin, öğrencilerin başarıları, biyoloji dersine yönelik tutumları ve biyoloji dersindeki

motivasyonlarına yönelik etkilerini incelemiştir. Çalışma sonucunda bilim karikatürleri ile yapılan öğretim öğrencilerin başarılarını, biyolojiye yönelik tutumlarını ve motivasyonlarını düz anlatım metoduna göre anlamlı ve pozitif oranda arttırmıştır. Ayrıca öğrenciler bilim karikatürleri ile yapılan öğretim hakkında ‘eğlenceli-zevkli’, ‘görsel’, ‘kalıcılığı yüksek’, ‘derse katılım yüksek’, ‘yapılandırmacı’, ‘yaratıcı’ şeklinde görüşler bildirmişlerdir.

Kete, Avcu, Aydın (2009) “Öğretmen Adaylarının Çalışma Yapraklarında Karikatür Kullanımına Ait Tutumları” adlı çalışmasında öğretmen adaylarının tutumlarının karikatürlerin bilgiyi oluşturduğu; merak, düşünme, araştırma ve tartışmaya ortam hazırladığı; güdülemeyi sağladığı gibi, eğlendirici ve öğretici olduğu görüşlerini ortaya koymuşlardır. Karikatür ile yapılan öğretimde görsellik ile kavram ilişkileri kurularak, mizah ile ezber ortadan kalkarak anlamı pekiştiriyor, böylece derse öğrencilerin motivasyonu sağlanıyor, sonucuna ulaşmıştır.

Köseoğlu (2009) “Sosyal Bilgiler Dersinde Karikatür Kullanımının eleştirel Düşünmeye Etkisi” adlı çalışmasında sosyal bilgiler dersi 7. sınıf 2. ünite “Ülkemizde Nüfus” konuları kontrol grubunda dersin yıllık planında belirtilen yöntem ve etkinliklerle işlenmiştir. Deney grubu öğrencilerine bu yöntem ve etkinliklerin yanı sıra karikatür etkinlikleri kullanarak öğretim yapmıştır. Sonuçlar, sosyal bilgiler dersinde eleştirel düşünmede karikatür kullanımının öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerini artırdığını göstermiştir. Deney grubu öğrencilerinin eleştirel düşünme sorularına daha başarılı yanıtlar verdiği saptanmıştır. Öğrencilerin eleştirel düşünme unsurlarındaki başarı düzeyleri ile sosyal bilgiler notu ve genel not ortalamaları arasındaki pozitif ve anlamlı ilişkiler gözlemlenmiştir. Araştırmada elde edilen en ilginç sonuç, eleştirel düşünme gelişiminin içerikle ilişkili ve sınırlı olduğu; bir alanda elde edilen becerinin otomatik olarak başka alanlara yansımadağı bulgusudur. Öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerinde cinsiyete göre farklılığın olmadığı görülmüştür.

Akengin ve İbrahimoglu (2010) “Sosyal Bilgiler Dersinde Karikatür Kullanımının Öğrencilerin Akademik Başarısına ve Derse İlişkin Görüşlerine Etkisi” adlı çalışmasında sosyal bilgiler 7.sınıf “Zaman İçinde Bilim” ünitesi karikatür temelli etkinliklerle işlenmiştir. Araştırma bulgularına göre, sosyal bilgiler dersinde karikatür kullanımının öğrencilerin akademik başarısını yükselttiği ve derse ilişkin görüşlerinde genel anlamda pozitif bir farklılık oluşturduğu gözlenmiştir.

Güler (2010) “Karikatür Kullanılarak Yapılan Öğretimin İlköğretim 6. Sınıf Öğrencilerinin Matematik Dersi Doğal Sayılar Alt Öğrenme Alanındaki Akademik Başarılarına ve

Matematik Dersine Karşı Tutumlarına Etkisi” adlı çalışması sonucunda, son test puanları ön test puanlarından, kalıcılık testi puanları ise son test puanlarından yüksek olmasına karşın deney ve kontrol gruplarının akademik başarıları arasında anlamlı bir farklılık oluşmadığı saptamıştır. Öğrencilerin ön tutum ve son tutum puanlarına bakıldığında ise puanları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür. Nitel verilerin analizinin sonucunda ise öğrencilerin karikatürize edilmiş senaryolar sayesinde motivasyonlarının arttığı, ders ile daha çok ilgilendikleri, dersten daha çok zevk aldıkları, yaratıcı ve eleştirel düşünme becerilerini geliştirdikleri, kendilerini daha iyi ifade edebilmeye başladıkları ve karşılaştıkları bir probleme pratik çözümler getirebildikleri belirlenmiştir.

Oruç (2010), “Sosyal Bilgiler Öğretiminde Mizah Kullanımının Öğrencilerin Akademik Başarılarına ve Tutumlarına Etkisi” adlı çalışmada ilköğretim 6. sınıf sosyal bilgiler dersi “Yeryüzünde Yaşam” ünitesinde işlenen konularda deney grubu öğrencilerine mizah ürünlerine dayalı olarak geliştirilen etkinlikler uygulanmıştır. Deney ve kontrol grubu öğrencileri arasında, akademik başarı ve Sosyal Bilgiler dersi tutumları arasında anlamlı farklılıklar ortaya çıkmıştır. Bu farkın kaynağını belirlemek üzere yapılan istatistiki işlemlerden sonra kontrol grubuna oranla deney grubu lehine anlamlı farklılıklar belirlenmiştir. Bu farkın mizah içerikli etkinliklerle yapılan öğretimden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Ayyıldız (2010) “Coğrafya Öğretiminde Karikatür Materyali Kullanımının Öğrenci Başarısına Etkisi” adlı çalışmasında mizah dergilerinden ve karikatür albümlerinden derlediği karikatürleri öğretimde kullanmıştır. Araştırmada, ön test-son test kontrol gruplu deneysel desen kullanılmıştır. Yapılan uygulama ve değerlendirmelerin sonucunda coğrafya öğretiminde "karikatür" kullanılarak yapılan öğretim yöntemi ile öğrenim gören öğrenciler "Göçlerin Nedenleri ve Sonuçları" ünitesi konularını öğrenmede, geleneksel öğretim yöntemiyle öğrenim gören öğrencilerden daha başarılı olmuşlardır.

Yaman (2010) “Bir Öğretim Aracı Olarak Karikatür: Türkçe Dil Bilgisi Öğretimi Üzerine Bir Araştırma”. Adlı çalışmada deney grubunda konu ile ilgili karikatürler uygulanmış, kontrol grubunda ise geleneksel yöntemler ile öğretim yapılmıştır. Ayrıca deney grubu öğrencileriyle mülakat yapılmıştır. Araştırma sonucunda karikatürlerle yapılan öğretimin geleneksel yöntemle göre öğrencilerin Türkçe dil bilgisi başarısını artırdığı, onların derse güdülenmesine ve katılımın artmasına yardımcı olduğu belirlenmiştir. Karikatürlerin Türkçe dil bilgisi öğretiminde kullanımına ilişkin birtakım öneriler getirilmiştir.

Palaz (2010) “İlköğretim 8. Sınıf Türkiye Cumhuriyet İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersinde Karikatür Kullanmanın Öğrenci Başarısına ve Derse Karşı Tutumuna Etkisi” adlı çalışmasında deney grubuna karikatür materyali destekli yapılandırmacı öğretim, kontrol grubuna ise yapılandırmacı öğretim uygulanmıştır. Deney grubu öğrencileri için oluşturulan eğitim-öğretim ortamları, karikatür materyali ve diğer görsel-işitsel araç gereçler yardımıyla zenginleştirilmiştir. Diğer taraftan deney grubuyla eş zamanlı olarak kontrol grubuna da yapılandırmacı yaklaşım kullanılarak ders anlatılmıştır. Araştırma sonucunda Atatürkçülük ünitesinde öğrencilerin başarı ve tutumunda karikatürlerin kullanıldığı deney grubu lehine anlamlı bir fark ortaya çıkmıştır.

2.10.2. Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar

Rule, Sallis ve Donaldson 2008 yılında “İlköğretim Öğrencilerine Fen Bilgisi Dersleri İçin Deneyimli Öğretmenlerce Hazırlanan Komik Karikatürler: Süreç ve Sonuç” adlı çalışmalarında ilköğretim öğrencilerine fen bilgisi dersleri karikatürlerle zenginleştirilmiş mizah ile anlatıldığında derslerden alınan verimin daha yüksek olduğu ve kullanılan karikatürlerin öğrencilerin derse olan konsantrasyonunu artırmasının yanı sıra öğrencilerin yaratıcılıkları üzerinde de daha etkili olduğu görülmüştür.

Rule ve Auge (2005) “6. Sınıf Fen Bilgisi Dersinde Mineral ve Kaya Kavramlarının Öğretiminde Güldürücü Karikatürlerin Kullanımı” isimli araştırmasında mineral ve kaya kavramlarının öğretiminde mizah içeren karikatürlerle, geleneksel yöntemlerin tutuma ve başarıya olan etkisini incelemiştir. Karikatürlerle öğrenim gören öğrencilerin tutumlarının arttığını ve bu kavramları öğrenmede daha başarılı oldukları sonuçlarına ulaşmışlardır. öğretimde mizahi karikatür kullanmanın akademik başarı ve motivasyonu artırdığı görülmüştür. Birçok öğrencide mizahi karikatürler sayesinde düşünme, bilimsel olayları yorumlama, verilen karikatürleri doldurma ve orijinal karikatür yaratma işlemleri sonucunda başarı ve motivasyonlarının arttığı gözlenmiştir.

Huang, Wang, Chen 2009 yılında “Sanal Ortamda Öğrencilerin Motivasyonlarını ve Performanslarını Artırma” adlı çalışmalarında mizah ile ilgili uygulamalar yapılmış ve sonuçlar karikatürlerin içindeki sanal karakterlerin öğrencileri rahatlattığını ve motive ettiğini göstermiştir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın amacını gerçekleştirmek için izlenen yonteme yer verilmiştir. Sırası ile araştırma deseni, çalışma grubu, materyal ve uygulanması, veri toplama araçları ve verilerin analizinde yararlanılan istatistiksel yöntem ve teknikler açıklanmıştır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmada, öğretim materyali olarak mizah ve karikatürün kullanıldığı yöntem ile geleneksel materyallerin kullanıldığı öğretim yönteminin öğrenci başarısına ve motivasyonuna etkilerini belirlemek amacıyla ön test-son test kontrol gruplu desen kullanılmıştır. Grupların kendi içinde ve gruplar arasındaki farklılığın anlamlı olup olmadığı ise ilişkili örneklem t-testi ve ilişkisiz örneklem t-testi ile incelenmiştir.

Her iki grubun da homojen olduğunu göstermek için betimsel analizler yapılmıştır ve tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3: Deney ve kontrol grupları başarı ön testi için betimsel istatistikler

	Grup	
	Deney	Kontrol
Ön-Test		
N	15	15
Tepe Değer	8	9
Ortanca	7	9
Aritmetik Ortalama	7.26	8.13
Standart Sapma	1.48	1.68
Çarpıklık	0.75	-.757

Çarpıklık Katsayısı Standart Hatası	.580	.580
Basıklık	-.718	1.45
Basıklık Katsayısı Standart Hatası	1.121	1.21

Aritmetik ortalama, medyan ve tepe değerinin birbirine yakın olması dağılımın normal olduğunu gösterir (Büyüköztürk, 2010 :39). Araştırmada deney grubunun aritmetik ortalaması 7.26, tepe değeri 8, ortancası 8 olarak hesaplanmıştır. Bu sonuçlar dağılımın normal olduğunu gösterir. Kontrol grubunun aritmetik ortalaması 8.13, tepe değeri 9 ve ortancası da 9 olarak hesaplanmıştır. Bu sonuçlar da kontrol grubunun normal dağılım gösterdiğini desteklemektedir.

Grup büyüklüğünün 50'den küçük olması durumunda dağılımın normal olup olmadığının test edilmesi için bir diğer yol da Shapiro-Wilks testidir (Büyüköztürk, 2010:40). Bu araştırmada grupların sayısı 15 olduğu için de Shapiro-Wilks testi kullanılmıştır ve sonuçları tablo 4 'te verilmiştir.

Tablo 4: Deney ve kontrol grupları başarı ön testine ait Shapiro-Wilks testi sonuçları

Grup	Değer	df	p
Ön- test			
Deney	.895	15	.079
Kontrol	.951	15	.540

Shapiro-Wilks testi sonuçlarına göre başarı ön test deney ve kontrol gruplarına ait puan dağılımları normal dağılımdan aşırı bir sapma göstermemektedir ($p>0.5$). Bu sonuçlara göre bu araştırmada başarı testi puanları için t testinden faydalanılmasında bir sakınca görülmemektedir.

Motivasyon ölçeği için de her grubun dağılımın normal olup olmadığını anlamak için betimsel istatistikler yapılmış ve Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5: Deney ve kontrol grupları motivasyon ön testi için betimsel istatistikler.

	Grup	
	Deney	Kontrol
Ön-Test		
N	15	15
Tepe Değer	110	103
Ortanca	110	105
Aritmetik Ortalama	109.60	107.53
Standart Sapma	9.83	8.69
Çarpıklık	.344	.736
Çarpıklık Katsayısı Standart Hatası	.580	.580
Basıklık	-.709	.126
Basıklık Katsayısı Standart Hatası	1.121	1.21

Motivasyon ön test sonuçları incelendiğinde deney grubunun motivasyon ön test aritmetik ortalaması 109.60, tepe değeri 110 ve ortancası da 110'dur. Bu sonuçlar dağılımın normal dağılım olduğunu göstermektedir. Kontrol grubunun aritmetik ortalaması 107,53, ortancası 105 ve tepe değeri 103'tür. Bu sonuçlar kontrol grubunun dağılımının da normal olduğunu göstermektedir.

Gruplar 50 kişiden az olduğu için motivasyon ön testi sonucunda da Shapiro-Wilks testi yapılmış ve sonuçları Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6: Deney ve kontrol grupları motivasyon Ön testine ait Shapiro-Wilks testi sonuçları

Grup	Değer	df	p
Ön- test			
Deney	.961	15	.334
Kontrol	.936	15	.705

Shapiro-Wilks testi sonuçlarına göre motivasyon ön test deney ve kontrol gruplarına ait puan dağılımları normal dağılımdan aşırı bir sapma göstermemektedir ($p>0.5$). Bu sonuçlara göre bu araştırmada motivasyon ölçeği puanları için t testinden faydalanılmasında bir sakınca görülmemektedir.

Araştırma 2011-2012 öğretim yılında, Ankara Altındağ Ali Ulvi Ersoy İlköğretim okulunda 7-A ve 7-B şubelerinde deney boyunca derslere aralıksız katılan toplam 30 öğrenciye uygulanmıştır. Başarı düzeyleri aynı olan gruplar rastgele şekilde deney ve kontrol grubu olarak ayrılmıştır.

Tablo 7: Araştırma deseni (Büyüköztürk, 2007:21)

		ÖN TEST		SON TEST
G_D	R	O_1 (FTBT MÖ)	X	O_3 (FTBT MÖ)
G_K	R	O_2 (FTBT MÖ)		O_4 (FTBT MÖ)

3.2. Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubu, 2011-2012 eğitim öğretim yılında Ankara ili Altındağ ilçesi Ali Ersoy İlköğretim Okulu 7. Sınıf öğrencilerinden 15'i deney 15'i kontrol grubu olmak üzere toplam 30 öğrenciden oluşmaktadır. Grupların hangisinin deney, hangisinin kontrol grubu olacağı rastgele belirlenmiştir. Deneye katılan öğrencilerin özellikleri aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 8: Deneklerin özellikleri

Grup	Deney Grubu	Kontrol Grubu	Toplam
Öğrenci Sayısı	15	15	30
Kız öğrenci sayısı	8	7	15
Erkek Öğrenci Sayısı	7	8	15

3.3. Materyal ve Uygulama

DeneySEL çalışma yapılmadan önce araştırmacı tarafından toplam 14 adet karikatür etkinliği hazırlanmıştır. Etkinlikler hazırlanırken konu içeriği ve öğrencilere uygunluğu bakımından fen ve teknoloji uzmanlarından görüş alınmıştır. Her iki gruba da aynı öğretmen girmiş ve ünitelendirilmiş yıllık planda olduğu gibi mayıs ayı içinde 4 hafta boyunca kontrol grubuna yazı tahtası, kitap, projeksiyon vb. materyaller kullanarak, deney grubuna da dersleri anlatırken mizahi öğeler içeren hikâyeler ve örnekler kullanarak öğretim yapmıştır. Konuların sonunda yeri geldikçe karikatür etkinliklerini uygulamıştır. Her karikatür etkinliği Şekil 13 açıklamasında anlatıldığı şekilde mizahi kavrama mekanizması kullanılarak çözümlenmiştir. Öğrencilere deney/kontrol grubunda oldukları veya son test yapılacağı hakkında bilgi verilmemiştir.

3.4. Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada veri toplama araçları olarak “Fen ve Teknoloji Başarı Testi (FTBT)” ve “Motivasyon Ölçeği (MÖ)” kullanılmıştır. Fen ve Teknoloji Başarı Testi araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. İlk olarak İnsan ve Çevre Ünitesi ile ilgili olarak SBS soru bankalarından (Dörtrenk, Zirve, Zambak) 4 seçenekli (1 doğru, 3 çeldirici) bilgili, kavrama, uygulama ve analiz düzeyinde 65 maddelik bir test oluşturulmuştur. Her doğru cevap 1 puan

yanlış veya boş bırakılan maddelere 0 puan verilmiştir. Maddelerin seçiminde ve kapsam geçerliğinin sağlanmasında fen ve teknoloji öğretmenleri ve uzmanlarından görüş alınmıştır. Bu test Ankara Altındağ ilçesinde Ali Ulvi Ersoy İlköğretim Okulunda toplam 76 sekizinci sınıf öğrencisine uygulanmıştır. Test sonuçları ITEMAN paket programı ile analiz edilmiş ve her bir maddenin ayırt edicilik düzeyi hesaplanmıştır. Testin Alpha katsayısı 0.890 olarak hesaplanmıştır. Testten ayırt edicilikleri kabul edilebilir düzeyde (0.30'un üzerinde) olan maddeler seçilmiş ve yine kapsam geçerliği göz önüne alınarak 19 maddelik ön test ve son testler oluşturulmuştur. Ön testin madde güçlük ortalaması 0.509, son testin madde güçlük ortalaması ise 0.508 olarak hesaplanmıştır. Bu sonuçlar testlerin orta güçlük düzeyinde ve birbirine paralel olduğunu göstermektedir. Ön testin Alpha katsayısı 0.799, son testin Alpha katsayısı ise 0.802'dir. Bu değerler testin güvenilir olduğunu göstermektedir.

Araştırmada; öğrencilerin derse yönelik motivasyonlarını ölçmek için geçerlilik ve güvenilirlik çalışması Özerbaş (2003) tarafından yapılan "Motivasyon Ölçeği" kullanılmıştır. Ölçekte 30 madde vardır. Ölçekte olumlu ve olumsuz ifadeler yer almaktadır. Bu yüzden olumsuz ifadeler ters çevrilerek puanlanmıştır. Motivasyon ölçeğinde en fazla 150, en az 30 puan alınabilmektedir. Ölçekte 30 maddenin 14'ü olumsuz, 16'sı olumlu ifade olarak düzenlenmiştir. Ölçek, uygulamanın başında ve sonunda olmak üzere öğrencilere iki kez uygulanmıştır.

Ölçek maddeleri için;

	Olumlu Maddeler	Olumsuz Maddeler
Tamamen Katılıyorum	5	1
Katılıyorum	4	2
Kararsızım	3	3
Katılmıyorum	2	4
Hiç Katılmıyorum	1	5

3.5. Verilerin Analizi

İstatistiksel analizler SPSS 15.0 paket programında yapılmıştır. İki farklı öğretim yönteminin ve materyallerin uygulandığı deney ve kontrol grupları arasındaki başarı ve motivasyon farklılığının anlamlı olup olmadığı araştırılmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde, araştırmanın bulguları ve bulgulara dayalı yorumlar yer almaktadır. Bulgular ve yorumlar, araştırmanın alt problemleri doğrultusunda elde edilen verilere göre ele alınmıştır.

4.1. Birinci Alt Amaca Ait Bulgular ve Yorum

Çalışmanın birinci alt amacı, “ Mizah öğelerinin ve mizahi karikatürlerin uygulandığı deney grubu ile geleneksel materyallerin uygulandığı kontrol grubunun başarı ön test puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?” şeklindedir.

Deney ve kontrol gruplarının başarı ön test puanları arasında anlamlı bir fark olup olmadığı ilişkisiz örneklem t-testi ile araştırılmış ve sonuçlar tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9: Kontrol ve deney grubunun FTBT ön test sonuçları ilişkisiz örneklem t testi

Gruplar	N	Ort.	S	sd	t	P
Kontrol	15	8,133	1,684	28	1,494	.146
Deney	15	7,266	1,486			

*p <.05

Bu sonuçlara göre kontrol grubunun doğru cevap ortalaması 8,13 iken deney grubunun doğru cevap ortalaması ise 7,26 olmuştur. Bu durum deney ve kontrol grubu arasında $t(28)=1.49$ düzeyinde anlamlı bir farklılık bulunmadığını göstermektedir (*p>0,05).

4.2. İkinci Alt Amaca Ait Bulgular ve Yorum

Çalışmanın ikinci alt amacı, “ Mizah öğelerinin ve mizahi karikatürlerin uygulandığı deney grubu ile geleneksel materyallerin uygulandığı kontrol grubunun motivasyon ön test puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?” şeklindedir.

Deney ve kontrol gruplarının MÖ ön test puanları arasında anlamlı bir fark olup olmadığı ilişkisiz örneklem t-testi ile araştırılmış ve sonuçlar tablo 10’da verilmiştir.

Tablo 10: Deney ve kontrol grubunun MÖ ön test ilişkisiz örneklem t testi ile analizi

Gruplar	N	Ort.	S	Sd	t	p
Kontrol	15	107,533	8,609	28	0,701	.489
Deney	15	109,866	9,605			

* $p < .05$

Tablo 10.’da verilen istatistiksel analiz sonuçlarına göre kontrol grubunun motivasyon ön testi ortalaması 107,53, standart sapması 8,609; deney grubu aritmetik ortalaması 109,866, standart sapması ise 9,605 olarak bulunmuştur. Deney ve kontrol grubu arasında $t(28) = 0.701$ düzeyinde anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (* $p > 0,05$).

Bu sonuçlar, kontrol ve deney grubundaki öğrencilerin “İnsan ve Çevre “ ünitesi ile ilgili var olan bilgi düzeylerinin yani hazır bulunuşluklarının ve motivasyon durumlarının birbirine yakın olduğunu göstermektedir. Bu veriler araştırmanın denk gruplarla başlaması için elverişlidir.

4.3. Üçüncü Alt Amaca Ait Bulgular ve Yorum

Çalışmanın üçüncü alt amacı, “Deney ve kontrol gruplarının kendi içinde motivasyon ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?” şeklindedir.

Deney ve kontrol gruplarının motivasyon ön test-son test puanları arasında anlamlı bir fark olup olmadığı ilişkili örneklem t-testi ile araştırılmış ve sonuçlar tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 11: Deney ve kontrol grubunun MÖ ön test ve son test ilişkili örneklem t testi analizi

Grup	N	Ort.	S	sd	t	p
Deney						
Ön-test	15	109,866	9,605			
Son Test	15	116,533	3,459	14	2,572	.022
Kontrol						
Ön test	15	107,533	9,605			
Son test	15	112,866	3,459	14	1.061	.307

*p <.05

Tablo 11 incelendiğinde deney grubunun motivasyon ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir fark olduğu gözlenmiştir (*p <0,05). Deney grubundaki öğrencilerin ön test ve son test ortalamaları 109,866'dan 116,533'ya yükselmiştir. Bu artış, $t(14)= 2.57$ düzeyinde anlamlı bir artış olduğu şeklinde yorumlanabilir. Aynı şekilde kontrol grubunun motivasyon ön test ve son test puanları arasında $t(14)= 1.06$ düzeyinde anlamlı bir fark olmadığı gözlenmiştir (*p >0,05). Bu sonuçlar mizahi karikatürler kullanılarak gerçekleştirilen öğretimin öğrencilerin derse karşı motivasyonlarını artırmada geleneksel materyaller kullanılarak yapılan eğitime göre daha etkili olduğunu göstermektedir. Coşkun (2009) yaptığı çalışmada fen ve teknoloji dersinde karikatür kullanmanın öğrencilerin motivasyonlarını artırdığını ortaya koymuştur. Aynı zamanda Kılınç'ın (2010) yılında yaptığı çalışma da ortaöğretimde bilim karikatürlerinin öğrencilerin motivasyonlarını olumlu yönde etkilediğini göstermiştir.

4.4. Dördüncü Alt Amaca Ait Bulgular ve Yorum

Çalışmanın dördüncü alt amacının birinci maddesi, “Mizah öğelerinin ve mizahi karikatürlerin uygulandığı deney grubu ile geleneksel materyallerin uygulandığı kontrol grubu öğrencilerinin başarı son test puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?” şeklindedir. Kontrol ve deney grubunun son test sonuçları arasındaki farkın anlamlılığını tespit etmek için ise ilişkisiz örneklem t testi kullanılmış ve elde edilen sonuçlar aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 12: Kontrol ve deney grubunun FTBT son test sonuçları ilişkisiz örneklem t testi

Gruplar	N	Ort.	S	sd	t	p
Kontrol	15	9,466	1,552	28	2,17	.042
Deney	15	11,600	3,459			

*p <.05

İlişkisiz örneklem t-testi sonuçlarına göre deney grubunun puan ortalaması (11.60), kontrol grubunun puan ortalamasından (9.46) daha yüksek bulunmuştur ve deney ile kontrol grubu son test puan ortalamaları arasında $t(28)=2.14$ düzeyinde anlamlı bir fark bulunmaktadır (*p <0.05). Bu sonuç, kontrol ve deney grubundaki öğrencilerin “İnsan ve Çevre “ ünitesi işlenirken mizah ve karikatür kullanma ile geleneksel yöntemleri kullanmanın farklı etkilere sahip olduğunu göstermektedir. Bu anlamlı farklılık deney grubu lehinedir. Karikatür ve mizah kullanımı geleneksel yöntemlere göre öğrencilerin başarılarını daha fazla artırmıştır.

Çalışmanın dördüncü alt amacının ikinci maddesi, “Erişi puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?” şeklindedir. Kontrol ve deney grubunun erişim puanları arasındaki farkın anlamlılığını tespit etmek için ise ilişkisiz örneklem t testi kullanılmış ve elde edilen sonuçlar aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 13: Deney ve kontrol grubunun FTBT ön test-son test arasındaki erişim sonuçlarının ilişkisiz örneklem t testi ile analizi

Gruplar	N	Ort.	S	Sd	t	p
Kontrol	15	1,400	1,594	28	2,674	.012
Deney	15	3,933	3,305			

*p <.05

Tablo 13’de verilen istatistiksel sonuçlara göre kontrol grubu ile deney gruplarında ön test-son test erişim puanları arasında $t(28) = 2.67$ düzeyinde anlamlı bir farklılık bulunmaktadır (*p <.05). Mizah ve karikatür kullanılarak yapılan deney grubu lehinedir. Bu durum mizah ve karikatür ile ders anlatılan deney grubu öğrencilerinin, geleneksel yöntemlerle öğretim yapılan kontrol grubu öğrencilerine göre “İnsan ve Çevre” ünitesini daha iyi öğrendiklerini ve son testte daha fazla puan artışına sahip olduklarını göstermiştir.

Başarı son testi ve erişim testlerini destekleyici şekilde Coşkun (2009) yaptığı çalışmada fen ve teknoloji dersinde karikatür kullanmanın öğrencilerin başarılarını artırdığını ortaya koymuştur. Benzer şekilde Özalp (2006) “Karikatür Tekniğinin Fen ve Çevre Eğitiminde Kullanılabilirliği Üzerine Bir Araştırma” adlı çalışmasında fen ve teknoloji dersinde karikatür kullanmanın öğrencilerin başarılarını olumlu yönde artırdığını göstermiştir. Bu araştırmalar dışında Kılınç (2006) tarih dersinde, Çelik (2006) fizik dersinde, Üstün (2007) Türk dili ve edebiyatı dersinde, Köseoğlu (2009) sosyal bilgiler dersinde karikatür kullanılarak yapılan öğretimin öğrencilerin başarılarında olumlu yönde etki ettiğini göstermişlerdir. Güler (2010) matematik dersinde yaptığı çalışma sonucunda ise karikatür kullanılarak yapılan öğretim ile geleneksel yöntemler kullanılarak yapılan öğretim arasında anlamlı bir fark gözlemlemiştir.

4.5. Beşinci Alt Amaca Ait Bulgular ve Yorum

Çalışmanın beşinci alt amacı “Mizah öğelerinin ve mizahi karikatürlerin uygulandığı deney grubu ile geleneksel materyallerin uygulandığı kontrol grubu öğrencilerinin motivasyon son test puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?” şeklindedir. Kontrol ve deney grubunun motivasyon son test sonuçları arasındaki farkın anlamlılığını tespit etmek için ilişkisiz örneklem t testi kullanılmış ve elde edilen sonuçlar aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 14: Deney ve kontrol grubunun motivasyon son test ilişkisiz örneklem t testi ile analizi

Gruplar	N	Ort.	S	sd	t	p
Kontrol	15	112,866	14,865	28	,871	.391
Deney	15	116,533	6,706			

***p <.05**

Tablo 14’te verilen istatistiksel analiz sonuçlarına göre kontrol grubunun motivasyon son testi ortalaması 112,866, standart sapması 14,865; deney grubu aritmetik ortalaması 116,533, standart sapması ise 6,706 olarak bulunmuştur. Deney ve kontrol grubu arasında $t(28) = .871$ düzeyinde anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($*p > 0,05$). Bu sonuç araştırmanın sonunda da kontrol ve deney grubundaki öğrencilerin motivasyon durumlarının birbirine benzer olduğunu göstermektedir.

Ancak Coşkun (2010) fen bilgisi dersinde karikatür kullanmanın öğrenci başarısına, motivasyonuna ve tutumuna etkisini incelediği çalışmada karikatür kullanılarak yapılan öğretimin öğrencilerin motivasyonlarını artırdığını ortaya koymuştur. Aynı şekilde Özalp (2006) yaptığı çalışmada karikatür etkinliğinin fen ve çevre eğitiminde öğrencilerin derse karşı olan tutum ve ilgilerini artırdığını göstermiştir. Kılınç (2008) yaptığı çalışmada karikatür kullanmanın ortaöğretim biyoloji dersinde mizahi karikatür kullanmanın öğrencilerin motivasyonlarını anlamlı bir şekilde artırdığını göstermiştir.

BÖLÜM V

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

5.1 Sonuçlar

Mizah ve karikatürler kullanılarak yapılan öğretimin öğrencilerin akademik başarılarına ve motivasyonuna etkilerini tespit etmek için yapılan bu araştırmada elde edilen bulgular doğrultusunda aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

1. Mizah öğelerinin ve mizahi karikatürlerin uygulandığı deney grubu ile geleneksel materyallerin uygulandığı kontrol grubu öğrencileri; kendi içlerinde ön test –son test başarı puanları arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. Bunun sonucunda hem mizah ve karikatür kullanmanın hem de geleneksel materyaller kullanmanın öğrencilerin başarıları üzerinde etkili olduğu ve öğrenci başarılarını arttığı söylenebilir.
2. Mizah öğelerinin ve mizahi karikatürlerin uygulandığı deney grubu ile geleneksel materyallerin uygulandığı kontrol grubu öğrencilerinin; son test başarı puanları arasında deney grubu lehine anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. Bunun sonucunda mizah ve karikatür kullanmanın fen ve teknoloji dersinde öğrencilerin başarılarını arttırmada geleneksel materyallere göre daha etkili olduğu söylenebilir.
3. Mizah öğelerinin ve mizahi karikatürlerin uygulandığı deney grubu ile geleneksel materyallerin uygulandığı kontrol grubu öğrencilerinin; erişim puanları arasında deney grubu lehine anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. Bunun sonucunda mizah ve karikatür kullanmanın fen ve teknoloji dersinde öğrencilerin akademik erişimlerine ulaşması açısından geleneksel materyallere göre daha etkili olduğu söylenebilir.
4. Mizah öğelerinin ve mizahi karikatürlerin uygulandığı deney grubu öğrencileri kendi içlerinde motivasyon ön test –son test puanları arasında anlamlı bir fark görülmüştür. Geleneksel materyallerin uygulandığı kontrol grubu öğrencilerinin; kendi içlerinde ön test –son test motivasyon puanları arasında ise anlamlı bir fark görülmemiştir ancak deney ve kontrol gruplarının son test puanları arasında anlamlı bir fark görülmemiştir.

Bu durum mizah ve karikatür kullanmanın öğrencilerin motivasyonunu geleneksel materyallere göre daha fazla artırdığını göstermektedir ancak artış anlamlı değildir.

5. Mizah öğelerinin ve mizahi karikatürlerin uygulandığı deney grubu ile geleneksel materyallerin uygulandığı kontrol grubu öğrencilerinin; son test motivasyon puanları arasında anlamlı bir fark görülmemiştir.

Genel olarak bu sonuçlara göre eğitimde mizah ve karikatür kullanımı öğrencilerin başarılarında olumlu bir etkiye sebep olmuştur. Buna göre “Eğitimde öğretim amacıyla çizilmiş ve mizah ile desteklenmiş karikatürlerin kullanılması ve öğrenciler tarafından yorumlanması öğrencilerin başarılarını yükseltir.” sonucuna varılabilir.

Literatürü incelediğimizde benzer şekilde Kılınç’ın (2008) bilim karikatürlerinin kullanıldığı doktora çalışması da öğretime dönük olarak hazırlanan karikatürlerin öğrencilerin akademik başarılarını artırdığını göstermiştir. Bu araştırma da çalışmamızın sonuçlarını destekler niteliktedir. Ayrıca Kılınç’ın (2006) tarih dersinde yaptığı çalışma gazete, kitap ve dergilerden derlenmiş karikatürlerin analiz edilmesinin öğrencilerin başarılarını artırdığını göstermiştir. Akyıldız da (2006) coğrafya dersinde yaptığı çalışmada gazete, dergi ve kitaplardan derlediği karikatürlerin öğrencilerin akademik başarılarını artırdığını göstermiştir. Karikatürleri aynı şekilde kullanarak sosyal bilgiler dersinde çalışma yapan Durualp (2006) karikatürün öğretimde kullanılmasının başarıyı artırdığını göstermiştir. Köseoğlu (2009) sosyal bilgiler dersinde çeşitli kaynaklardan derlediği karikatürlerin öğrenciler tarafından analiz edilmesinin öğrencilerin başarılarında olumlu bir etkiye sebep olduğunu göstermiştir. Coşkun (2009) yılında yaptığı çalışmada fen ve teknoloji dersinde karikatürleri, çalışma yapraklarında farklı şekilde etkinlikler olarak kullanmış ve sonuçta başarıyı artırdığını göstermiştir. Güler (2010) karikatürün çalışma yapraklarında kullanılmasının matematik dersi doğal sayılar ünitesinde etkili olduğunu göstermiştir. Çelik (2006) bilgisayar destekli mizahın fizik dersindeki etkisini karikatürler kullanarak araştırmış ve bu şekilde kullanılan karikatürlerin öğrencilerin başarılarını olumlu yönde etkilediğini göstermiştir.

Literatür sonuçları ve bu çalışma birlikte ele alındığında eğitimde karikatürlerin doğrudan öğretilecek konuyu içerir şekilde çizilerek uygulanması, çeşitli kaynaklardan derlenip öğrencilerin analiz etmesi, bilgisayar destekli mizah ile birlikte kullanılması veya çalışma yapraklarında farklı etkinlikler olarak kullanılması başarıyı olumlu yönde etkilemektedir. Bu da karikatürün eğitimde etkili bir öğretim materyali olduğu göstermektedir.

Bu çalışmada motivasyon testi sonuçları genel alındığında eğitimde mizah ve karikatür kullanmanın motivasyonu artırdığı ancak bu artışın geleneksel materyaller kullanılarak yapılan öğretime göre anlamlı olmadığı görülmüştür. Literatürü incelediğimizde Coşkun'un fen ve teknoloji dersinde yaptığı araştırma çalışma yapraklarında karikatür kullanarak yapılan öğretimin öğrencilerin motivasyonuna olumlu etkisinin olduğunu göstermiştir. Kılınc'ın (2008) bilim karikatürleri kullanarak yaptığı araştırması da karikatürün motivasyon üzerinde olumlu etkisinin olduğunu göstermiştir.

5.2. Öneriler

Araştırmadan elde edilen bulgular ve sonuçlara göre uygulamaya ve bu alanda yapılacak araştırmalara dair öneriler aşağıda sunulmuştur.

5.2.1. Uygulamaya Dönük Öneriler

1. Bu uygulama fen ve teknoloji dersinde bir üniteye uygulanmıştır ve mizah ve karikatür kullanmanın öğrenci başarısı ve motivasyonunu artırdığını göstermiştir. Mizah ve karikatür fen ve teknoloji dersinin tüm konularında ve diğer dersler de etkin bir şekilde kullanılabilir.
2. Ders kitaplarında eğitim uzmanları denetiminde profesyonel karikatüristler tarafından çizilmiş ve mizahi yönü güçlü karikatürlere daha fazla yer verilmelidir.
3. Ders kitaplarında konu ile ilgili mizahi öyküler ve esprilere daha çok yer verilmeli. (Örneğin mizahi bir karakter oluşturup bu karakter kitap içerisinde yeri geldiğinde konu ile ilgili espriler ve şakalar yapabilir.)
4. Öğretmenler dergilerde, gazetelerde, internette karikatürleri araştırmalı ve derse, konuya, öğrenci seviyesine uygun olanları derslerinde kullanmalıdır.
5. Öğretmenler derslerde kullandıkları karikatürleri ve mizah öğelerini paylaşabilecekleri internet siteleri ve sosyal ağlar kurarak bu materyallerin daha etkin bir şekilde kullanılmasını sağlamalıdır.

6. “Öğretim Teknolojileri ve Materyalleri” kitaplarında karikatür materyali ya hiç yer almamakta ya da çok az yer almaktadır. Bu tür akademik kitaplarda karikatür materyaline daha çok yer verilmelidir.
7. Öğretmenler derslerinde mizahi unsurları daha fazla kullanmalı ve dersi anlatırken yeri geldiğinde espri ve şaka yapmaktan çekinmemelidir.
8. Velilere mizah ve karikatürün öğrenciler için yararlı olduğu anlatılmalı ve çocuklarının mizah ve karikatüre karşı ilgilerini desteklemelerine yardımcı olunmalıdır.

5.2.2. Yapılacak Araştırmalara Dönük Öneriler

1. Öğretmenlerin derslerinde karikatür ve mizahi öğelere ne kadar yer verdikleri araştırılabilir.
2. Öğretmenlerin ve velilerin mizah ve karikatür kullanımına ilişkin görüşleri araştırılabilir.
3. Ders kitaplarında karikatürlere ve mizahi öğelere ne kadar yer verildiği analiz edilip bu konudaki durum araştırılabilir.

KAYNAKLAR

Akengin, H., İbrahimoglu, Z. (2010). **Sosyal Bilgiler Dersinde Karikatür Kullanımının Öğrencilerin Akademik Başarısına ve Derse İlişkin Görüşlerine Etkisi.** Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 2010, 29 (2), 1-19

Alkan, C. (1974). **Eğitim Teknolojisi.** Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi Cilt :7, Sayı :1 sy:340

Alkan, C. (2005). **Eğitim Teknolojisi.** Ankara : Anı Kitabevi

Ana Britannica Ansiklopedisi. (1994). *Karikatür md.* 18.C. İstanbul: Ana Yayıncılık.

Apaydın, M. (1993). **Türk Hiciv Edebiyatında Ziya Paşa.** Yayımlanmamış Doktora Tezi. Çukurova Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Aydın, A. (2005). **Hemşirelik ve Mizah.** Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi Cilt :9, Sayı :1 sy:3

Ayyıldız, N. (2010). **Coğrafya Öğretiminde Karikatür Materyali Kullanımının Öğrenci Başarısına Etkisi.** Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi . Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Bacanlı, H. (2010). **Eğitim Psikolojisi.** Ankara: Asal Yayınları

Banas, J., Dunbar, N., Rodriguez, D., Liu,S.(2010). **A Review of Humor in Educational Settings: Four Decades of Research,** Communication Education, 60: 1, 115 — 144

Baysal , N. B. (2005). Hayat Bilgisi / Sosyal Bilgiler Öğretiminde Probleme Dayalı Öğrenme İçin Problem Durumları Oluşturma. **Türk Eğitim Bilimleri Dergisi.** Sayı:4, Cilt:3 S:477

Bayrak, M. (2001). **Halk Gülmececi.** Ankara: KB Yay.

Bell, N. (2009), **Learning About And Through Humor In The Second Language Classroom**. Language Teaching Research 13,3 (2009); pp. 241–258

Bilgin, N. (2007), **Sosyal Psikoloji Sözlüğü**. İstanbul: Bağlam Yayıncılık

Boyras, Z. (2008). **Türk Eğitim Sisteminde Eğitim Teknolojisinin Eğitim - Öğretim Kalitesine Etkisi**. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Büyüköztürk, Ş. (2007), **DeneySEL Desenler**. PegemA Yayıncılık: Ankara

Büyüköztürk Ş. Bilimsel (2010). **Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı**. Ankara: Pegem Akademi

Cabbar, G., S., **İzmir İli Orta Dereceli Okullarda Eğitim Teknolojisinin Uygulamaları** Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Cevizci, A. (2002). **Paradigma Felsefe Sözlüğü**, İstanbul: Engin Yayıncılık

Çelik, E. (2006), **Fizik Öğretiminde Bilgisayar Destekli Mizahın Öğrenci Başarısına ve Tutumuna Etkisi**. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Demirel, Ö.(2003). **Planlamadan Değerlendirmeye Öğretme Sanatı** Ankara: PegemA Yayıncılık

Durualp, E. (2006). **İlköğretimde Sosyal Bilgiler Öğretiminde Karikatür Kullanımı**. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi . Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara

Eker, G. Ü. (2009). **İnsan Kültür Mizah - Eğlence Endüstrisinde Tüketim Nesnesi Olarak Mizah**. İstanbul: Grafiker Yayınları

Efe, H. (2008). Derslerde Karikatür ile Konuyu Bütünleştirme Aşamaları **Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi**. Mart. 2008. Sayı.84. S.51-53.

Ergin, A., Birol, C. (2000). **Eğitimde İletişim**. Ankara: Anı

Ertürk, S. (1979). **Eğitimde Program Geliştirme**. Ankara: Yelkentepe Yayınları

Fidan, B. (2007). **Reklam ve Karikatür**. İstanbul: Baam

Freud, S. (2003). **Espiriler ve Bilinç. Dışı ile İlişkileri** (Çeviren: Dr. Emre Kapkın). İstanbul: Payel Yayınevi

Gerrig, R. J., Zimbardo, G. (2012). **Psikoloji ve Yaşam**. Ankara: Nobel

Göker, Y. (2005), **Karikatür Öğrenmeyi Kolaylaştırır, Düzgün Anlatım ve İfadeyi Sağlar**. Hürriyet Gösteri Sanat Edebiyat Dergisi. Kasım. 2005. Sayı.275

Güler, Ç, Güler, B.U.(2010). **Mizah, Gülme ve Gülme Bilimi**. Ankara:Yazıt Yayıncılık.

Huang,C-Y., Wang, C-Y. and Chen, G-D. (2009) **Building a Humorous Virtual Human to Enhance Student's Motivation andPerformance in E-Learning Environment** Proceedings of the 17th International Conference on Computers in Education Hong Kong: Asia-Pacific Society for Computers in Education.

Işık, N., Kolçak S. (1953), **Eğitim ve Öğretimde Mizahtan Faydalanma Yolları**. İzmir: Endüstri Yayınevi

İşman, A. (2008). **Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme**. Ankara: Pegem Akademi

Kaya, A. (Editör). (2008). **Eğitim Psikolojisi**. Ankara: PegemA Yayıncılık

Kaya , Z. (2006). **Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme**. Ankara: Pegem Akademi

Kete, R., Avcu, T., Aydın, A. (2009) **Öğretmen Adaylarının Çalışma Yapraklarında Karikatür Kullanımına Ait Tutumları**. Kastamonu Eğitim Dergisi Mayıs 2009 Cilt:17 No:2 531-540

Kılınç, A. (2008),. **Öğretimde Mizahi Kavramaya Dayalı Bir Materyal Geliştirme Çalışması: Bilim Karikatürleri** Yayınlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara

Kılınç, K. (2006),. **Tarih Öğretiminde Karikatür Materyali Kullanımının Öğrenci Başarısına Etkisi** Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara

Kortantamer, T. (2007). **Temmuzda Kar Satmak- Örnekleriyle Geçmişten Bugüne Türk Mizahı** (Yayına Hazırlayan: Fatih Ülgen, Şerife Yalçınkaya), Ankara: Phonix Yayınları

Koastler, A. (1997), **Mizah Yaratma Eylemi**, İstanbul: İris Mizah Kültürü

Köseoğlu, M. (2009). **Sosyal Bilgiler Dersinde Karikatür Kullanımının Eleştirel Düşünmeye Etkisi**. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Tokat

Küçükahmet, L. (2008). **Öğretimde Planlama ve Değerlendirme**. Ankara: Nobel

Nesin, A. (2002). **Mizah=Gülmece (Gülme'nin Kitabı)**. İstanbul: YGS Yayınları

Nesin, A. (2001). **Cumhuriyet Dönemi Türk Mizahı**. İstanbul: Adam Yayınları

Nieuwendijk, P. (2004). **Mizah ve Karikatür. (10. Ankara Uluslararası Karikatür Festivali Kitabı)** Ankara : Karikatür Vakfı Yayınları

Morreall, J. (1997) **Gülmeyi Ciddiye Almak**, (Türkçesi: Kubilay Aysevener, Şenay Soyer), İstanbul: İris Mizah Kültürü

Oral, T. (1998), **Yaza Çize**. İstanbul: İris Mizah Kültürü

Oral , T. (2001), **Gülme (Gülme'nin Kitabı)**. İstanbul: YGS Yayınları

Oral , T. (2005), **Kullanılacak Karikatürler Anlamadan Ezberleme Yanlışının Önüne Seveceken Bir Engel Oluşturabilmeli**. Hürriyet Gösteri Sanat Edebiyat Dergisi. Kasım. 2005. Sayı.275. S.79.

Oruç, Ş. (2006). **Sosyal Bilgiler Öğretimde Mizah**. Yayımlanmamış Doktora Tezi Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara

Oruç, Ş. (2010). **Sosyal Bilgiler Öğretiminde Mizah Kullanımının Öğrencilerin Akademik Başarılarına ve Tutumlarına Etkisi**, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Yıl: 2 Sayı: 3 2010-Güz (s. 56-73

Öngören, F. (1983). **Cumhuriyet Dönemi Türk Mizahı ve Hicvi**. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

Örs, F. (2005). **Karikatürler Rastgele Değil, Uzman Eğitimciler Tarafından Titizlikle ve Bilinçli Bir Şekilde Seçilmelidir**. Hürriyet Gösteri Sanat Edebiyat Dergisi. Kasım. 2005. Sayı.275

Örs, F. (2007). **Eğitim ve Karikatür**. Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi. Şubat. 2007. Sayı.84. S.26-29.

Özalp, I. (2006). **Karikatür Tekniğinin Fen ve Çevre Eğitiminde Kullanılabilirliği Üzerine Bir Araştırma**. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Celal Bayar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü. Manisa.

Özer, A. (1988). **Karikatür Sanatı ve Reklamcılık**. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Teknolojisi ve Yaygın Eğitim Vakfı

Özer, A. (2005). **Karikatür Eğitimcinin Yazı Tahtası Üzerindeki İşini Fazlasıyla Kolaylaştırır**. Hürriyet Gösteri Sanat Edebiyat Dergisi. Kasım. 2005. Sayı.275. S.72.

Özer, A. (2007-a). **Karikatür ve Eğitim**. Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi. Şubat. 2007. Sayı.84. S.19-25.

Özer, A. (2007-b). **Karikatür ve Eğitim**. Karikatür ve Eğitim, (Karikatür ve Eğitim kitabından), İzmir: Karikatürcüler Derneği İzmir Temsilciliği

Özerbaş, M. A. 2003. **Bilgisayar Destekli Bağlaşık Öğretimin Öğrenci Başarısı, Motivasyonu ve Transfer Becerilerine Etkisi**. Yayımlanmamış Doktora Tezi Ankara Üniversitesi, , Ankara.

Özünü, Ü. (1999), **Gülmecenin Dilleri**, Ankara: Doruk

Palaz, T. (2010). **İlköğretim 8. Sınıf Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersinde Karikatür Kullanmanın Öğrenci Başarısına Ve Derse Karşı Tutumuna Etkisi**. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Ankara

Paulos, J.A.(2003). **Matematik ve Mizah**. (çev.T. Doğan). İstanbul: Doruk Yayınları.

Rozental, İ. (2005). **Karikatür Öğrencinin Dil Mantığının Gelişmesini, Dünyaya İlgisinin Artmasını Sağlar**. Hürriyet Gösteri Sanat Edebiyat Dergisi. Kasım. 2005. Sayı.275. s.75

Rule, A., Sallis,D. A. and Donaldson, J. A. (2008) **Humorous Cartoons Made by Preservice Teachers for Teaching Science Concepts to Elementary Students: Process and Product**. Online Submission, Paper presented at the Annual Graduate Student Research Symposium (1st, Cedar Falls, IA, Apr 7, 2008)

Rule, A.,C., Auge, J. (2005). **Using Humorous Cartoons to Teach Mineral and Rock Concepts in Sixth Grade Science Class**, Journal of Geoscience Education, 53(5), 548-558

Russel, J. (2007). **Using Humor in the Classroom**, Teacher As Researcher II s. 1-45 (http://pdf-esmanual.com/books/333/using_humor_in_the_classroom.html adresinden alınmıştır.)

Seferlioğlu, S. S. (2006). **Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme**. Ankara: Pegem Akademi

Şenyapılı, Ö. (2003). **Neyi, Neden, Nasıl Anlatıyor. Karikatür Kim Niye Çiziyor?** Ankara: ODTÜ Yayıncılık

Tatar, M. (2004). **Etkili Öğretmen**, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi Cilt:1, Sayı:11

TDK. (2005). **Türkçe Sözlük**. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Toçuoğlu, H. (2007). **Eğitimde Mizahın Önemi (Karikatür ve Eğitim kitabından)**, İzmir: Karikatürcüler Derneği İzmir Temsilciliği

Topuz, H. (1985). **50 Yıllık Dünya Karikatürü 1935-1985**. İstanbul :Milliyet Sanat Dergisi Eki,

Topuz, H. (1997). **Başlangıcında Bugüne Dünya Karikatürü**. İstanbul. İnkılap Kitabevi.

Uğurel, I. Moralı, S (2006). **Karikatürler ve Matematik Öğretiminde Kullanımı** Milli Eğitim Dergisi, 170. 32-46.

Uçar, M. (1999). **İlköğretimde Ders Araç Gereçleri Kullanımı Konusunda Öğretmen Görüşlerinin Değerlendirilmesi**, AKÜ, Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı: 3

Uslu, H. (2007) **Karikatür ve Eğitim**. Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi. Şubat. 2007. Sayı.84. S.15-18.

Uslu, M. (2008). **Çocuk Eğitiminde Ana- Babalara Tavsiyeler. (Eğitime Yeni Bakışlar Kitabından)**. Konya: Eğitim Akademi Yayınları

Uğur, İ. (2008). **Televizyon Reklamlarında Mizahın Kullanımı**. İstanbul: Litaratürk

Usta, Ç. (2005), **Mizah Dilinin Gizemi**, Ankara: Akçağ Yayınları

Üstün, Ö. (2007). **Ortaöğretim Üçüncü Sınıfta Türk Dili Ve Edebiyatı Dersinde Karikatür Kullanımının Yazılı Anlatım Öğretimine etkisi.** Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi . Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Çanakkale.

Wyk M. (2011). **The Use of Cartoons as a Teaching Tool to Enhance Student Learning in Economics Education.** J Soc Sci, 26(2): 117-130 (2011)

Yaman, H. (2010), **Bir Öğretim Aracı Olarak Karikatür: Türkçe Dil Bilgisi Öğretimi Üzerine Bir Araştırma** Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri. Bahar 2010

Yardımcı, İ. (2010). **Mizah Kavramı ve Sanattaki Yeri.** Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (2010) 3/2, 1-41

Yıldırım, İ. (Editör). (2010). **Eğitim Psikolojisi.** Ankara: Anı Yayıncılık

Yerlikaya, E. (2009). **Üniversite Öğrencilerinin Mizah Tarzları ile Algılanan Stres, Kaygı ve Depresyon Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi.** Yayınlanmamış Doktora Tezi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Adana.

WEB KAYNAKLARI

<http://fusionanomaly.net/cartoons.html> (erişim: 15.08.2010)

http://tip.erciyes.edu.tr/Anabilim_/Temel/web/Tip_Egitimi/Editim_Rehberi/b5.PDF (erişim 12.09.2010)

<http://www.laughterremedy.com/articles/communication.html> (Erişim: 16.05.2012)

wikipedia

EKLER

Ek-1: Araştırma İzin Dilekçesi

T.C.
ANKARA VALİLİĞİ
Milli Eğitim Müdürlüğü

BÖLÜM : İstatistik Bölümü

SAYI : B.08.4.MEM.0.06.22.00-60599/ 36047

05/05/2011

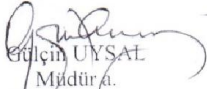
KONU : Araştırma İzni
Gökçen DEMİRCİ

GAZİ ÜNİVERSİTESİNE
(Eğitim Bilimleri Enstitüsü)

İlgi : a) MEB Bağlı Okul ve Kurumlarda Yapılacak Araştırma ve Araştırma Desteğine
Yönelik İzin ve Uygulama Yönergesi.
b) Üniversiteniz Eğitim Bilimleri Enstitüsünün 08/04/2011 tarih ve 2904 sayılı yazısı.

Üniversiteniz Eğitim Bilimleri Enstitüsü yüksek lisans öğrencisi Gökçen DEMİRCİ'nin "Eğitimde mizah ve karikatür kullanımının öğrenci başarısı ve motivasyonuna etkisi (İlköğretim 7. sınıf Fen ve Teknoloji dersi örneği)" konulu tezi ile ilgili çalışma yapma isteği Müdürlüğümüzce uygun görülmüş ve araştırmanın yapılacağı İlçe Milli Eğitim Müdürlüğüne bilgi verilmiştir.

Mühürlü anketler (8 sayfadan oluşan) ekte gönderilmiş olup, uygulama yapılacak sayıda çoğaltılması ve çalışmanın bitiminde iki örneğinin (CD/disket) Müdürlüğümüz İstatistik Bölümüne gönderilmesini rica ederim.

Gülçin UYSAL
Müdür.
Müdür Yardımcısı

EKLER :
Anket (8 sayfa)

İl Milli Eğitim Müdürlüğü-Beşevler
İstatistik Bölümü
Bilgi İçin:Nermin ÇELENK

Tel : 223 75 22
Fax: 223 75 22
istatistik06@meb.gov.tr

Ek-2: Belirtke Tablosu

Öntest

BİLİŞSEL KAZANIM ALANLARI	Bilgi	Kavrama	Uygulama	Analiz	Sentez	Değerlendirme	Toplam
KAZANIMLAR							
Tür, habitat, popülasyon ve ekosistem kavramlarını örneklerle açıklar.	1						1
Bir ekosistemdeki canlı organizmaların birbirleriyle ve cansız faktörlerle ilişkilerini açıklar.	5,16,13	3,6, 15,					6
Farklı ekosistemlerde bulunabilecek canlılar hakkında tahminler yapar.		2					1
Ekosistemleri canlı çeşitliliği ve iklim özellikleri açısından karşılaştırır.	10,4						2
Ekosistemdeki biyolojik çeşitliliği fark eder ve bunun önemini vurgular.	11,14						2
Ülkemizde ve dünyada nesli tükenme tehlikesiyle karşı karşıya olan bitki ve hayvanlara örnekler verir.							
Ülkemizde ve dünyada nesli tükenme tehlikesinde olan bitki ve hayvanların nasıl korunabileceğine ilişkin öneriler sunar.	19						1
Çevresinde bulunan bitki ve hayvanlara sevgiyle davranır.							
Ülkemizdeki ve dünyadaki çevre sorunlarından bir tanesi hakkında bilgi toplar, sunar ve sonuçlarını tartışır.	8,17	9, 12,,18					5
Dünyadaki bir çevre probleminin ülkemizi nasıl etkileyebileceğine ilişkin çıkarımlarda bulunur.							
Ülkemizdeki ve dünyadaki çevre sorunlarına yönelik iş birliğine dayalı çözümler önerir ve faaliyetlere katılır	7						1

Son Test

KAZANIM ALANLARI	Bilgi	Kavrama	Uygulama	Analiz	Sentez	Değerlendirme	Toplam
KAZANIMLAR							
Tür, habitat, popülasyon ve ekosistem kavramlarını örneklerle açıklar.	1,4	9					3
Bir ekosistemdeki canlı organizmaların birbirleriyle ve cansız faktörlerle ilişkilerini açıklar.	5, 8	2, 19					4
Farklı ekosistemlerde bulunabilecek canlılar hakkında tahminler yapar.		3					1
Ekosistemleri canlı çeşitliliği ve iklim özellikleri açısından karşılaştırır.	6	10					2
Ekosistemdeki biyolojik çeşitliliği fark eder ve bunun önemini vurgular.	7,		11				2
Ülkemizde ve dünyada nesli tükenme tehlikesiyle karşı karşıya olan bitki ve hayvanlara örnekler verir.	15						1
Ülkemizde ve dünyada nesli tükenme tehlikesinde olan bitki ve hayvanların nasıl korunabileceğine ilişkin öneriler sunar.							
Çevresinde bulunan bitki ve hayvanlara sevgiyle davranır.							
Ülkemizdeki ve dünyadaki çevre sorunlarından bir tanesi hakkında bilgi toplar, sunar ve sonuçlarını tartışır.	13, 14	16					3
Dünyadaki bir çevre probleminin ülkemizi nasıl etkileyebileceğine ilişkin çıkarımlarda bulunur.							
Ülkemizdeki ve dünyadaki çevre sorunlarına yönelik iş birliğine dayalı çözümler önerir ve faaliyetlere katılır		12,17	18				3

Ek-3: Başarı Testleri

A- ÖN TEST

Sevgili Öğrenciler,

Bu test çoktan seçmeli 19 sorudan oluşmaktadır. Her sorunun sadece bir doğru cevabı vardır. Test için toplam süre 40 dakikadır. Yanıtlarınızı verilen formlara işaretleyiniz. Yanlış cevaplarınız doğru cevapları etkilemeyecektir.

Başarılar...

Gökçen DEMİRCİ

Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Eğitim Teknolojisi Bilim Dalı Öğrencisi

gokcen-demirci@hotmail.com

506 804 72 12

1. Tür kavramıyla ilgili olarak;

- I. Türü oluşturan canlıların yapı, yaşam ve beslenme özellikleri benzerdir.
- II. Bireyler çiftleştiklerinde verimli yeni bireyler meydana getirirler.
- III. Bir türdeki bireylerin beslenme ve üreme özellikleri ortaktır.

Şeklindeki verilen açıklamalardan hangileri doğrudur?

- A) Yalnız I B) I ve II
C) I ve III D) I, II ve III

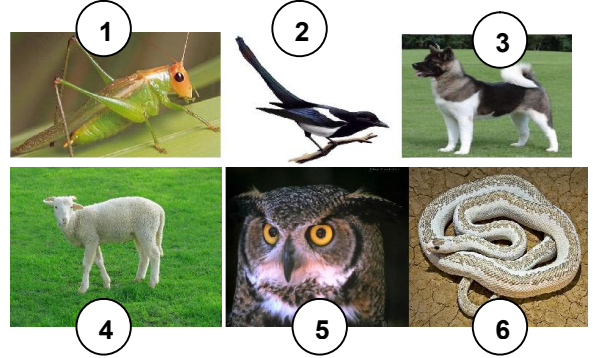
2.

- Ren geyikleri, kuzeyde kutuplara yakın topraklarda yaşarlar.
- Mercanlar, denizin yüzeye yakın ılık sularında yaşarlar.
- Kaktüsler, çöl ortamında yaşarlar.

Yukarıdaki canlıların belirtilen ortamlarda yaşamasına neden olan temel faktör, aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Sıcaklık B) Toprak
C) Su D) Hava

- 3. Ayşe proje ödevi kapsamında, şekilde gösterilen posteri hazırlayarak arkadaşlarına gösteriyor.**

Ayşe'nin hazırladığı ödevin konusu, aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Otobur canlılar
B) Etobur canlılar
C) Otobur ve etobur canlılar
D) Ayrıştırıcı canlılar

4. Biyolojik çeşitliliğin ormanlarda daha çok olmasında;

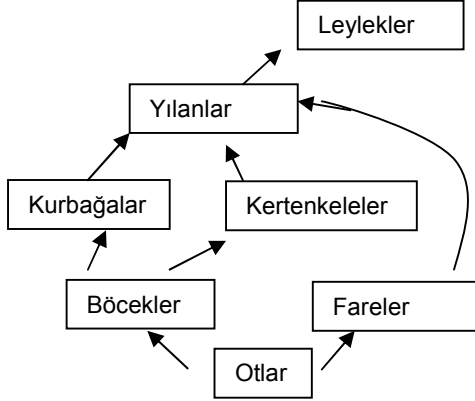
- I. Barınma koşullarının fazla olması
 - II. Besin kaynaklarının fazla olması
 - III. Korunma imkanlarının fazla olması
- faktörlerinden hangileri etkili olur?**

- A) I ve III B) II ve III
C) I ve II D) I, II ve III

5. Ekosistemde bulunan "üretici" canlıların özellikleriyle ilgili olarak aşağıda verilen ifadelerden hangisi yanlıştır?

- A) Beslenmesinde güneş ışığını kullanırlar
B) Üreticiler sadece kara ekosisteminde yaşamlarını sürdürürler.
C) Pekçok hayvan türü yaşamak için üreticilere bağlıdır.
D) İhtiyaç duyduğu besinleri kloroplast organellerinde sentezlerler.

6. Bir bölgede bazı canlılar arasındaki beslenme ilişkileri aşağıdaki şekilde gösterilmiştir.

Bu beslenme ilişkileriyle ilgili olarak aşağıda verilen ifadelerden hangisi yanlıştır?

- A) Yılanlar, etobur ya da otobur tüketici olarak beslenebilirler.
B) Bölgedeki kurbağaların sayısı, ot miktarının azalmasından etkilenebilir.
C) Bu besin zincirinin son halkasını , leylekler oluşturmuştur.
D) Besin zincirinin bir halkasından, birden fazla hayvan türü faydalanabilir

7. Su kirliliğinin önlemesi için aşağıdaki faaliyetlerden hangisi yapılmaz?

- A) Endüstriyel kuruluşların arıtma tesislerini kullanması
B) Sanayi ve kentleşmenin su kaynaklarından uzaklara kurulması
C) Sularda yaşayan bitki ve balık sayısının sınırlandırılması
D) Tarımsal ilaç ve gübre kullanımı konusunda çiftçilerin eğitilmesi.

8. Aşağıda belirtilen sebeplerden hangisinin gerçekleşmesi, çevre sorunlarına neden olmaz?

- A) Yeni yerleşim yeri açmak için ormanların bir kısmının kesilmesi.
B) Ekosistemdeki üretici tür ve canlı sayılarının artırılması
C) Kirlenmeye bağlı olarak bazı canlı türlerinin yok olması
D) Sanayi tesislerinden su ortamına, atık maddelerin bırakılması

9.

- Asit yağmurları artar.
- Ozon tabakasında delikler artar.
- Küresel ısınma artış gösterir.

Yukarıdaki olayların meydana gelmesinde aşağıda belirtilen değişimlerden hangisi daha çok etkili olur?

- A) Fabrika sayısının artması
B) Orman sayısının azalması
C) Nüfusun artması
D) Buzulların erimesi

10. Fen ve teknoloji dersinde öğretmen "Deniz ekosistemlerindeki hayvan türlerinin çeşitliliğini belirleyen faktörler nelerdir?" sorusuna öğrencilerinin cevap vermesini istiyor.

Öğrencilerinden;

Özgü: Suyun sıcaklığı ve derinliği

İlgi: Tuz oranı

Mert: Bitki örtüsü ve ışık miktarı

cevaplarını veriyor.

Buna göre, hangi öğrenciler doğru cevabı vermiştir?

- A) Yalnız Özgü B) Özgü ve İlgi
C) İlgi ve Mert D) Özgü, İlgi ve Mert

11.

- I. Yırtıcı kuşlardan palmyelere, maymunlardan çalılara kadar birçok canlı türünü barındırır.
- II. Yağış ve sıcaklığın çok yüksek ve değişmez olduğu bölgelerde bulunur.
- III. Doğal kaynaklardan yana çok zengindir, dünya ikliminin dengede tutulması açısından önem taşır.

Yağmur ormanları ile ilgili olarak yukarıda verilen bilgilerden hangileri doğrudur?

- A) Yalnız II B) I ve II
C) II ve III D) I, II ve III

12. Çevre sorunlarıyla ilgili olarak, aşağıdaki bilgi veriliyor.

Her yıl milyonlarca ton çöp, deniz ve okyanuslara atılıyor. Bu çöplerin çoğu sulara batmaktadır. Sudaki çöpler akıntılarla uzak yerlere sürükleniyor. Çöplerin çoğu zehirli madde içerirler. Dolayısıyla su canlılarının yaşama ve çoğalmalarına zarar verirler.

Suya atılan çöplerin karada yaşayan insanlara zarar verme durumuyla ilgili, hangi değerlendirme doğrudur?

- A) Sudaki zehirli maddeler bezin zinciri yoluyla canlıdan canlıya ve sonunda insanlara kadar ulaşıp zarar verebilir.
- B) Sudaki zehirli maddeler zamanla su etkisiyle fonksiyonlarını kaybeder ve yok olurlar.
- C) Sudaki zehirli maddeler su içerisinde sadece bitkilere bulaşır ve onlara zarar verirler.
- D) Sudaki zehirli maddeler besin zinciri yoluyla bitki ve hayvan türlerine bulaşır ve zarar verir, ancak insanlara herhangi bir zarar vermez.

13. Ekosisteme ulaşan güneş ışığının etkisiyle;

- I. Çevrenin ısınması
- II. Bitkilerin beslenmesi ve büyümesi
- III. İklim ve yaşam koşullarının oluşması

Şeklindeki olaylardan hangilerinin gerçekleşmesi beklenir?

- A) Yalnız I B) I ve II
C) II ve III D) I, II ve III

14. Ekosistemlerdeki canlı varlıkların özellikleri ile ilgili olarak aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?

- A) Bir ekosistemde en yararlı grup insanlar, en zararlı grup ise ayrıştırıcılarıdır.
- B) Hayvan çeşitlerinin beslenme kaynakları birbirinden farklı olabilir.
- C) canlı türlerinin vücut irilikleri farklıdır.
- D) Her canlı grubunun, ekosistemde doğal birer rolleri vardır.

15. Bir orman ekosisteminde bulunan ;

- I. Çekirge
- II. Yılan.
- III. Buğday
- IV. Kertenkele

İsimli canlılar arasında oluşan besin zinciri, aşağıdakilerden hangisinde verilmiştir?

- A) I → III → IV → II
B) I → IV → III → II
C) III → I → IV → II
D) II → IV → I → III

16. Aşağıdakilerden hangisinin gerçekleşmesi bir ekosistemdeki doğal dengenin bozulmasına neden olabilir?

- A) Bitki sayısının artması
- B) Sanayi tesislerinin artması
- C) Hayvan sayısının artması
- D) Yağmur yağışlarının artması

17. Dünyadaki su sıkıntısının giderilmesinde aşağıdakilerden hangisi etkili değildir?

- A) Su kullanımı konusunda duyarlılığın geliştirilmesi
- B) Hızlı nüfus artışının önüne geçilmesi
- C) Atıkların çevreye bırakılmasının önlenmesi
- D) Kaynak suyu kullanımının teşvik edilmesi

18. Hava kirliliğinin çevredki canlılar ve cansızlar üzerinde olumsuz etkileri vardır. Evlerin ısınmasında kullanılan yakıtların artıkları , taşıtlar, sanayi tesisleri gibi faktörler hava kirliliğine sebep olmaktadır.

Hava kirliliği denilince

- Asit yağmuru
- Sera etkisi
- Ozon tabakasının incelməsi

Olayları akla gelmektedir. Aşağıdakilerden hangisi belirtilen olayların sonuçlarından birisi değildir?

- A) Biyolojik çeşitliliği olumsuz yönde etkilenmesi
- B) Yeşil alanların artmasıyla erozyonların azalması
- C) Buzulların erimesiyle okyanuslardaki su seviyesinin yükselmeye başlaması
- D) Tarihi eserlerin ve binaların zarar görmesi ve binaların zarar görmesi

19. Nesli tükenmekte olan bazı türlerin (panda, Akdeniz fokı, Bangal kaplanı gibi) devamlılığını sağlamak için;

Ömer: Bu tür canlıların hemen yakalanarak, öldürülüp müzelerde sergilenmelidir.

Zeynep: Hayvanat bahçelerinde çoğalmalarında olanak sağlanmalı

Leyla: Bu canlıların bulunduğu doğal alanların milli parklara çevrilerek korunmalıdır.

İsimli öğrencilerden hangilerinin önerisi yapılmalıdır?

- A) Zeynep ve Leyla
- B) Leyla ve Ömer
- C) Zeynep ve Ömer
- D) Zeynep, Leyla ve Ömer

CEVAP ANAHTARI

1.D	2.A	3.C	4.D	5.B	6.A
7.C	8.B	9.A	10.D	11.D	12.A
13.D	14.A	15.C	16.B	17.D	18.B
19.A					

B- SON TEST

Sevgili Öğrenciler,

Bu test çoktan seçmeli 19 sorudan oluşmaktadır. Her sorunun sadece bir doğru cevabı vardır. Test için toplam süre 40 dakikadır. Yanıtlarınızı verilen formlara işaretleyiniz. Yanlış cevaplarınız doğru cevapları etkilemeyecektir.

Başarılar...

Gökçen DEMİRCİ

Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Eğitim Teknolojisi Bilim Dalı Öğrencisi

gokcen-demirci@hotmail.com

506 804 72 12

1

. Türlerin özellikleriyle ilgili olarak, aşağıda verilen açıklamalardan hangisi **yanlıştır**?

- A) Bir tür içindeki canlılar benzer yapı ve yaşam özelliklerine sahiptir.
- B) Yeryüzündeki her habitatta, aynı türe ait bireyler bulunur?
- C) Tür melezleri, farklı iki türün çiftleşmesi sonucu meydana gelir?
- D) Türü oluşturan bireyler doğar, büyür, ürer ve ölürlür

2. Bir ekosistemde bulunan üç türe ait canlının, sıcaklığa dayanıklılığı tabloda verilmiştir.

Hayvan türü	Sıcağa Dayanıklılık	Soğuya dayanıklılık
X	Yüksek	Yok
Y	Orta	Orta
Z	Yok	Yüksek

Buna göre X, Y ve Z türleriyle ilgili, aşağıdakilerden hangisi **yanlıştır**?

- A) X canlısı sıcak havadan korunmak için toprak altında barınıyor olabilir.
- B) Y canlısı soğuya X canlısından daha dayanıklıdır.
- C) Z canlısı soğuya daha dayanıklıdır
- D) Y canlısının yaşam ortamı diğerinden daha geniş olabilir.

3.

Fen ve Teknoloji dersinde öğretmenin tahtaya yazdığı soruya dört öğrenci aşağıdaki cevapları vermiştir?

Canan

Meşe palamudu

Çayır otu

Gökçen

Tırtıl

Emre

Dut yaprağı

Mehmet

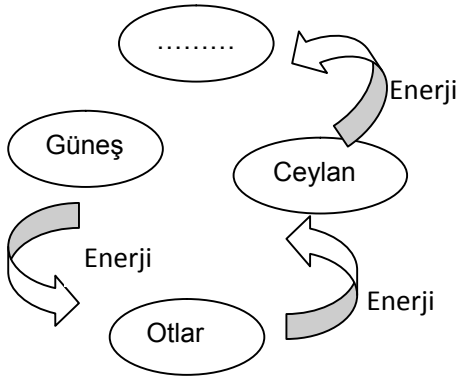
Bu öğrencilerden hangisinin verdiği cevap **yanlıştır**?

- A) Canan
- B) Gökçen
- C) Emre
- D) Mehmet

4. Van gölünde yaşayan sazan balıklarının oluşturduğu topluluğa ne ad verilir?

- A) Habitat
- B) Biyolojik çeşitlilik
- C) Popülasyon
- D) Canlı doku

5.

Yukarıdaki besin zincirinde, boş bırakılan yere, aşağıda verilen canlılardan hangisi konulamaz?

- A) Aslan B) Kurbağa
C) Timsah D) Kartal

6. Aşağıdaki ekosistemlerden hangisi, bitki ve hayvan çeşitliliği bakımından en zengindir?

- A) Yapraklarını döken ağaç ormanları
B) İğne yapraklı ağaç ormanı
C) Tropikal yağmur ormanları
D) Tundralar

7. Bir orman ekosisteminde yaşayan hayvanlara;

- I. Barınma
II. Beslenme
III. Çoğalma

Şeklindeki imkanlardan hangisini sağlar.

- A) Yalnız I B) I ve II
C) I ve III D) I, II ve III

8. Besin zincirindeki canlılarla ilgili olarak;

- I. Besin zincirinin ilk halkasındaki canlıların artması diğer grupları da etkiler.
II. Besin zincirinde en fazla türü bulunan canlı grubu hayvanlardır.
III. Ayrıştırıcılar besin zincirindeki tüm gruplardan madde ve enerji alabilir.

Şeklindeki ifadelerden hangisi doğrudur?

- A) Yalnız I B) I ve III
C) II ve III D) I, II ve III

9. Aşağıdakilerden hangisi hava kirliliğini önleyici tedbir değildir?

- A) Atıkların değerlendirilmesi
B) Isınmada elektrik kullanılması
C) Kömür yerine doğalgaz kullanılması
D) Hidroelektrik santral yerine termik santral kullanılması

10 Bir ormandaki sırtlanların, çam ağaçları tavşanlar ve sivrisinekler gibi canlı grupları birer popülasyon oluşturur.

Buna göre, ekosistemde bulunan popülasyonlarla ilgili olarak, aşağıdaki açıklamalardan hangisi yanlıştır?

- A) Bir ekosistemde birden fazla popülasyon bulunabilir.
B) Bir popülasyondaki birey sayısı, zaman içinde azalabilir.
C) Popülasyondaki birey sayısının değişmesinde sadece göçler etkilidir.
D) Popülasyonda bulunan bireylerin yaşama ve çoğalmasında, çevre koşulları da etkilidir.

11. Aşağıdaki ekosistemlerden hangisinde bitki ve hayvan çeşitliliği daha azdır?

Kent Ekosistemi

Çöl Ekosistemi

Deniz Ekosistemi

Yağmur Ormanları

12. Tropikal (ekvatorial) yağmur ormanları, dünyanın%10'unu kaplamasına karşılık, canlı türlerinin yarısından fazlasını kaplamaktadır.

Bu durumun nedenleri arasında, aşağıdakilerden hangisi yoktur?

- A) Ormanların denize uzak olması ve sert karasal bir iklimin görülmesi
- B) Yağışların bol olması ile toprağın oldukça verimli olması
- C) Bölge ikliminin yumuşak olup, canlılar için uygun koşullara sahip olması
- D) Üreticilerin, fotosentez hızının ve sentezlenen bezin miktarının fazla olması.

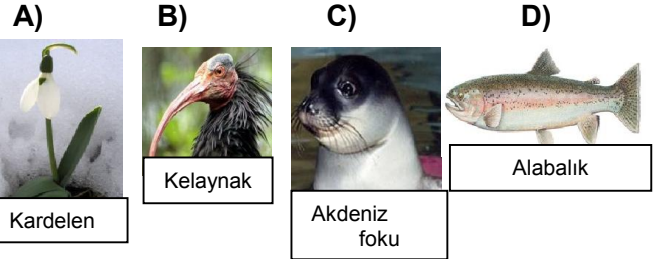
13. Aşağıdakilerden hangisinin çevre tahribatını artırıcı etkisi vardır?

- A) Kontrolsüz sanayi kuruluşlarının ülke genelinde yaygınlaştırılması
- B) Su arıtma tesislerinin yaygınlaştırılması
- C) Hızlı nüfus artışının kontrol altına alınması
- D) Ziraat topraklarında yanlış gübre kullanımının önlenmesi

14. Aşağıdakilerin hangisinin gerçekleşmesi havanın kirlenmesine sebep olmaz?

- A) Yeryüzündeki popülasyon veya canlı sayısının artması
- B) Nükleer santrallerden, bazı radyoaktif maddelerin sızması.
- C) Petrol ürünlerinin yanması sonucu, kükürtlü ve kurşunlu gazların havaya karışması
- D) Volkanik faaliyetlerle atmosfere toz ve bazı gazların karışması

15. Aşağıdaki türlerden hangisi nesli tükenme tehlikesiyle karşı karşıya değildir?

16.

- Sakat doğumlar
- Kan kanseri
- Kalıcı şekil bozuklukları
- Mutasyona uğramış canlılar

Yukarıdaki olumsuz sonuçlara en çok yol açan kirlilik türü aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Toprak kirliliği
- B) Su kirliliği
- C) Hava kirliliği
- D) Nükleer kirlilik

17. Kullanılan bazı çevresel atıklar toprakta çok zor çözölmektedir. Bu da uzun süre toprakta kaldığından dolayı kalıcı olarak kirlenmeye sebep olmaktadır. Aşağıda dört öğrenci toprak kirlenmesini önlemek için alınması gerekli önlemleri belirtmiştir.

Ayşe: Plastik gibi maddeler tekrar dönüştürölerek çevreye atılımı azaltılmalıdır.

Sevinç: Çöpler sağlam çöp torbalarında çöp bidonlarına atılmalıdır.

Sevda: Çiftçilikte suni gübre ve tarım ilaçlarıyla daha verimli sonuçlar alınmaya çalışılmalıdır.

Fatma: İnsanlar zararlı maddelerin etkileri hakkında eğitilmelidir.

Buna yukarıdaki öğrencilerden hangisinin verdiği öneri kalıcı kirlenmenin engellenmesi için uygun değildir?

- A) Ayşe
- B) Fatma
- C) Şeyma
- D) Sevda

18. Gülşen öğretmen, anlatacakları konu için öğrencilerinden pankart hazırlamalarını istiyor. Dört öğrencinin pankartları aşağıdaki gibidir:

Canan: Gerekli olmadıkça plastik poşetler kullanmayalım

Gökçen: Evimizin ve işyerimizin ısı yalıtımını yapalım.

Bilge: Yenilenebilir enerji kaynaklarını kullanalım.

Duygu: Toplu taşıma araçlarını kullanalım.

Öğrencilerin hazırladığı pankartlar yukarıdaki gibi olduğuna göre; anlatacakları konu aşağıdakilerden hangisi ile ilgili olabilir?

- A) Asit yağmurlarını engellemenin yolları
- B) Çevreyi korumak için bize düşen görevler
- C) Geri dönüşüm için alınması gereken önlemler
- D) Çevre mühendislerine düşen görevler

19.

Bir tür canlı kuşun resmi, yukarıda gösterilmiştir.

Bu canlı türüyle ilgili olarak;

I. Otobur canlılar avlar

II. Ağız ve ayak yapısı parçalayıcı özelliklerdir.

III. Beslenme şekli aslan ve sırtlana benzer.

ifadelerden hangileri örnek verilebilir?

- A) Yalnız I
- B) I ve II
- C) I ve III
- D) I, II ve III

CEVAP ANAHTARI

1.B	2.A	3.C	4.C	5.B	6.C
7.D	8.D	9.D	10.C	11.B	12.A
13.A	14.A	15.D	16.C	17.D	18.B
19.D					

Ek- 3: Motivasyon Ölçeği

FEN VE TEKNOLOJİ MOTİVASYON ÖLÇEĞİ

AÇIKLAMA

Sevgili öğrenciler,

Bu ölçek öğrencilerin sınıf içi motivasyonlarını belirlemek amacıyla hazırlanmıştır. Araştırmanın amacına ulaşması için, açıklama ve soruları dikkatli okumanız, cevapsız soru bırakmamanız ve soruları içinizden geldiği gibi cevaplamanız gerekmektedir. Konuyla ilgili görüşleriniz yalnızca bu araştırma çerçevesinde kullanılacaktır. Gösterdiğiniz ilgi ve işbirliğine şimdiden teşekkür ederim.

Gökçen DEMİRCİ

Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Öğrencisi

Aşağıdaki soruları dikkatle okuyup durumunuza uygun seçeneğin önündeki parantez (Kutucuğun) içine (x) işareti koyunuz. Bu cümlelerin tek doğru cevabı yoktur. Duygu ve düşüncelerinize uygun olan cevap sizin için doğrudur. Önemli olan sizin duygu, düşünce ve davranışlarınızdır. Bu nedenle arkadaşlarınızın cevapları ile ilgilenmeyiniz. Rakamların anlamları aşağıda belirtilmiştir.

5. Tamamen atılıyorum
4. Katılıyorum
3. Kararsızım
2. Katılmıyorum
1. Hiç katılmıyorum

SIRA	MADDE	5	4	3	2	1
1.	Sınıfta kendimi yalnız hissediyorum					
2.	Sınıf içinde öğrendiklerim hakkında mantıklı bir değerlendirme yapabilirim					
3.	Derste sorulara cevap vermekten çekiniyorum					
4.	Derste öğrendiklerim ile gerçek hayat arasında ilişki kuramıyorum					
5.	Diğer öğrencilerin öğrenmesine yardım etmekten hoşlanıyorum					
6.	Sınıfta öğrendiklerim beni heyecanlandırmıyor					
7.	Sınıftaki tartışmalara hiç çekinmeden katılıyorum					
8.	Sınıfta dersle ilgili yapılan etkinlikleri yeterli bulmuyorum					
9.	Derste etkinlikler, derse aktif olarak katılmamı sağlıyor					
10.	Sınıfta düşüncelerimi açıkça ifade edebilecek kadar kendimi güvende hissetmiyorum					
11.	Benim için övgü ve onaylama önemlidir					
12.	Sınıfta hata yaptığımda, hatalı davranışımı fark ederek düzeltiyorum					
13.	Derste bizi mutlu edecek etkinliklere yer verilmiyor					
14.	Sınıf atmosferi ders için elverişli olduğunu düşünüyorum					
15.	Derste araç-gereçleri etkili olarak kullanabiliyorum					
16.	Dersin hedeflerini yeterli bulmuyorum					
17.	Derste yapılan tartışmalara katılmaktan hoşlanıyorum					
18.	Arkadaşlarım bana karşı genelde olumlu düşüncelere sahip olduklarını düşünmüyorum					
19.	Eleştirilere açık biri olduğumu düşünüyorum					
20.	Derste etkinliklere sıkça katılıyorum					
21.	Sınıf içerisindeki öğretmen ve öğrenci arasında ki bilgi akışı yeterli değil					
22.	Dersten daha fazla yararlanmak için değişik bilgi kaynaklarından yararlanmam					
23.	Derse yeterince motive olduğuma inanıyorum					
24.	Bilgi için öğretmenimle rahatlıkla iletişim kurabiliyorum					
25.	Öğretmenin benim hakkımdaki düşüncelerini önemsemiyorum					
26.	Derste öğrendiklerim ile gerçek hayat arasında ilişki kurabiliyorum					
27.	Değişik ortamlarda ve şekillerde ders yapmaktan zevk alıyorum					
28.	Derste başarılı olmam ve bundan dolayı takdir edilmem hoşuma gidiyor					
29.	Derste bir etkinliği gerçekleştirdiğimde mutlu oluyorum					
30.	Kendimle barışık bir insan olduğumu düşünmüyorum					

Ek-4: Karikatürler Hakkında Uzman Görüşleri

Arş. Ayşe SERT ÇIBIK (Kocaeli)
Gru

KARİKATÜR ETKİNLİĞİ DEĞERLENDİRME FORMU

Değerli Uzman,

Bu değerlendirme formu derse yönelik hazırlanan mizahi karikatürlerin uygunluğunu belirlemek için hazırlanmıştır. Formda her karikatürde anlatılmak istenilen konu / kavramlar ve öğrenciden beklenen yorumlar verilmiştir. Bununla ilgili olarak görüşleriniz istenilmiştir. Maddelerin karşısına sizin için en uygun görüşü işaretleyip varsa görüşlerinizi ve önerilerinizi ekleyiniz.

Çalışmaya sunduğunuz katkıdan dolayı teşekkür ederim.

Gökçen DEMİRCİ

Karikatür Etkinliği -1			
Karikatürde anlatılmak istenilen kavramlar /konular :	Tür		
Karikatürle ilgili olarak öğrenciden beklenen yorumlar :	Tür ortak atadan gelen çiftleşerek üreyebilen canlılardır. Bu karikatürde türlerin çiftleştiklerinde üreyebildiklerine vurgu yapılmıştır.		
	Katılmıyorum	Kısmen katılıyorum	Katılıyorum
Bu karikatür hedeflenen kavramlarla/ konularla ilgilidir.	()	()	(X)
Bu karikatür öğrencilerin seviyesine uygundur.	()	()	(X)
Görüşleriniz ve önerileriniz :	Biz ayrı dünyelerin canlılarız ifadesi düzeltilmeli. Ayrı dünya?		
Karikatür Etkinliği -2			
Karikatürde anlatılmak istenilen kavramlar /konular :	Ekosistem		
Karikatürle ilgili olarak öğrenciden beklenen yorumlar :	Bir ekosistemde yer alan canlılar birbirleriyle etkileşim halindedir.		
	Katılmıyorum	Kısmen katılıyorum	Katılıyorum
Bu karikatür hedeflenen kavramlarla/ konularla ilgilidir.	()	()	(X)
Bu karikatür öğrencilerin seviyesine uygundur.	()	()	(X)
Görüşleriniz ve önerileriniz :	Dünya nasıl oldu ifadesi çakılmalı!		
Karikatür Etkinliği -3			
Karikatürde anlatılmak istenilen kavramlar /konular :	Ekosistem		
Karikatürle ilgili olarak öğrenciden beklenen yorumlar :	Her canlı türünün yaşayabileceği belli bir ekosistem vardır.		
	Katılmıyorum	Kısmen katılıyorum	Katılıyorum
Bu karikatür hedeflenen kavramlarla/ konularla ilgilidir.	()	()	(X)
Bu karikatür öğrencilerin seviyesine uygundur.	()	()	(X)
Görüşleriniz ve önerileriniz :			

Af. Bar. Ege GÜVEN (Gazi)

KARİKATÜR ETKİNLİĞİ DEĞERLENDİRME FORMU

Değerli Uzman,

Bu değerlendirme formu derse yönelik hazırlanan mizahi karikatürlerin uygunluğunu belirlemek için hazırlanmıştır. Formda her karikatürde anlatılmak istenilen konu / kavramlar ve öğrenciden beklenen yorumlar verilmiştir. Bununla ilgili olarak görüşleriniz istenilmiştir. Maddelerin karşısına sizin için en uygun görüşü işaretleyip varsa görüşlerinizi ve önerilerinizi ekleyiniz.

Çalışmaya sunduğunuz katkıdan dolayı teşekkür ederim.

Gökçen DEMİRCİ

Karikatür Etkinliği -1			
Karikatürde anlatılmak istenilen kavramlar /konular :	Tür		
Karikatürle ilgili olarak öğrenciden beklenen yorumlar :	Tür ortak atadan gelen çifleşerek üreyebilen canlılardır. Bu karikatürde türlerin çifleştiklerinde üreyebildiklerine vurgu yapılmıştır.		
	Katılmıyorum	Kısmen katılıyorum	Katılıyorum
Bu karikatür hedeflenen kavramlarla/ konularla ilgilidir.	()	()	(X)
Bu karikatür öğrencilerin seviyesine uygundur.	()	()	(X)
Görüşleriniz ve önerileriniz :			
Karikatür Etkinliği -2			
Karikatürde anlatılmak istenilen kavramlar /konular :	Ekosistem		
Karikatürle ilgili olarak öğrenciden beklenen yorumlar :	Bir ekosistemde yer alan canlılar birbirleriyle etkileşim halindedir.		
	Katılmıyorum	Kısmen katılıyorum	Katılıyorum
Bu karikatür hedeflenen kavramlarla/ konularla ilgilidir.	()	()	(X)
Bu karikatür öğrencilerin seviyesine uygundur.	()	()	(X)
Görüşleriniz ve önerileriniz :			
Karikatür Etkinliği -3			
Karikatürde anlatılmak istenilen kavramlar /konular :	Ekosistem		
Karikatürle ilgili olarak öğrenciden beklenen yorumlar :	Her canlı türünün yaşayabileceği belli bir ekosistem vardır.		
	Katılmıyorum	Kısmen katılıyorum	Katılıyorum
Bu karikatür hedeflenen kavramlarla/ konularla ilgilidir.	()	()	(X)
Bu karikatür öğrencilerin seviyesine uygundur.	()	()	(X)
Görüşleriniz ve önerileriniz :			

Yrd. Doç. Dr. Ahmet Kılınc

ahmet kılınc 01.05.2011 ▶
Kime: Gökçen Demirci ▼

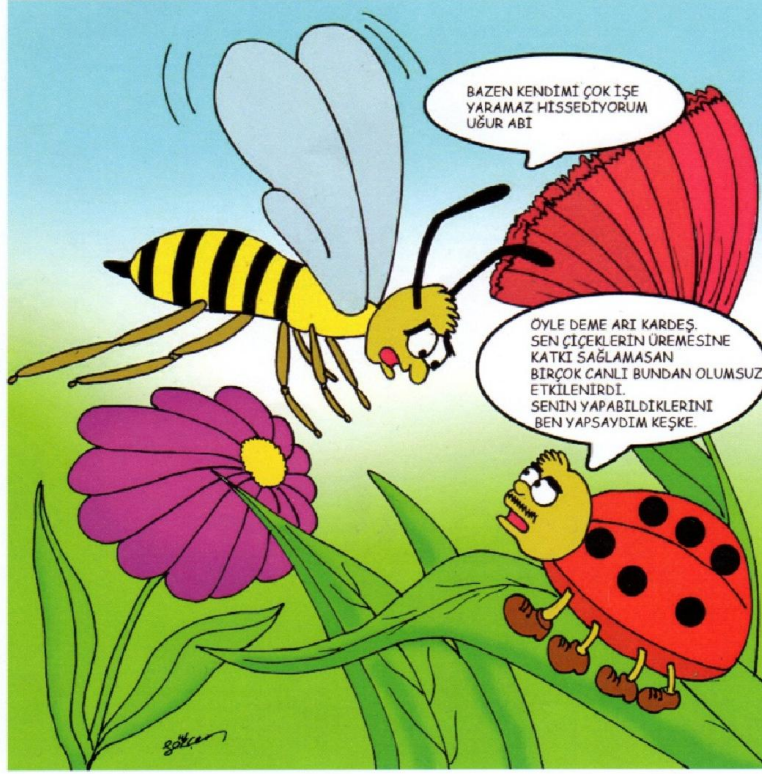
Eylemler ▼

Gökçen merhaba,

Karikatürlerin gayet başarılı. Bunları nasıl bir sınıf ortamında kullanmayı düşünüyorsun? Grup çalışması daha uygun gibi görünüyor. Öğretmenin pozisyonu da önemli tabii. Teorik olarak da benim geliştirdiğim 'mizahi kavrama mekanizmasını' kullanabilirsin. Ayrıca karikatürlerin altında ben 'düşüncelerim' ve 'sonuçlar' olmak üzere iki bölüm koymuştum. Mesela seninkilerde karikatürü yanlış yorumlayan bir öğrenciye öğretmen doğrusunu söylediğinde bu doğrunun da bir yerlere yazılması lazım. Yazarak öğrenme ve metocognition oldukça önemli.

Ek-5 : Karikatür Etkinliği Uygulama Örnekleri

KARİKATÜR ETKİNLİĞİ-2

1. Bu karikatür derste anlatılan hangi konularla ilgili olabilir.

Ekosistem

2. Bu karikatürü yorumlayınız.

Arılar bitkilerin tozlaşmasında çok önemli bir görevde sahiptir. Arı kardeş canlıların hepsinin bir ekosistemde birbirini etkilediğini bilmiyor ve üzülüyor

3. Sonuçlar:

Bir ekosistemdeki tüm canlılar birbirleri ile etkileşim halindedir. Bir canlının yok olması bütün canlıları etkileyebilir.

KARİKATÜR ETKİNLİĞİ-7

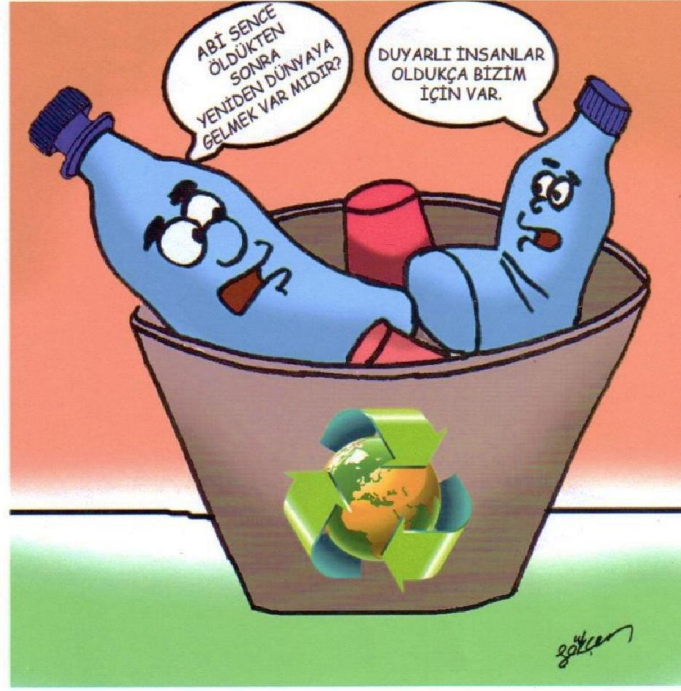

1. Bu karikatür derste anlatılan hangi konularla ilgili olabilir. *Besin Zinciri*

2. Bu karikatürü yorumlayınız. *Zebra çiçeğin kocasını yiyiyo - Aslanlar zebraı yiyince çiçek mutlu oluyor. Akbaba ise zebraın kalanıyla karnını doyuracaklar. Düşmanın düşmanı benim dostumdur.*

3. Sonuçlar: *Besin zincirinde bir canlı hem av hem avcı olabilir.*

KARİKATÜR ETKİNLİĞİ-10

1. Bu karikatür derste anlatılan hangi konularla ilgili olabilir.

Gerii dönüştürm.

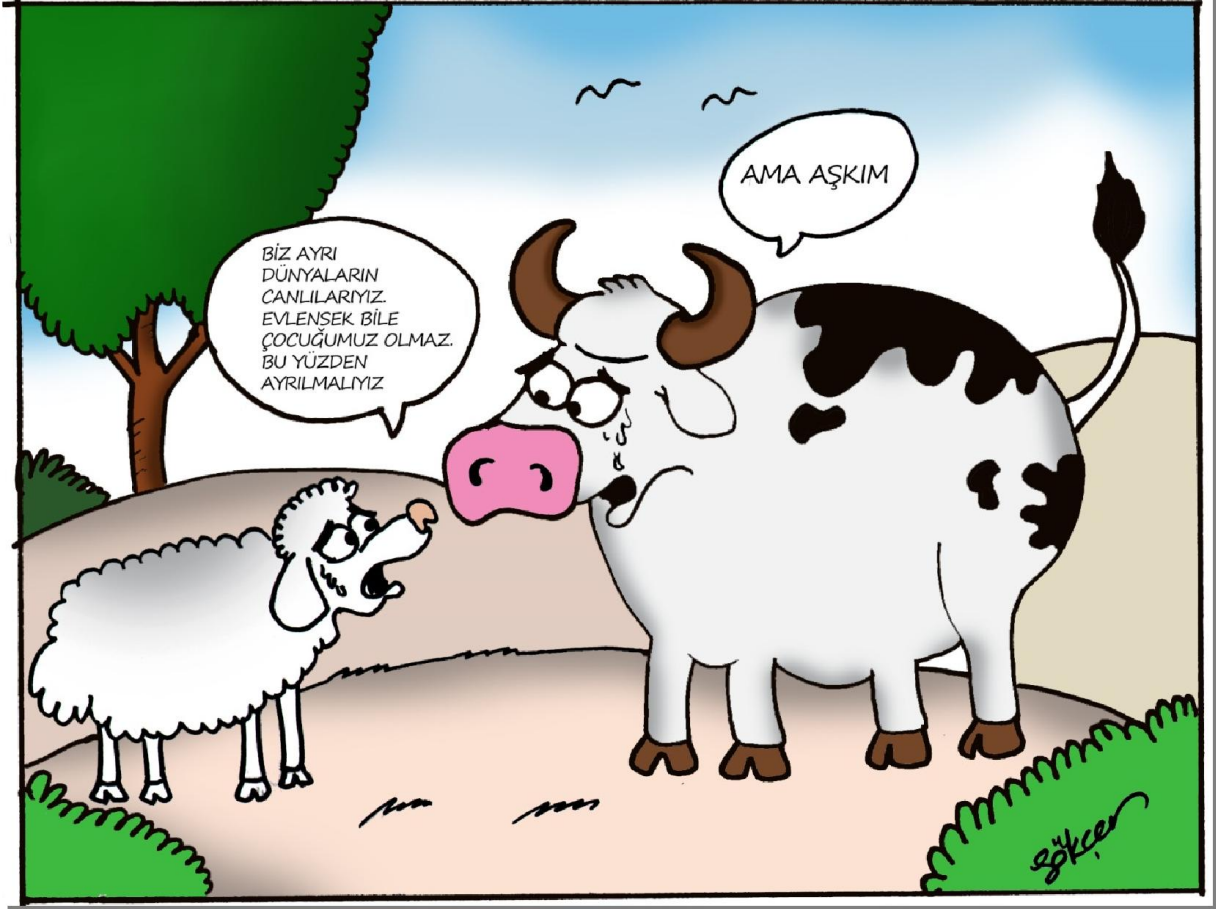
2. Bu karikatürü yorumlayınız.

üçün olan plastik şişeler tekrardan dünyaya gelmek için bizi insanlar bekliyor.

3. Sonuçlar:

Biz duyarlı insanlara duşun gırew geri dönüşüm yapılabilen ürünlere tekrar kullanıma uygulamıyoruz.

KARİKATÜR ETKİNLİĞİ-1

1. Bu karikatür derste anlatılan hangi konularla ilgili olabilir.

2. Bu karikatürü yorumlayınız.

3. Sonuçlar:

KARİKATÜR ETKİNLİĞİ-3

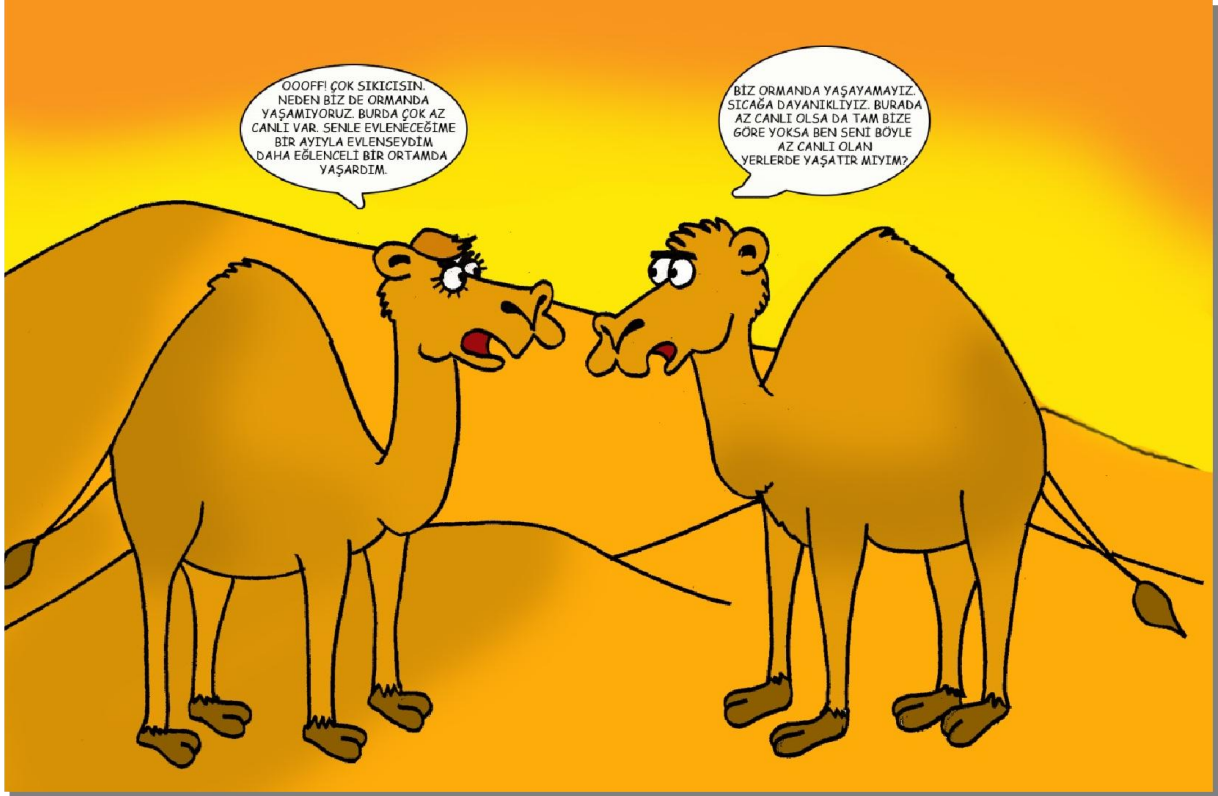

1. Bu karikatür derste anlatılan hangi konularla ilgili olabilir.

2. Bu karikatürü yorumlayınız.

3. Sonuçlar:

KARİKATÜR ETKİNLİĞİ-4

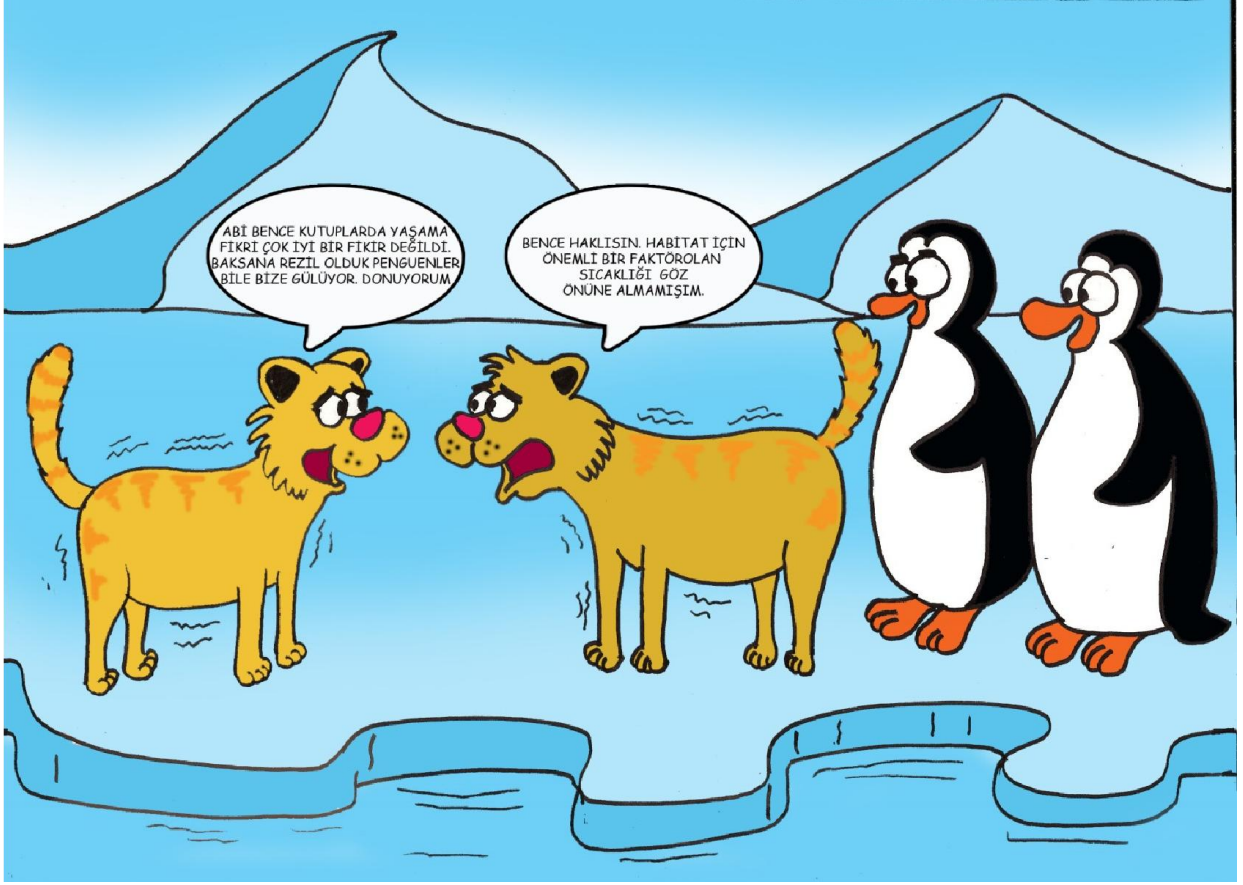

1. Bu karikatür derste anlatılan hangi konularla ilgili olabilir.

2. Bu karikatürü yorumlayınız.

3. Sonuçlar:

KARİKATÜR ETKİNLİĞİ-5

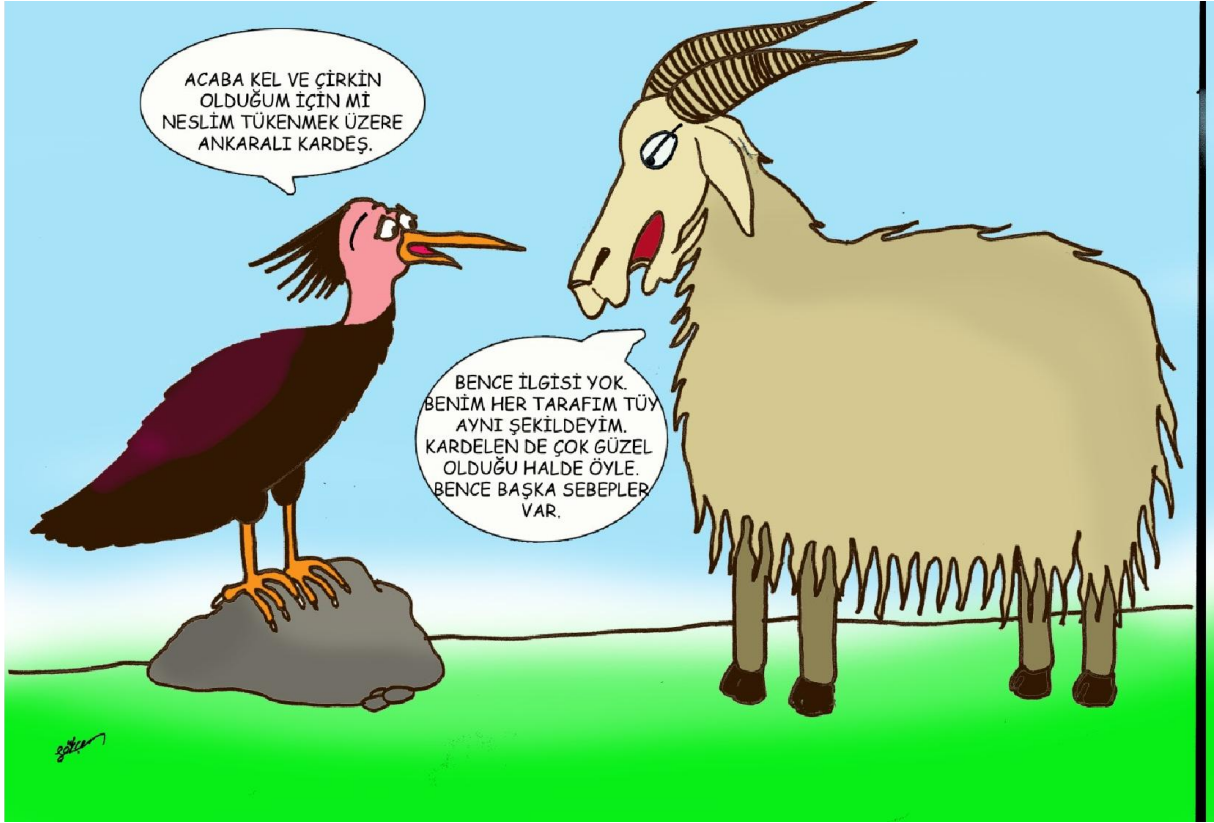

1. Bu karikatür derste anlatılan hangi konularla ilgili olabilir.

2. Bu karikatürü yorumlayınız.

3. Sonuçlar:

KARİKATÜR ETKİNLİĞİ-6

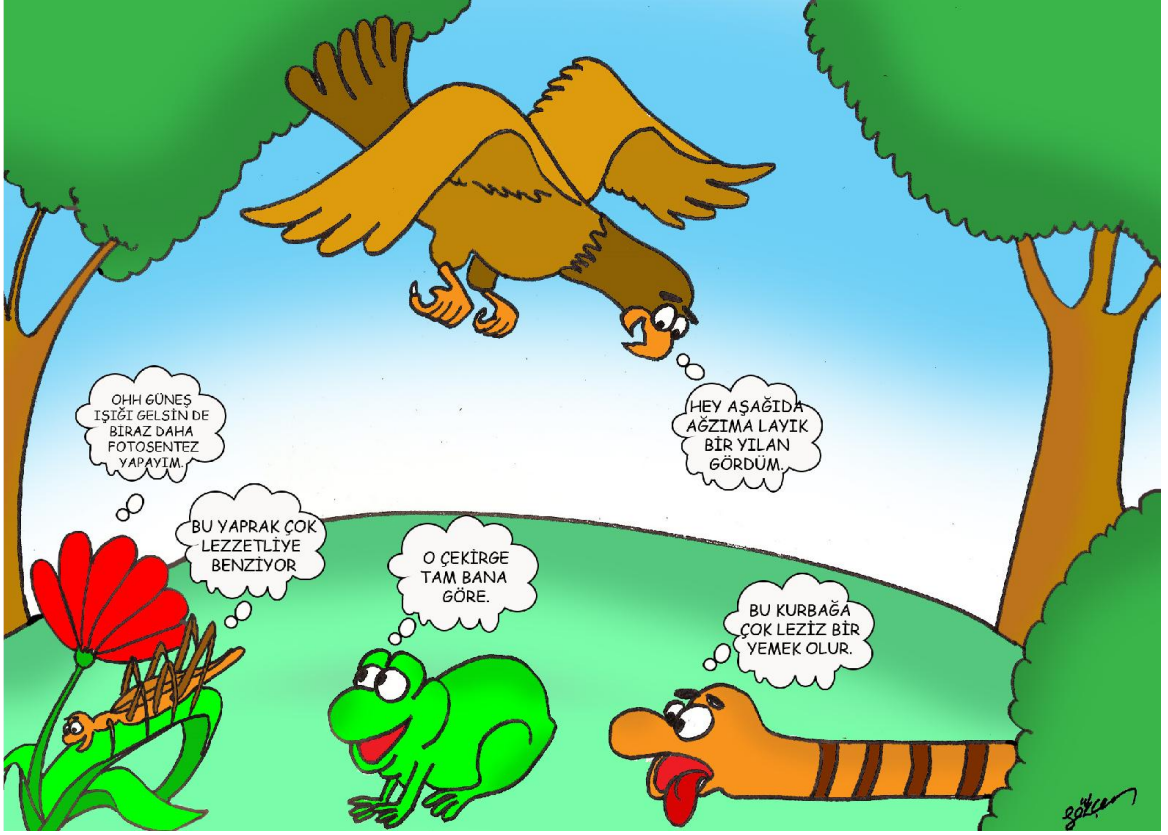

1. Bu karikatür derste anlatılan hangi konularla ilgili olabilir.

2. Bu karikatürü yorumlayınız.

3. Sonuçlar:

KARİKATÜR ETKİNLİĞİ-8

1. Bu karikatür derste anlatılan hangi konularla ilgili olabilir.

2. Bu karikatürü yorumlayınız.

3. Sonuçlar:

KARİKATÜR ETKİNLİĞİ-9

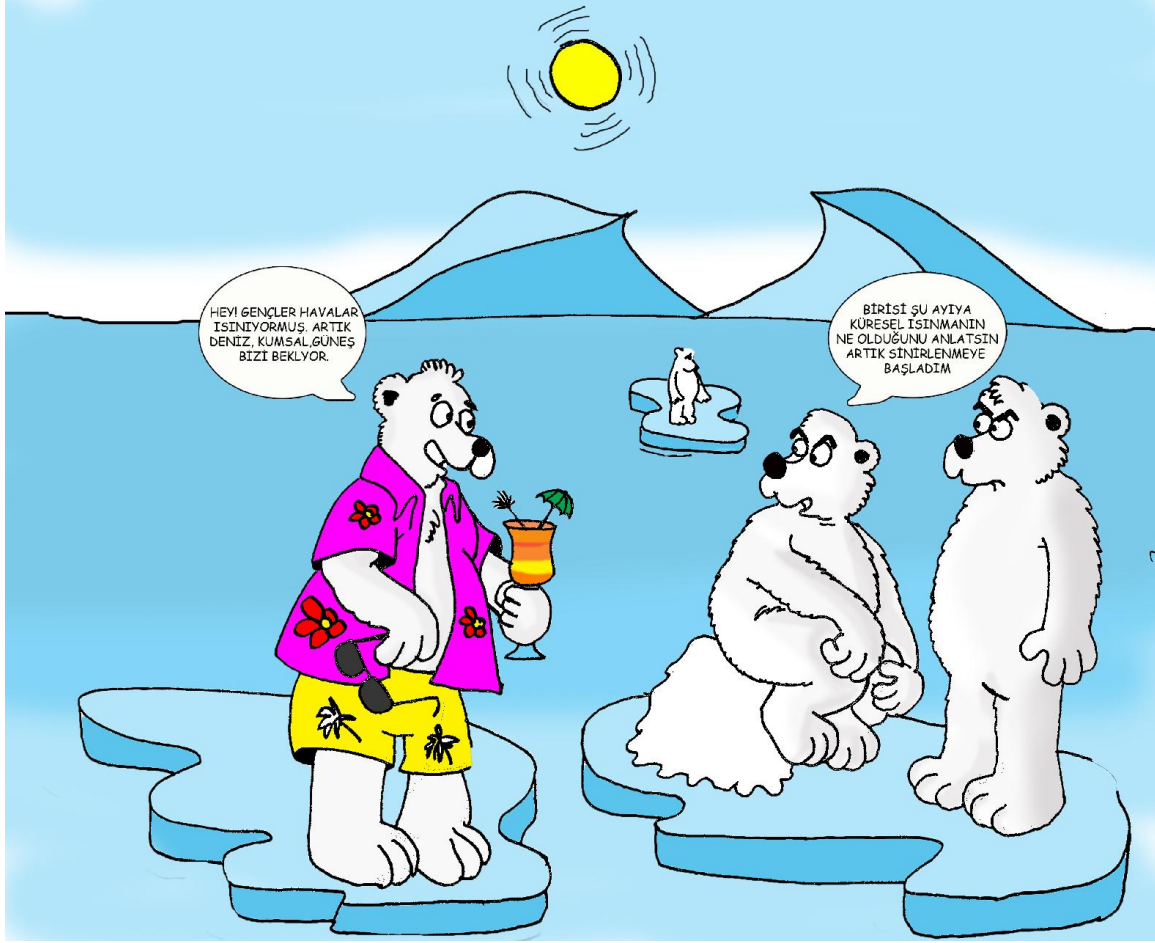

1. Bu karikatür derste anlatılan hangi konularla ilgili olabilir.

2. Bu karikatürü yorumlayınız.

3. Sonuçlar:

KARİKATÜR ETKİNLİĞİ-11

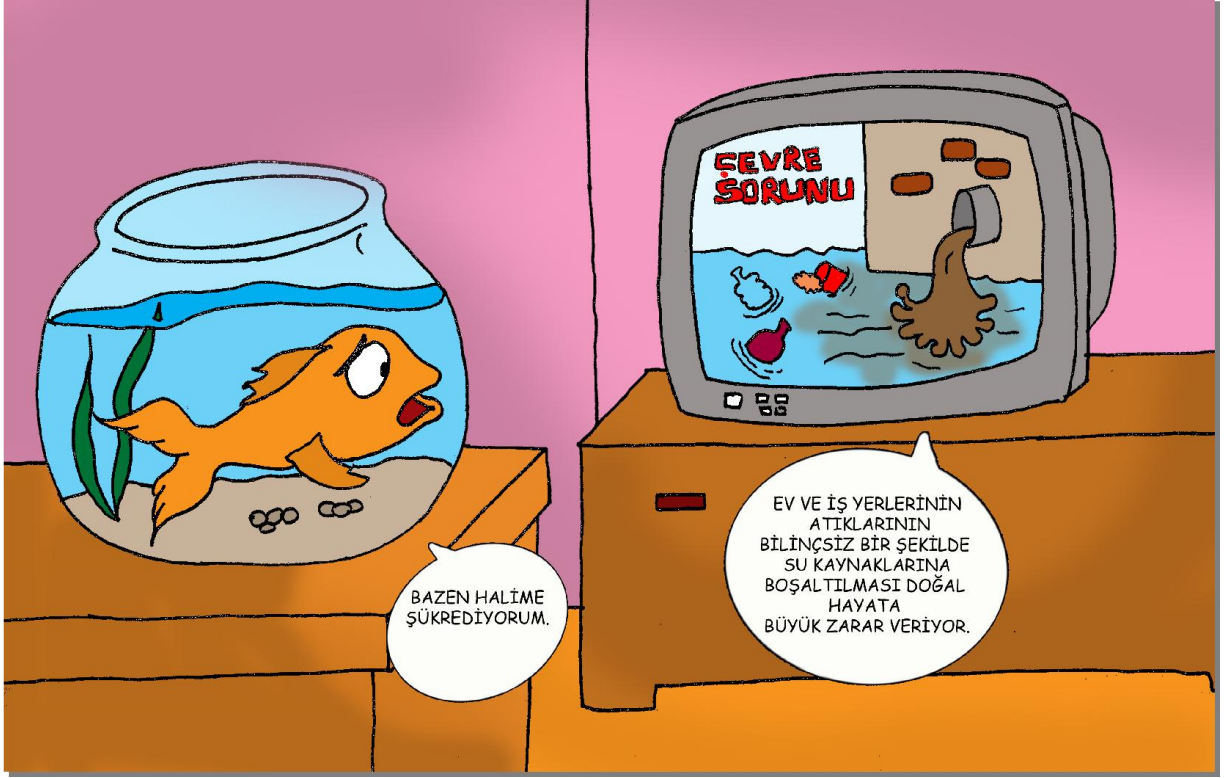

1. Bu karikatür derste anlatılan hangi konularla ilgili olabilir.

2. Bu karikatürü yorumlayınız.

3. Sonuçlar:

KARİKATÜR ETKİNLİĞİ-12

1. Bu karikatür derste anlatılan hangi konularla ilgili olabilir.

2. Bu karikatürü yorumlayınız.

3. Sonuçlar:

KARİKATÜR ETKİNLİĞİ-13

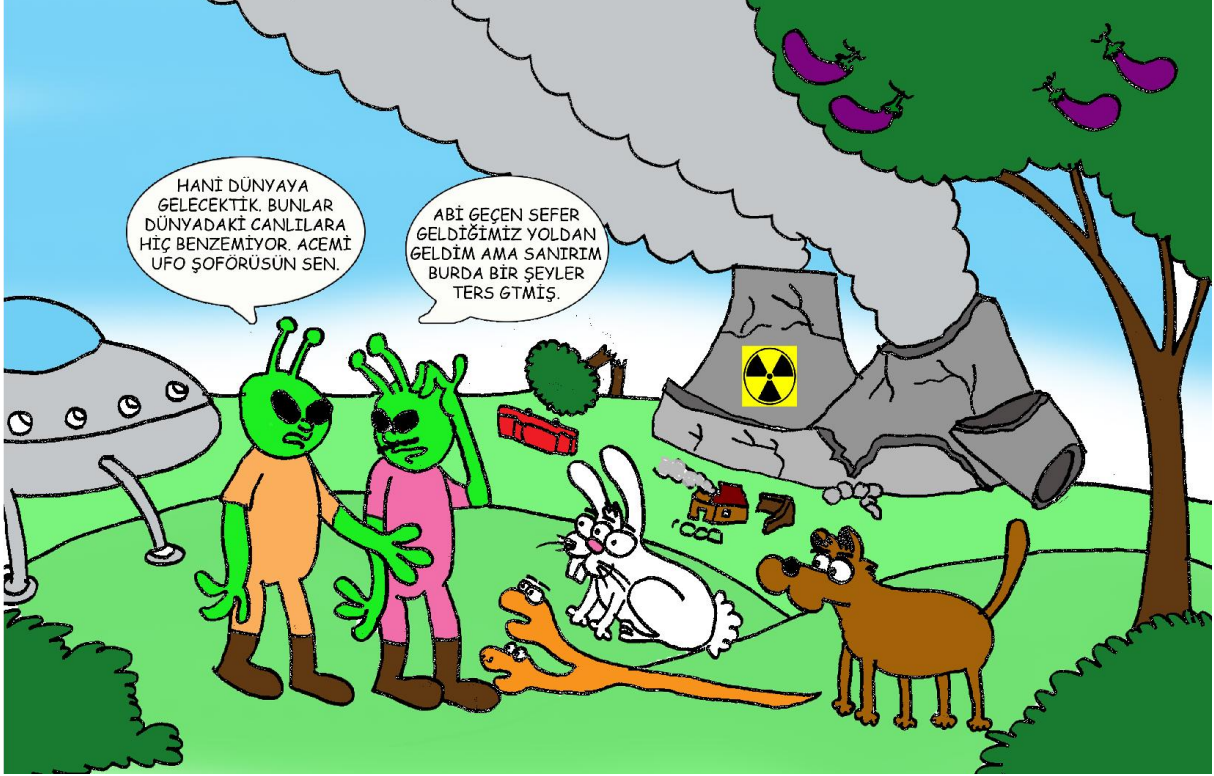

1. Bu karikatür derste anlatılan hangi konularla ilgili olabilir.

2. Bu karikatürü yorumlayınız.

3. Sonuçlar:

KARİKATÜR ETKİNLİĞİ-14

1. Bu karikatür derste anlatılan hangi konularla ilgili olabilir.

2. Bu karikatürü yorumlayınız.

3. Sonuçlar: